

The EU Jean Monnet Center of Excellence
“Hub of the EU solutions” NaUOA
№ 101127578 – HEUS – ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

National University
Ostroh Academy

Co-funded by the
European Union

International Forum “Ukraine-EU Relations in the face of Global Challenges”

Ostroh
Publishing House of the National University of Ostroh Academy
2024

УДК 327(477+4).082

U 31

*Reviewed and recommended for publication by the
Educational and Scientific Institute of Law by I. Malynovskyi
the National University of Ostroh Academy
(Record №1 from 30.08.2024)*

Editorial Board:

Olha Balatska, Chair of the “HUB OF THE EU SOLUTIONS” project, PhD, Director of the Educational and Scientific Institute of Law at the National University of Ostroh Academy, Associate professor.

U 31 Ukraine-EU Relations in the face of Global Challenges: International Forum (June 19-20, 2024) / ed. O. Balatska. Ostroh: Publishing House of the National University of Ostroh Academy, 2024. 152 p.

DOI 10.25264/19-20.06.2024

Today, Europe and Ukraine are suffering from Russian aggression which is based on violations of international law, democratic principles, and respect for human rights. With Ukraine’s intention to join the EU community it is vital to involve students and professors in discussions about the EU-Ukraine cooperation. The International Forum “Ukraine-EU relations in the face of global challenges” was organized by The Jean Monnet Center of Excellence “Hub of the European Union’s solutions” National university of Ostroh academy (NaUOA). It was conducted on June 19-20, 2024 in online format. The Forum focused on contemporary and pressing issues related to cooperation, integration, and interaction between the European Union and Ukraine. It provided a network for in-depth analysis and discussions on fundamental values such as freedom, democracy, human rights, and the main features of a modern state governed by the rule of law, which are key to EU-Ukraine relations. This collection contains selected materials from the participants' presentations.

УДК 327(477+4).082

DOI 10.25264/19-20.06.2024

© Publishing House of the National University
of Ostroh Academy, 2024

© Authors, 2024

CONTENT

THE PROGRAM OF THE INTERNATIONAL FORUM: «UKRAINE-EU RELATIONS IN THE FACE OF GLOBAL CHALLENGES»	6
--	---

PLENNARY SESSION: OFFICIAL OPENING OF THE EVENT AND GREETINGS TO THE PARTICIPANTS

Костицький Василь

НОВІ ПРІОРИТЕТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ У ЗВ'ЯЗКУ З ВІЙНОЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	14
--	----

SECTION 1. IMPLEMENTATION OF THE EU STUDIES IN THE UKRAINIAN EDUCATIONAL PROCESS

Поєдинок Валерія

ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРАВА ЄС: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	18
---	----

Самойлова Юлія, Закаблуківська Наталія

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТУДІЙ ЄС ЯК КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	25
---	----

Святун Олена

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ СТУДІЙ ПРАВА ЄС В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС НН ІНСТИТУТУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.....	29
---	----

SECTION 2. HARMONIZATION OF UKRAINIAN LEGISLATION WITH THE EU LAW

Балацька Ольга, Ткачук Юлія

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА З ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	34
---	----

Виговський Дмитро

ДО ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІНІМАЛЬНИХ СТАНДАРТНИХ ПРАВИЛ ПОВОДЖЕННЯ З В'ЯЗНЯМИ В КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....	41
---	----

Висоцький Сергій ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ ПРАВА ЄС ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ НА ВИКОНАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ.....	45
Єсімов Сергій ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ І ЄС У СФЕРІ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ.....	54
Іщук Сергій СТАНДАРТИ ЄСПЛ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....	60
Козарезенко Людмила «ЄС – УКРАЇНА: РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ».....	66
Михальчук Богдан ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ ЯК ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ РОЗБУДОВИ СТІЙКИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ НА МІСЦЯХ.....	74
Політова Анна ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС: СТАН В УКРАЇНІ.....	78
Sadowski Piotr HARMONIZATION OF UKRAINIAN LAW WITH EU LAW DURING A WAR.....	83
Циганюк Юлія ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОКТРИНИ «НЕМИНУЧОГО ВИЯВЛЕННЯ» У ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ.....	93
Хмарук Тарас ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ РОЗГЛЯДУ ТА НАДАННЯ ВИСНОВКІВ КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ КРАЇН ЄС.....	97

**SECTION 3. INTERNATIONAL SECURITY:
DIPLOMATIC, POLITICAL, AND INFORMATION DIMENSIONS**

Бондар Володимир ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КУРС У КОНТЕКСТІ ФАКТОРА ПЕРСПЕКТИВИ КРАЇНИ.....	102
--	-----

Дроздов Олександр, Дроздова Олена ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ОРДЕРУ НА АРЕШТ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ, ВИДАНОГО СПОЛУЧЕНИМ КОРОЛІВСТВОМ.....	110
Карчевська Олена ФОРМАТИ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	119
Martyniuk Roman, Datsiuk Oleksii THE CONSTITUTIONAL MODEL OF THE DISTRIBUTION OF COMPETENCE IN THE SPHERE OF NATIONAL SECURITY AND DEFENSE OF UKRAINE BETWEEN THE PRESIDENT OF UKRAINE AND THE CABINET OF MINISTERS OF UKRAINE.....	127
Сидорук Тетяна, Павлюк Віктор НАСТРОЇ ГРОМАДЯН КРАЇН ЄС ЩОДО ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОГО ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ.....	136
Тимощук Юлія СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ БЕЗПЕЦІ ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ.....	142
Khudoliy Anatoliy MILITARY AID FOR UKRAINE: FROM JAVELINS IN 2022 TO F-16 IN 2024.....	146

*The Program of the International Forum: “Ukraine-EU
Relations in the face of Global Challenges”*

**PLENNARY SESSION: OFFICIAL OPENING OF THE EVENT AND
GREETINGS TO THE PARTICIPANTS**

Welcome word:

Moderator: Olha Balatska, Director of the Institute of Law of the National University of Ostroh Academy, Head of the Jean Monnet Center of Excellence “HUB OF THE EU SOLUTIONS”, PhD in Law, Associate Professor.

Ihor Pasichnyk, Acting Rector of the National University of Ostroh Academy, Hero of Ukraine, Doctor of Psychology, Professor.

Pavlo Kryvonos, Director General of the State Enterprise “Directorate General for Rendering Services to Diplomatic Missions”, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Second Class, Honorary Professor of the National University of Ostroh Academy.

Vasyl Kostytskyi, Doctor of Law, Academician of the National Academy of Legal Sciences, Professor at Taras Shevchenko National University of Kyiv, President of the Ukrainian Bar Association, Honored Lawyer of Ukraine.

Anneli Kakko, Academic Affairs Coordinator, Project Manager and Senior Lecturer in Physics, Jyväskylä University of Applied Sciences (JAMK), School of Technology, Institute of New Industry, Finland.

**SECTION 1. IMPLEMENTATION OF THE EU STUDIES IN THE
UKRAINIAN EDUCATIONAL PROCESS**

Panel discussion:

Moderator: Olha Balatska, Director of the Institute of Law of the National University of Ostroh Academy, Head of the Jean Monnet Center of Excellence “HUB OF THE EU SOLUTIONS”, PhD in Law, Associate Professor.

Artem Shaipov, Legal Advisor, USAID “Justice for All” Program.

The topic of the report: “Developing a network of teachers-leaders of EU legal studies in Ukraine”.

Olha Balatska, Head of the “HUB OF THE EU SOLUTIONS” Project, Director of the Institute of Law of the National University of Ostroh Academy, PhD in Law, Associate Professor.

The topic of the report: “Implementation of EU values in the educational process and project activities of the National University of Ostroh Academy”.

Natalia Galetska, PhD, attorney at law, head of the Master’s Program in Law at the Ukrainian Catholic University, head of the deputy commission on European integration at the Lviv Regional Council.

The topic of the report: “European Studies at the Master’s level of higher education in the specialty of Law (081): UCU’s experience”.

Olena Sviatun, PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Comparative and European Law at the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

The topic of the report: “Experience of introducing EU law studies into the educational process of the Institute of International Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv”.

Valeriia Poiedynok, Doctor of Law, Professor of the Department of Economic Law and Economic Justice at the Taras Shevchenko National University of Kyiv Law Institute.

The topic of the report: “Teaching EU Economic Law: Experience and Prospects (on the example of the Taras Shevchenko National University of Kyiv Institute of Law)”.

Yulia Samoilova, PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Humanities, Sumy Branch of Kharkiv National University of Internal Affairs.

Natalia Zakablukivska, a first (bachelor’s) degree student at the Sumy branch of Kharkiv National University of Internal Affairs.

The topic of the report: “Implementation of EU Studies as a key area of Integration Development of Ukrainian Education”.

SECTION 2. HARMONIZATION OF UKRAINIAN LEGISLATION WITH THE EU LAW

Panel discussion:

Moderator: Dmytro Shevchuk, Doctor of Sciences in Philosophy, Associate Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work of the National University «Ostroh Academy».

Galyna Yurovska, judge of the Constitutional Court of Ukraine, PhD in Law, Honored Lawyer of Ukraine.

The topic of the report: “Application of judgments of the EU Court of Justice in the practice of the Constitutional Court of Ukraine”.

Inna Bernatska, Vice President of the Notarial Chamber of Ukraine, Private Notary of the Rivne District Notarial District.

The topic of the report: “Application of the legislation of Ukraine and foreign countries through the prism of notary practice in times of war and the needs of citizens”.

Piotr Sadowski, PhD, Juris Doctor at Human Rights Department, Faculty of Law and Administration, Nicolaus Copernicus University, Torun, Poland.

The topic of the report: “Harmonization of Ukrainian legislation with EU law during the war”.

Serhii Ishchuk, Doctor of Law, Associate Professor at the I. Malynovskyi Educational and Research Institute of Law of the National University of Ostroh Academy.

The topic of the report: “ECHR standards in the realization of the right to peaceful assembly and prospects for their implementation in Ukraine”.

Tetiana Blashchuk, PhD, Associate Professor, Head of the Department, Associate Professor of the Department of Civil Law Disciplines of the National University of Ostroh Academy.

The topic of the report: “Implementation of the Sustainable Development Goals in the healthcare sector in the EU and Ukraine”.

Olha Balatska, Director of the Institute of Law of the National University of Ostroh Academy, Head of the Jean Monnet Center of

Excellence “HUB OF THE EU SOLUTIONS”, PhD in Law, Associate Professor.

Julia Tkachuk, a third (bachelor’s) degree student at the National University «Ostroh Academy».

The topic of the report: “Harmonization of the legislation of Ukraine in the field of Copyright Law with the legislation of the EU”.

Dmytro Vygovskyy, PhD, Associate Professor at the Department of Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law.

The topic of the report: “Issues of implementation of the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners into the criminal executive legislation of Ukraine”.

Sergii Vysotskyi, head of the legislative and regulatory department provision of budget calculations JSC “Naftogaz of Ukraine”, Master of Laws

The topic of the report: “Implementation of the provisions of EU law on the functioning of the natural gas market in fulfillment of Ukraine’s international obligations”.

Serhii Yesimov, Ph.D. in Law, Professor of the Department of Administrative Law Disciplines at Lviv State University of Internal Affairs.

The topic of the report: “Harmonization of Ukrainian and EU legislation in the field of labor migration”.

Anna Politova, PhD, Associate Professor of the Department of Law at Mariupol State University.

The topic of the report: “Gender Equality in EU Integration: The State of Play in Ukraine”.

Yulia Tsyhaniuk, PhD, Professor of the Department of Criminal Law and Procedure at the Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law.

The topic of the report: “Implementation of the “inevitable discovery” doctrine in law enforcement”.

Liudmyla Kozarenko, PhD, Professor of the Department of Finance at the State University of Trade and Economics.

The topic of the report: “EU-Ukraine: Reforming the Social Security and Welfare System”.

Taras Khmaruk, Secretary of the Ostroh City Council, PhD student at the National University of Ostroh Academy.

The topic of the report: “Main directions of improvement of the procedure for consideration and issuance of opinions by the Constitutional Court of Ukraine on the example of the European Union countries”.

Bohdan Mykhalchuk, postgraduate Student at the Department of Theory and History of State and Law, National University “Ostroh Academy”, Ostroh, Ukraine.

The topic of the report: “European principles of public participation as a foundation for building sustainable democratic institutions at the local level”.

SECTION 3. INTERNATIONAL SECURITY: DIPLOMATIC, POLITICAL, AND INFORMATION DIMENSIONS

Moderator: Anatoliy Khudoliy, PhD, Professor of the Department of English Philology, Institute of Linguistics, National University of Ostroh Academy.

Inna Khomenska, Ph.D. in Philology, member of the National Union of Journalists of Ukraine, Director of the Media Center Directorate of the State Enterprise “Directorate General for Rendering Services to Diplomatic Missions”.

Presentation topic: “Support of Public Diplomacy in Ukraine: The Experience of the State Enterprise ‘GDIP’ “.

Zdenka Lonkar, Programme Specialist – Gender Equality Facility at UN Women.

The topic of the report: “Gender mainstreaming in the EU accession process”.

Anatoliy Khudoliy, Doctor of Political Sciences, Professor of the Department of English Philology, Institute of Linguistics, National University of Ostroh Academy.

The topic of the report: “Military Assistance to Ukraine: From Javelin in 2022 to F-16 in 2024”.

Oleksandr Drozdov

Doctor of Law, Professor, Master of Public Administration, Attorney, Honored Lawyer of Ukraine, Visiting Professor at the Department of Criminal Law and Criminology, International Public Law, and International Relations at the Faculty of Law, University of Barcelona (Barcelona, Kingdom of Spain).

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1364-1272>

Olena Drozdova

Candidate of Law, Associate Professor, Attorney, Visiting Professor at the Department of Criminal Law and Criminology, International Public Law, and International Relations at the Faculty of Law, University of Barcelona (Barcelona, Kingdom of Spain).

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8018-8116>

The topic of the report: “Problems of executing an arrest warrant in the European Union issued by the United Kingdom”.

Tetiana Sydoruk, Doctor of Political Sciences, Professor, Department of International Relations of the Institute of International Relations and National Security, National University “Ostroh Academy”.

Victor Pavliuk, Candidate of Historical Sciences, Professor, Professor of the Department of International Relations, National University “Ostroh Academy”.

The topic of the report: “Attitudes of EU citizens towards supporting Ukraine in the face of Russia’s full-scale invasion”.

Roman Martyniuk, PhD in Political Science, Associate Professor, Lecturer at the Department of National Security and Political Science, National University of Ostroh Academy.

Datsiuk Oleksii, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of State and Legal Disciplines of the National University “Ostroh Academy”

The topic of the report: “The Constitutional Model of the Distribution of Competence of the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine in the Field of International Security”.

Volodymyr Bondar, PhD, Associate Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship, Management, Faculty of Economics, Kyiv International University.

The topic of the report: “Foreign Policy in the Context of the Country’s Prospects”.

Olena Karchevska, PhD in Political Science, Associate Professor of the Department of Political and Cultural Studies, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University.

The topic of the report: “Formats of strategic partnership in the context of global security challenges”.

Yulia Tymoshchuk, lecturer at the Department of Public Law Disciplines of the I. Malynovskyi Institute of Law at the National University “Ostroh Academy”.

The topic of the report: “Modern threats to the security of electronic systems”.

The International Forum is an educational event that aims to create a platform for discussing topical issues related to the development and cooperation between Ukraine and the European Union.

International Forum was divided into three sections:

- **Section 1:** Implementation of the EU Studies in the Ukrainian Educational Process.
- **Section 2:** Harmonization of Ukrainian Legislation with the EU Law.
- **Section 3:** International Security: Diplomatic, Political, and Information Dimensions.

The form of participation in the event was remote.

Working languages of the Forum: Ukrainian, English.

НОВІ ПРІОРИТЕТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ У ЗВ'ЯЗКУ З ВІЙНОЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Костицький Василь,

д.ю.н., професор, заслужений юрист України, академік Національної академії правових наук України, професор кафедри теорії права і держави КНУ ім. Тараса Шевченка, Президент Асоціації українських правників

Сьогодні цей міжнародний форум знову акцентує нашу увагу в плані міжнародної безпеки, що «нам є що боронити... нашу землю, наш народ, нашу історичну та культурну освітню спадщину, зразком якої є Острозька академія».

Варто почати з того якими є особливості цієї війни, що зумовили нові віяння безпеки. Справа в тому, що сучасна цивілізація, яку ми вимірюємо десь приблизно у 5-7 тисяч років, мала лише 300 років мирного існування, в той час як решту часу – тривали війни. Ці війни мали різну специфіку, і часом супроводжувалися руйнуваннями міст. Так, в порівнянні у Другій світовій війні було зруйновано ряд міст, українські міста, Київ зокрема, польське місто Варшава й інші. Однак, специфіка цієї повномасштабної війни є в тому, що вона супроводжується двома тенденціями, які відрізняють цю війну від інших:

Перша тенденція: питання геноциду.

Ця тенденція вже доволі достатньо досліджена. Немає сумніву, що ця війна фактично спрямована на ліквідацію українського етносу та українського багатонаціонального народу.

Друга тенденція: екоцид.

Війна і російські воєнні сили цілеспрямовано руйнують навколишнє природне середовище в якому живе український народ, тобто здійснюють злочин, який називається – екоцид.

Ми сьогодні можемо говорити про те, що станом на січень 2024 року в результаті війни заподіяна шкода інфраструктурі й іншим об'єктам в Україні, яка вимірюється приблизно

у 155 мільярдів доларів, в тому числі шкода, яка заподіяна порушеннями екологічного законодавства, оцінюється у 57 мільярдів доларів. На жаль, ми можемо резюмувати, що це не остаточні оцінки заподіяної шкоди, адже війна триває.

Повернемося до статистики: зруйновано 150 тисяч об'єктів цивільної інфраструктури, 250 тисяч помешкань, будинків та студентських приміщень – фактично ця війна охопила все: і природньо-заповідні об'єкти, водоохоронні об'єкти, такі як Каховське водосховище. На сьогоднішній день замінованими виявилися 150-160 тисяч квадратних кілометрів території, що становить приблизно 26 відсотків території усієї України. Це великий обсяг роботи по реновації повоєнної України, яка очевидно відповідно до оголошеного плану Маршалла допомоги Україні, буде здійснюватися усім світовим товариством, яке спочатку було підтверджено Організацією Об'єднаних Націй (ООН) у підтримці України, що складає 140 країн, та на Конференції у Швейцарії, де були присутніми 92 делегації від країн і ще кілька від міжнародних організацій. Фактично, це підтверджує висновок про те, що це цивілізаційна війна.

Отож, як зараз виглядають питання безпеки в Європі? Як тепер розставляють акценти? Питаннями безпеки я займаюся доволі давно, з 2008 року, так склалося, що я свої заняття в галузі соціології та філософії, права, екологічного права поєднав із проблемами інформаційної безпеки і вже тоді з 2010 року я, як керівник одного з державних органів, який відповідає за інформаційну безпеку, писав доповідні всім Президентам до 2014 року, також Прем'єрам про особливості російської антиукраїнської інформаційної війни, виділяв етапи цієї війни, її особливості, можу сказати, що вона розпочалася із 1991 року і супроводжувалася із захопленням українського інформаційного ринку. Це один із показових випадків, як ведеться гібридна війна.

З 2008 року я доволі часто критикував сучасну українську еліту та керівників держав, в тому числі й європейських за те, що вони не зовсім орієнтувалися у проблемах сучасної

європейської глобальної безпеки і часом демонстрували навіть певну розгубленість перед цими викликами. Це було видно на прикладі того, як європейські країни дуже по-різному реагували на величезний, масовий притік біженців, переселенців, мігрантів із Африки, Близького Сходу, Азії до Європи. Потім це проявилось в тому, як важко вирішувалися питання із протидією COVID-19 на рівні еліти. Що цікаво, широкомасштабна війна РФ проти України змінила ситуацію і тепер ми можемо тільки захоплюватися тим, як нове покоління політичних лідерів змінилися та почали робити дуже важливі, правильні кроки, які спрямовані на протидію агресії та допомозі Україні в цій цивілізаційній війні.

Як виглядає безпека? Саме Європейський Союз і Рада Європи в тому числі, створювалися з метою безпеки, але як спільний ринок, тобто в основу було покладено питання економічної безпеки. Безпека для рядового європейця тоді виглядала так: у мене є право, а держава має його забезпечити, кожен мав бути впевненим, що завтрашній день настане спокійно, врівноважено та мирно – саме в цьому полягала безпека.

І тільки в 2004 році Європа почала по-іншому відноситися до проблем безпеки та аналізуючи ситуацію створювати відповідні інституції пов'язані із воєнною безпекою. Тоді безпекова політика Європейського товариства почала включати питання:

- протидії можливій воєнній агресії;
- політичній безпеці;
- проблемі екологічної та кліматичної безпеки.

На сьогоднішній день ми вже можемо говорити про те, що безпека, як комплексне питання у Європейському Союзі набула абсолютно нового змісту. І Європа, і світ зрозуміли, що ще рано розраховувати на те, що ми живемо в єдиному європейському домі чи єдиному глобальному громадянському суспільстві, бо ще є політичні та воєнні сили, які хочуть досягнути на цей демократичний порядок, який започаткувала

Західна Європа разом із Сполученими Штатами Америки, ще починаючи із відомих подій 18 століття Громадянської війни в Штатах, Великої Французької революції, нашої Конституції Пилипа Орлика, Першої польської Конституції 1793 року та інших базових речей для демократичного розвитку сучасного світу.

Підсумовуючи сказане, європейська безпека сьогодні набула нового змісту і стала явищем структурним, комплексним, яке включає всі напрямки безпеки і нарешті Європейський Союз почав задумуватися, що окрім підтримки з боку НАТО, варто розвивати і розширювати національне виробництво зброї, створювати армію готову до виконання своїх завдань у нових сучасних умовах гібридної війни. З одного боку – це справді сумний висновок, адже це витрати тих коштів, які могли б піти на мирні речі, витрати на оборону, а з іншого боку немає у нашої цивілізації вибору, бо попередні цивілізації гинули від катастроф або екологічних, або ядерних, і врятувати нашу цивілізацію для нинішнього та майбутніх поколінь – це завдання у рівній мірі важливе і перш за все, звичайно для Збройних Сил України і для НАТО. Ми також на науковому фронті маємо шанс напрацювати методологічні підходи до оцінки війни, оцінки безпеки та сформувати покоління нових фахівців спроможних працювати і в повоєнній відбудові і в новому світі в якому сподіваємося будуть мінімізовані абсолютно будь-які можливості для агресивного втручання у суверенний розвиток народів і держав.

Тоді наше «Слава Україні!» звучатиме не як заклик до її оборони, а як заклик до її демократичного життя та процвітання у рівній сім'ї європейських народів.

Section 1. 19.06.2024
**IMPLEMENTATION OF THE EU STUDIES
IN THE UKRAINIAN EDUCATIONAL PROCESS**

**ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРАВА ЄС:
ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Поєдинок Валерія,

*д.ю.н., професор кафедри економічного права та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1583-1312>*

Перспектива членства України в Європейському Союзі означає, що викладання права ЄС вже сьогодні є необхідною складовою підготовки студентів-правників. Втім, встановлене законодавством України роздільне існування спеціальностей 081 Право та 293 Міжнародне право може генерувати специфічні виклики у цьому плані. Так, в одній з провідних правничих шкіл України – Навчально-науковому інституті права (далі – ННІ права) Київського національного університету імені Тараса Шевченка – право ЄС як обов'язковий компонент освітніх програм не передбачене. Відсутня й спеціалізована кафедра європейського (або міжнародного та європейського) права; натомість, перелік кафедр сформовано за галузями внутрішнього права України.

Разом з тим, існує як усвідомлена потреба у викладанні права ЄС, так і бажання багатьох викладачів розвиватися саме у площині права ЄС. Відтак низка кафедр пропонують вибіркові дисципліни з питань права ЄС, дотичні до тематики досліджень і викладання на цих кафедрах.

Section 1

Так, кафедрою економічного права та економічного судочинства (у минулому – кафедра господарського права) ННІ права за моєю ініціативою починаючи з 2019 року пропонується вибірковий блок «Економічне право ЄС» для здобувачів освіти 4-го року навчання ОР «Бакалавр». До складу вибіркового блоку входять навчальні дисципліни:

- Вступ до економічного права ЄС;
- Право внутрішнього ринку ЄС;
- Конкурентне право ЄС;
- Право компаній та ринків капіталів ЄС.

Оскільки студенти, які обирають цей вибірковий блок, раніше не вивчали права ЄС як обов'язкової дисципліни, їх знання з права ЄС є, як мінімум, неоднорідними (а у окремих студентів можуть бути відсутні взагалі). З огляду на це дисципліна «Вступ до економічного права ЄС» фактично виконує функцію вступного курсу до права ЄС загалом – спочатку коротко викладаються історія європейської інтеграції, правова природа права ЄС, інституції ЄС, джерела та принципи права ЄС та інші загальні питання, без яких вивчення права ЄС є неможливим, і лише потім слідують спеціальні теми (як-от: внутрішній ринок ЄС, спільна торговельна політика, правові засади економічних відносин ЄС з третіми країнами, правові засади європейської інтеграції України (з акцентом на економічних питаннях)).

Відсутність обов'язкової дисципліни «Право ЄС», безумовно, є викликом в організації викладання права ЄС, який необхідно адресувати, однак не варто драматизувати надміру. З наближенням вступу України до ЄС така обов'язкова дисципліна неодмінно з'явиться в усіх правничих школах – однак поряд з цим буде напрацьовано і широкий спектр спеціалізованих дисциплін з права ЄС.

Одним з конкретних напрацювань, яким вважаю за доцільне поділитися, є досвід вирішення задач з права ЄС за німецькою логічною методикою.

У Німеччині методика вирішення юридичних задач (казусів) (Falllösungsmethode) відшліфовувалася упродовж багатьох десятиліть. Ця методика лежить в основі як поточного навчання студентів-правників, так і Першого та Другого державних іспитів, складання яких є умовою допуску до правничої професії. У Німеччині виходить друком велика кількість спеціалізованих видань, спрямованих на навчання студентів цієї методики [1-3], та збірників казусів за відповідними галузями права. Крім німецькомовних країн, методика вирішення казусів активно практикується також в інших країнах: наприклад, у Польщі, Латвії, Угорщині, Франції, Португалії, Іспанії, В'єтнамі, Китаї, Грузії. Відома вона й в Україні, зокрема, у 2020 році вийшов друком навчальний посібник з цієї методики для викладачів, співавтором якого є я [4].

Для цілей цієї доповіді виділю такі особливості німецької методики:

1) задачі певного типу вирішуються за деяким стандартним алгоритмом (схемою), який дозволяє логічно, крок за кроком досліджувати обставини справи, аналізувати отримані дані і отримати обґрунтований результат;

2) задача вирішується в **експертному стилі**, який необхідно відрізнити від **судового стилю** або ж стилю судового рішення.

Рішення судів – це представлення вже знайденого результату, який спершу наводиться, а потім обґрунтовується відповідними деталями [5, с.203-204]. Тобто, судове рішення загалом, і його мотивувальна частина зокрема, підпорядковані резолютивній частині, яка втілює результат розгляду справи. Натомість, при використанні експертного стилю до питання підходять нейтрально, виходячи з багатьох юридичних перспектив. Відповідь на питання, яке стоїть у справі, дають тільки в останньому реченні експертного висновку;

3) задачу вирішують письмово, при цьому ставлять-ся вимоги грамотного мовлення, дбайливого оформлення

Section 1

письмових робіт. Тобто, ця робота тренує навички практично орієнтованого юридичного письма;

4) ґрунтовність і увага до деталей відрізняє німецьку методику від більш відомого на вітчизняному просторі методу IRAC (Issue, Rule, Application, Conclusion). Німецька методика вимагає детального і ретельного аналізу правових питань і законодавства, тимчасом як IRAC заохочує більш стислий виклад і чітке, пряме застосування правових принципів.

Німецькій методиці можна закинути надмірний догматизм; втім, використання ґрунтовного і логічно структурованого підходу є якраз тією особливістю, яка дозволяє студентам вирішувати на її основі невідомі задачі, а в перспективі – реальні справи. Це робить зазначену методику особливо корисною при викладанні права ЄС в Україні, адже право ЄС поки що є загалом невідомим українським студентам-юристам. У Німеччині видано значну кількість збірників задач саме з права ЄС, цінність яких полягає у тому, що вони містять не тільки фабули, а й схеми вирішення та власне детальні розв'язки. Англomовним ресурсом, що знаходиться у відкритому доступі, є матеріали проф. Т. Шмітца [6]. Розглянемо приклад вирішення задачі з цього ресурсу.

Фабула: «А. – литовський виробник інноваційних високо-технологічних велосипедів. Щоб ефективніше комерціалізувати свої велосипеди, він пропонує їх за привабливими цінами, але встановлює високі ціни на запчастини – зокрема, на колеса (покришки та ободи). Крім того, він розробив колеса особливого розміру, що унеможлиблює використання запчастин інших виробників велосипедів.

Одного разу держава Х – член ЄС видає технічний регламент, згідно з яким у цій державі можуть продаватися лише велосипеди із колесами стандартних розмірів (24, 26, 27,5, 29 дюймів тощо). Прийняття такого регламенту обґрунтовано вимогами захисту споживачів. Зокрема, траплялися аварії після того, як власники велосипедів зі спеціальними розмірами коліс вставляли запчастини стандартних розмірів,

внаслідок чого велосипеди переставали бути надійними. Частково використання сторонніх запчастин відбувалося через плутанину; частково власники велосипедів свідомо віддавали перевагу запчастинам стандартних розмірів, оскільки вони були дешевшими.

Чи сумісний технічний регламент із законодавством ЄС?»

Першим етапом вирішення задачі є формулювання гіпотетичного **правового результату**, який *може* настати, якщо справдяться необхідні для цього умови, а саме: «Регламент держави-члена X *може* порушувати свободу руху товарів згідно зі статтями 28-36, 110 ДФЄС».

На другому етапі необхідно встановити **умови**, дотримання яких є необхідним для настання зазначеного результату, а саме: «Свободу руху товарів порушено, якщо:

- А) захід стосується сфери, яка захищається цією свободою;
- В) захід являє собою втручання в цю свободу;
- С) втручання не може бути виправдане обмеженнями цієї свободи».

Розглянемо ці три умови детальніше.

Умова А. Захід стосується сфери, яка захищається цією свободою, якщо:

- відбувається транскордонний рух (I)
- товарів (II),
- які перебувають в обігу на внутрішньому ринку ЄС (III) – необхідно встановити, чи справджуються ці елементи.

Умова В. Втручання має місце, якщо захід належить до одного з видів заходів, заборонених в рамках свободи руху товарів, тобто, являє собою:

- тарифний бар'єр,
 - дискримінаційне оподаткування,
 - кількісне обмеження, або
 - захід, що має еквівалентний ефект (ст.34 ДФЄС)
- необхідно встановити, чим саме є захід, і чи є він, відтак, втручанням?

Section 1

Умова С. Втручання не дорівнює правопорушенню, оскільки може бути виправдане легітимними обмеженнями відповідної свободи. Щодо свободи руху товарів, то існує 2 типи таких обмежень:

- прямі обмеження, визначені статтею 36 ДФЄС, та
- «обов'язкові вимоги» (mandatory requirements), визначені у справі *Cassis de Dijon*, тобто, інші міркування публічного інтересу, не зазначені прямо в статті 36 ДФЄС.

Водночас, німецька доктрина обмежує можливості виправдання втручань, встановлюючи так звані «обмеження обмежень» (*Schranken-Schranke*). Для цілей вирішення задач з права ЄС концепція «обмежень обмежень» може бути спрощена і зведена до тесту пропорційності, що складається з чотирьох елементів:

- легітимна мета – визначається виходячи зі статті 36 ДФЄС та/або концепції обов'язкових вимог;
- відповідність – захід як такий повинен бути придатним для досягнення мети;
- необхідність – немає м'якшого засобу, за допомогою якого можна було б досягти мети;
- співрозмірність – захід не покладає надмірного тягара на адресата.

На третьому етапі відбувається співставлення нормативно визначених умов настання результату з фактичними обставинами, повідомленими у фабулі. Так, захід дійсно стосується сфери, яка захищається свободою руху товарів (умова А): заборона продажу велосипедів з нестандартними розмірами коліс впливає на можливість імпорту таких велосипедів, тобто, наявний аспект транскордонного руху товарів; велосипед з очевидністю є *товаром*; цей товар законним чином введено в обіг в одній з держав-членів, отже, він може перебувати у вільному обігу на внутрішньому ринку (принцип взаємного визнання у сфері вільного руху товарів, сформульований у справі *Cassis de Dijon*). Захід має ефект, еквівалентний кількісному обмеженню, тобто, дійсно становить

втручання в свободу руху товарів (умова В). Щодо умови С, то захід може бути виправдано посиланням як на статтю 36 ДВЄС (міркування охорони здоров'я), так і на концепцію обов'язкових вимог (захист прав споживачів). Втім, такий захід не проходить тесту пропорційності в аспекті необхідності: існують м'якші засоби досягнення мети (наприклад, попереджувальні повідомлення або використання технічних рішень, які не дозволятимуть вставлення невідповідних запасних частин).

Розв'язок закінчується **висновком** – «Регламент держави-члена X порушує свободу руху товарів» (*четвертий етап*).

Перспективи в окресленому напрямку полягають у виданні україномовного збірника задач з права ЄС, що містив би також схеми і зразки вирішення, а також широкому використанні інших інтерактивних методів при викладанні права ЄС, що забезпечувало б подолання традиційного для України абстрактно-описового способу викладання правничих дисциплін.

Список використаних джерел:

1. Mann T. Einführung in die juristische Arbeitstechnik. 5. Auflage. C.H.Beck, 2015.
2. Bringewat P. Methodik der juristischen Fallbearbeitung. 3. Auflage. Kohlhauser, 2016.
3. Hildebrand T. Juristischer Gutachtenstil: Ein Lehr- und Arbeitsbuch. 2. Auflage. A. Francke Verlag Tübingen 2016.
4. Шлоєр Б., Поєдинок В., Лукач І., Косілова О. Методика вирішення юридичних задач (казусів): теоретичні та практичні аспекти. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020.
5. Біла книга з реформування української юридичної освіти (за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції «Європеїзація української юридичної освіти: німецько-український досвід» / Київ, 21 і 22 листопада 2014 р.). Упорядники: Р. Мельник, О. Шаблій, Б. Шлоєр. Київ: Корпорація «Науковий парк Київський університет імені Тараса Шевченка»; Панов, 2015.
6. Schmitz T. Practical Case-solving in European Law. URL: http://home.lu.lv/~tschmit1/Lehre/Case-solving_EU-Law.htm (дата звернення 14.06.2024).

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТУДІЙ ЄС ЯК КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Самойлова Юлія,

*к.пед.н., доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Сумської філії Харківського національного університету
внутрішніх справ, м. Суми, Україна*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9578-0350>

Закаблуківська Наталія,

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Сумська філія Харківського національного університету
внутрішніх справ, м. Суми, Україна*

У сучасному світі, де глобалізація та міжнародна співпраця стають все більш невід'ємною частиною розвитку суспільства, адаптація освітніх систем до міжнародних стандартів стає надзвичайно актуальною. Україна, в якості асоційованого члена Європейського Союзу, активно впроваджує та імплементує принципи й стандарти європейської освіти власній системі. Впровадження студій ЄС в українську систему освіти є одним із ключових напрямів євроінтеграції України. Це складний і багатогранний процес, який потребує ретельного аналізу, планування та узгоджених дій з боку різних зацікавлених сторін.

Інтеграція української системи освіти з освітнім простором ЄС ґрунтується на низці важливих передумов:

1) соціальна та політична воля: Україна прагне стати членом Європейського Союзу, а це передбачає, зокрема, гармонізацію національної системи освіти з європейськими стандартами;

2) економічні міркування: єдиний освітній простір ЄС відкриває доступ до ринку праці Євросоюзу для українських випускників, а також сприяє залученню іноземних інвестицій в українську економіку;

3) навчальні потреби: сучасні світові виклики потребують від фахівців нових знань та компетенцій, які можна отримати завдяки вивченню студій ЄС.

Першим важливим кроком в імплементации європейських

стандартів стала участь України в Болонському процесі. Болонський процес відіграє значну роль у формуванні сучасної освітньої політики не лише в Європі, але й у всьому світі. Для України, яка прагне інтеграції до європейських структур та стандартів, участь у Болонському процесі стала ключовим кроком у вдосконаленні своєї освітньої системи та наближенні до стандартів Європейського освітнього простору.

Участь в Болонському процесі дозволяє Україні поглибити своє стратегічне партнерство з країнами Європейського Союзу в сфері освіти. Це відкриває нові можливості для обміну досвідом, співпраці в науковій та академічній сферах, а також залучення європейських експертів для модернізації української освітньої системи.

Однією з важливих переваг участі в Болонському процесі є взаємне визнання дипломів та кваліфікацій між країнами-учасницями. Це сприяє мобільності студентів та випускників, відкриває для них можливість продовження навчання або працевлаштування в інших країнах, а також сприяє підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці.

Болонський процес сприяє впровадженню гнучких форм навчання, що відповідають потребам сучасного ринку праці. Це означає можливість вибору різних шляхів навчання, включаючи програми бакалаврату, магістратури, докторантури, а також навчання за дистанційною формою та у форматі онлайн-курсів [2, с. 14-16].

Участь в Болонському процесі спонукає українські виші до постійного підвищення якості освіти та вдосконалення навчальних програм. Це включає в себе оновлення методик навчання, впровадження новітніх технологій, а також створення сприятливої середовища для наукових досліджень та інновацій.

Таким чином, участь у Болонському процесі є важливим етапом на шляху України до інтеграції до європейського освітнього простору. Цей процес сприяє підвищенню якості освіти, зміцненню міжнародного співробітництва та розвит-

Section 1

ку громадянського суспільства в Україні. Важливою умовою подальшого успіху є постійна підтримка та інвестиції у сферу освіти з боку уряду, громадськості та міжнародних партнерів.

Імплементация студій ЄС в українську систему освіти передбачає декілька ключових напрямків:

- Впровадження нових та стандартизація вже наявних навчальних програм: Розробка та впровадження навчальних програм, які відповідають стандартам ЄС та готують фахівців з необхідними знаннями та навичками в галузі європейської інтеграції є важливим аспектом імплементации студій Європейського Союзу. Це включає в себе збалансований підхід до навчання, акцент на практичний досвід, а також розвиток критичного мислення та аналітичних навичок серед студентів.

- Підвищення кваліфікації викладачів: Забезпечення підготовки та перепідготовки викладачів для викладання студій ЄС, включаючи знання європейського права, інституцій та політик.

- Розвиток наукових досліджень: Сприяння розвитку наукових досліджень в галузі європейської інтеграції, що дозволить поглибити знання про ЄС та його вплив на Україну.

- Інформаційна та просвітницька діяльність: Проведення інформаційних кампаній та заходів, спрямованих на підвищення обізнаності громадськості про студії ЄС та їх переваги [1].

Незважаючи на позитивні зрушення, імплементация європейських студій також стикається з певними викликами. Перш за все, це:

- 1) Відсутність належного фінансування може ускладнити розробку нових навчальних програм, підготовку викладачів та проведення наукових досліджень.

- 2) Недостатня обізнаність громадськості про студії ЄС та їх переваги може перешкоджати залученню студентів до цих програм.

- 3) Навчальні програми та методи викладання студій ЄС повинні бути адаптовані до українських реалій та потреб

ринку праці.

Для подолання цих викликів необхідні спільні зусилля з боку держави, закладів освіти, роботодавців та громадських організацій. Важливо також використовувати досвід інших країн, які вже успішно впровадили студії ЄС у свої системи освіти.

Але, незважаючи на певні труднощі, імплементація студій ЄС в українську систему освіти відкриває низку нових можливостей таких як: 1) впровадження європейських стандартів освіти сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців в Україні; 2) випускники, які мають знання та навички в галузі європейської інтеграції, будуть більш конкурентоспроможними на ринку праці, як в Україні, так і в ЄС; 3) розвиток студій ЄС в Україні сприятиме розширенню міжнародної співпраці з європейськими університетами та науковими інституціями.

У результаті, імплементація студій Європейського Союзу в українську систему освіти є складним, але важливим процесом, який сприяє підвищенню якості освіти, міжнародній співпраці та розвитку суспільства в цілому. Зусилля уряду, вищих навчальних закладів та міжнародних партнерів в цьому напрямку є ключовими для досягнення успіху в цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Algan, Y., Brunello, G., Goreichy, E. and Hristova, A.. Boosting social and Economic Resilience in Europe by Investing in Education. EENEE Analytical Report No. 42, Prepared for the European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. URL:https://eenee.eu/wp-content/uploads/2021/05/EENEE_AR42.pdf (дата звернення 28.05.2024)

2. Council of the European Union. Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021-2030). *Official Journal*. 2021. № 66. P. 1–21. URL:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021G0226%2801%29&qid=1617706323424> (дата звернення 28.05.2024)

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ СТУДІЙ ПРАВА ЄС В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС НН ІНСТИТУТУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Святун Олена,

*к.ю.н., доцент кафедри порівняльного і європейського права, НН
Інститут міжнародних відносин, Київський національний уні-
верситет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2650-1124>*

У 2019 р. Верховна Рада України внесла зміни до Конституції 1996 р., закріпивши незворотність стратегічного курсу щодо набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в НАТО [1]. Втім євроінтеграційний напрямок розвитку нашої держави був визначений з момент здобуття незалежності в 1991 р. Вступ України до Ради Європи в 1995 р., підписання Угоди про партнерство та співробітництво з європейськими співтовариствами 1994 р. [2], запровадження спеціального механізму співпраці, укладання Угоди про асоціацію 2014 р. [3], були реальними практичними кроками на шляху інтеграції до Європейського Союзу. Ці процеси ознаменувалися прийняттям Радою ЄС рішення про початок переговорів про вступ України до ЄС у грудні 2023 р. та відкриття переговорного процесу 25 червня 2024 р.

Проведення фундаментальних досліджень та студій з права ЄС набуває все більшої актуальності та практичного значення у вітчизняній юриспруденції, покликане до життя потребою наближення української правової системи до правової системи Європейського Союзу та його держав-членів.

За останні десятиріччя в науці міжнародного права сформувався окремий науковий напрям – право ЄС. З само-го початку осередком становлення цього напрямку наукистojв Інституту міжнародних відносин (раніше факультет

міжнародних відносин) Київського національного (раніше державного) університету ім. Т. Шевченка. У наш час центром викладання та дослідження європейського права в НН інституті міжнародних відносин (НН ІМВ) є кафедра порівняльного і європейського права, створена 1 липня 2003 р. і яку наразі очолює професор І. Білас. [4]

Головна мета підготовки фахівців за спеціальністю 293 – «Міжнародне право» полягає в отриманні студентами практично орієнтованих фундаментальних знань з міжнародного права. Наразі існує дві освітньо-професійні програми освітнього ступеня бакалавр: одна – українською та одна – англійською мовою. Підготовка бакалаврів міжнародного права / фахівців з міжнародного права реалізується за чотирьома спеціалізаціями (вибірковими блоками), однією з яких є європейське право. Слід звернути увагу, що вперше спеціалізація «Європейське право» була запроваджена в 2001 р. Викладання дисциплін вибіркового блоку для україномовних студентів здійснюється протягом 4 курсу (7-8 семестрів) [5].

В рамках освітньо-наукової програми «Міжнародне право» освітнього ступеня магістр, розрахованої на два роки, представлені сім вибіркового блоків, два з яких безпосередньо стосуються права ЄС – європейське право та європейське конкурентне право, які передбачають вивчення п'яти практично-орієнтованих навчальних дисциплін.

Ще одна магістерська програма – англійськомовна освітньо-професійна програма «Європейське бізнесове право / European Business Law» призначена для тих, хто цікавиться правом ЄС, а також питаннями публічного та приватного права, і розрахована на 3 семестри. Вона розроблена з урахуванням досвіду провідних юридичних шкіл Європи. Програма охоплює поглиблені дослідження права ЄС, бізнесового та економічного права, їх взаємодії та сучасних тенденцій. Спеціальні курси спрямовані на підвищення професійних навичок, необхідних для представництва інтересів

Section 1

держав, організацій та окремих осіб в інститутах та органах ЄС, а також для роботи із забезпечення інтересів вітчизняних фізичних та юридичних осіб у Суді ЄС. ОПП «Європейське бізнесове право / European Business Law» має за мету підготовку провідного та досвідченого фахівця з права ЄС. Випускники магістерської програми з «Європейське бізнесове право / European Business Law» отримують достатньо знань і навичок, щоб претендувати на посади у провідних юридичних фірмах, в органах державної влади, що залучені до євроінтеграційних процесів, у юридичних відділах державних і приватних компаній, що займаються експортом та імпортом, а також в їхніх представництвах. Також випускники здатні самостійно аналізувати тенденції практичного застосування права ЄС у міжнародних та іноземних судових установах, готувати довідкові матеріали та рекомендації, надавати експертні висновки тощо [6].

У наш час в НН ІМВ кафедрою порівняльного і європейського права викладається низка як нормативних навчальних курсів з права ЄС, так і дисциплін спеціалізації: «Право Європейського Союзу», «Основні свободи внутрішнього ринку Євросоюзу», «Торговельне право ЄС», «Економічне право ЄС», «Антимонopolне право ЄС», «Європейське трудове та соціальне право», «Транспортне право ЄС», «Право-ве регулювання державних закупівель в ЄС» та ін. Крім того, кафедрою порівняльного і європейського права забезпечується викладання низки дисциплін для інших відділень Інституту – «Економічне право ЄС» для студентів спеціальності «Міжнародні економічні відносини», «Право ЄС» та «Право євроінтеграції» для спеціальності «Міжнародні відносини» [7]. За період діяльності співробітниками кафедри підготовлено програми навчальних дисциплін спеціалізації, видано низку підручників і навчальних посібників [8].

НН інститут міжнародних відносин є центром організації Національних судових змагань з європейського права (*European Law Moot Court Competition*), які проводяться за

участі кваліфікованих суддів-знавців європейського права в два етапи: відбірковий письмовий та усний раунди; та дають можливість студентам правничих спеціальностей поглибити свої знання з права Європейського Союзу. Співорганізаторами змагань виступають кафедра порівняльного і європейського права, IIR Moot Court Society та Юридичний Департамент НН ІМВ. IV Національні змагання відбулися в грудні 2023 р. [9]

Отже, наразі спостерігається надзвичайне підвищення інтересу до потреби викладання права Європейського Союзу як обов'язкового курсу в рамках вищої школи. Втім зберігається необхідність в розробленні єдиних для всіх юридичних освітніх програм стандартів викладання права ЄС, а також підготовка та забезпечення навчального процесу відповідною навчально-науковою літературою. НН ІМВ, загалом, та кафедра порівняльного і європейського права, зокрема, залишаються провідними осередками викладання з права Європейського Союзу в Україні, що готує фахівців, готових активно долучитися до переговорного процесу з ЄС на шляху до повноправного членства в цьому інтеграційному об'єднанні.

Список використаних джерел:

[1] Конституція України від 28.06.1996 р. (в редакції 2020 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

[2] Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text.

[3] Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами від 2014 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

[4] Кафедра порівняльного і європейського права НН ІМВ URL: <https://www.iir.edu.ua/navchannya/mizhнародne-pravo/kafedra-porivnyalnoho-i-yevropeyskoho-prava>.

Section 1

[5] Міжнародне право URL: <https://www.iir.edu.ua/navchannya/mizhnarodne-pravo>.

[6] European Business Law URL: <https://www.iir.edu.ua/navchannya/anhlomovni-mahisterski-prohramy/european-business-law>.

[7] Навчальні курси: Кафедра порівняльного і європейського права URL: <https://www.iir.edu.ua/navchannya/mizhnarodne-pravo/kafedra-porivnyalnoho-i-yevropeyskoho-prava/navchalni-kursy>.

[8] Наукова робота: Кафедра порівняльного і європейського права URL: <https://www.iir.edu.ua/navchannya/mizhnarodne-pravo/kafedra-porivnyalnoho-i-yevropeyskoho-prava/naukova-robota>.

[9] Національні судові змагання з права ЄС URL: <https://www.iir.edu.ua/news/natsionalni-sudovi-zmahannya-z-prava-yes>.

Section 2. 19.06.2024
HARMONIZATION OF UKRAINIAN LEGISLATION
WITH THE EU LAW

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА З ЗАКОНОДАВСТВОМ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Балацька Ольга,

*к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Національний університет «Острозька академія»,
м. Острог, Україна*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0561-9220>

Ткачук Юлія,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Національний університет «Острозька академія»,
м. Острог, Україна*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2846-5831>

Враховуючи світові глобалізаційні процеси, а також проєвропейський курс України, гармонізація законодавства України до законодавства Європейського союзу (далі-ЄС) триває вже понад 30 років з різним успіхом залежно від часового періоду та правової сфери. На сьогоднішній день, у зв'язку з наданням Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС

необхідність реформування національного законодавства стала нагальною необхідністю. Окрім вищенаведеного варто вказати, що законодавча база ЄС є цінним джерелом успішно діючого права у сферах, які є менш врегульованими в Україні.

Актуальність сфери гармонізації авторського права України з авторським правом ЄС також полягає у введенні в дію нового Закону України «Про авторське право і суміжні права» та Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності», що забезпечує часткове узгодження

між нормами права України та ЄС та потребує детальнішого розгляду в межах порівняльно-правового аналізу з метою подальшої роботи юристів та науковців у даній сфері.

Основною метою є виявлення та розгляд основних норм, запозичених з європейського законодавства та введених в законодавство України у сфері авторського права для забезпечення європейських стандартів.

Тема гармонізації законодавства України у сфері авторського права з законодавством ЄС висвітлювалась у наукових працях українських авторів, зокрема Л. Р. Майданик, О. О. Кулініч, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, А. Ю. Кірик, Н. П. Бондар та інших.

Проте, з причини оновлення Закону України «Про авторське право і суміжні права», прийнятого у 2022 році та прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» у 2023 році, сучасні аспекти гармонізації не є так широко висвітленими у науковій сфері. Звертаючись до слів О. О. Кулініч без участі громадянського суспільства в обговоренні змін до законодавства, що стосується медіа-простору не повинен обходитись жодний нормативно-правовий акт, оскільки такі сфери суспільного життя є доволі важливими та кореспондують до принципів гуманізму, рівності та свободи слова, що за своєю суттю є основою громадянського суспільства [1].

За словами Л. Майданик Україна вже виконала всі вимоги щодо гармонізації у сфері авторського права та суміжних прав, передбачені Угодою про асоціацію України з ЄС 2014 року. Водночас отримання статусу кандидата на членство в Європейському Союзі у 2022 році зобов'язує до подальшої ґрунтовної роботи над вдосконаленням законодавства [2].

Одним з важливих аспектів можна виокремити врахування цифрових технологій та середовища мережі Інтернет у новому Законі України «Про авторське право і суміжні

Section 2

права» та імплементацію норм Директиви ЄС 2019/790 від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС. Зокрема введення в правове поле нового поняття публічної ліцензії, що передбачає можливість суб'єкта авторського права або суміжних прав надати дозвіл на використання об'єкта авторського права чи суміжних прав на визначених ним умовах, яких зобов'язана дотримуватися особа, яка використовує вищезгаданий об'єкт авторського права чи суміжних прав. При цьому сама ліцензія має бути опублікована разом з умовами з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Варто зазначити, що публічна ліцензія надається необмеженому колу осіб і не може бути виключною. Законотворець прямо зазначає, що виключні та одиничні публічні ліцензії є нікчемними. Окрім того, суб'єкт авторського права чи суміжних прав може зазначити, що ліцензія є безвідкличною, хоча водночас це зберігає його право на відкликання ліцензії, але лише через недотримання умов, встановлених ним.

Таким чином введення вищевикладених норм у законодавство регламентує використання авторських творів у мережі Інтернет, даючи чітке розуміння щодо можливості та меж їх використання. Цікавою практикою є те, що вже на даний момент на українських веб ресурсах з творами зустрічаються примітки з забороною перекладу авторських літературних творів російською мовою. Таким чином, у разі порушення умови суб'єкта авторського права може у законний спосіб захистити свої права та вимагати видалення подібного перекладу навіть за умови, що він не був використаний для отримання прибутку.

Також новий Закон України «Про авторське право і суміжні права» у відповідності до Директиви ЄС 2019/790 регламентує відповідальність провайдерів за порушення авторського права чи суміжних прав, а також обставини звільнення від такої відповідальності. Перш за все варто вказати, що за відсутності інформації, отриманої від суб'єктів авторського

права та/або суб'єктів суміжних прав про порушення прав на конкретні об'єкти таких прав, провайдери послуг обміну контентом не зобов'язані здійснювати загальний моніторинг контенту, тобто пошук фактів та обставин, які вказують на порушення авторського права та/або суміжних прав.

Окрім того, якщо після звернення суб'єкта авторського права чи суміжних прав до провайдера ним було виконано вимоги закону та вжито заходів для припинення порушень авторського права та/або суміжних прав, провайдер звільняється від відповідальності.

Дана норма законодавства також обмежує відповідальність провайдерів, які здійснюють діяльність менше трьох років та обсяг річного доходу яких становить менше 10 мільйонів гривень, крім випадків, якщо місячна середня кількість унікальних відвідувачів його веб-сайту за попередній календарний рік перевищує 5 мільйонів осіб.

Таким чином очікується, що відповідальність провайдерів сприятиме підвищенню ефективності боротьби з піратством, що досі є поширеною суспільною проблемою, але водночас надано певні послаблення у цій сфері для нових провайдерів на ринку таких послуг.

Важливим також є імплементація Директиви 2004/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 року, положення якої вводилися в законодавство України через прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» у 2023 році.

Згаданий вище закон вводить нові норми регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності не лише у профільні Закони України у цій сфері, як наприклад Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» чи Закон України «Про охорону прав на промислові зразки», а закріплює процесуальний порядок реалізації захисту у Господарському процесуальному кодексі України та Цивільному процесуальному кодексі України. Такі зміни є позитивним показником комплексної адаптації законодав-

Section 2

ства, що у свою чергу призводить не лише до декларування нових правил, а й до передбачення законодавцем їх реалізації. Цікаво розглянути також зміни, внесені в Цивільний кодекс України, зокрема застосування разової грошової виплати замість вилучення з цивільного обороту товарів виготовлених або введених в цивільний обіг з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення товарів та знарядь, що використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності. Варто вказати, що для застосування такої норми, має існувати низка умов, зокрема, право інтелектуальної власності має бути порушене відповідачем ненавмисно і без недбалості, водночас вилучення, як спосіб захисту позивача, має бути неспівмірним шкоді, завданій позивачу.

Окрім вказаного, застосування разової грошової виплати застосовується за заявою відповідача, а розмір виплати встановлюється судом та є по суті своїй винагородою, яка мала б бути сплачена позивачеві за надання дозволу на використання права інтелектуальної власності. Сума такої виплати-винагороди має також обґрунтовано задовольняти позивача.

Такі нововведення можуть видаватися пом'якшенням «покарання» для відповідача, проте водночас є доволі ефективними, оскільки направлені лише на ненавмисне порушення права інтелектуальної власності. Також такий спосіб «примусу до легальної співпраці» в результаті є вигідним обидвом сторонам, а також його можна розглядати як навіть економічно та суспільно корисний, адже кінцевий товар після узгодження питань щодо дозволу на використання прав інтелектуальної власності надійде на ринок.

Також законодавцем деталізовано норму, щодо публікації в засобах масової інформації відомостей щодо порушення права інтелектуальної власності шляхом надання можливості доведення до загального відома іншим визначеним законом шляхом, а також внесено уточнення щодо здійснення такої публікації чи доведення до відома за рахунок особи, яка вчинила правопорушення.

Так, імплементація цієї норми водночас вносить ясність щодо фінансового боку реалізації такого заходу, а також надає ширше коло способів опублікування інформації, що з огляду на сучасний інформаційний простір в мережі Інтернет може розглядатися навіть як більш дієвий інструмент захисту права інтелектуальної власності.

Варто вказати, що наведений перелік імplementованих норм не є вичерпним.

Враховуючи вищевикладене можемо підсумувати, що поступово в законодавство України у сфері інтелектуальної власності та зокрема у сфері авторського права успішно вводяться викладені у Директивах Європейського Парламенту та Ради норми. Такі кроки здійснюються не лише через вимоги гармонізації права України з правом ЄС, а й через необхідність покращення системи захисту права інтелектуальної власності України та адаптації регулювання правових взаємовідносин у сучасну цифрову епоху. Попри це, постійний розвиток сфери інтелектуальної власності як в Україні, так і в світі, а також динаміка відносин між Україною та ЄС з метою вступу України до ЄС вимагають подальшої роботи над гармонізацією законодавства України з законодавством ЄС.

Список використаних джерел:

1. Кулініч О.О., Харитонов Є.О., Харитонova О.І. та ін. Актуальні проблеми цивілістики у цифрову добу: онлайнві соціальні мережі: монографія. Одеса: Юридична література, 2018. С.176. URL:

file:///C:/Users/HP/Downloads/%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D1%86%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D1%83%20%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%20%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%83%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F.pdf

Section 2

2. Майданик Л.Р., У напрямку ЄС: законодавчі зміни України з авторського права // Юридична газета online. 2024.№3(781). URL:

<https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/u-napryamku-es-zakonodavchi-zmini-ukrayini-z-avtorskogo-prava.html>

3. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. Дата звернення: 14.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>

4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. Дата звернення: 14.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності : Закон України від 20.03.2023 № 2974-IX. Дата звернення: 14.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-20#Text>

6. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/790 від 17.04.2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС. Дата звернення: 14.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-20#Text>

7. Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. Дата звернення: 14.06.2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0048R%2801%29>

**ДО ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІНІМАЛЬНИХ
СТАНДАРТНИХ ПРАВИЛ ПОВОДЖЕННЯ З В'ЯЗНЯМИ
В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ**

Виговський Дмитро,

к.ю.н, доцент,

доцент кафедри кримінального права та процесу

Хмельницького університету управління та права

імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3355-6449>

Забезпечення основоположних прав і свобод людини й громадянина є однією з основних функцій будь-якої цивілізованої держави. При цьому, держава зобов'язана забезпечувати права і свободи людини у будь-якій сфері своєї діяльності. В даному конкретному випадку ми звертаємо свою увагу на забезпечення законних прав, свобод і інтересів осіб, що визнані обвинувальним вироком суду злочинцями (оскільки особи, що вчинили кримінальний проступок, не можуть бути засуджені до позбавлення волі). Під час здійснення кримінально-виконавчої діяльності держави, такі особи, виконуючи й відбуваючи покарання, не можуть бути позбавленими своїх прав у більшому обсязі, аніж це передбачено законом. У зв'язку з цим, особливого значення набуває процес імплементації норм міжнародного права у сфері виконання кримінальних покарань, оскільки загальновідомим є той факт, що цивілізовані країни (зокрема – країни Європейського Союзу) набагато ефективніше дотримуються норм, що захищають права людини і громадянина, аніж країни, що розвиваються. На жаль, можна вважати, що до останніх належить і сучасна Україна, а тому, необхідність якнайширшої і дієвої імплементації міжнародних норм, що регулюють права кримінальних правопорушників (серед них, також – злочинців), не викликає у нас сумнівів. На подібній позиції наполягають, зокрема, М. С. Міщук та С. О. Белікова, які зазначили: «...запровадження в Україні міжнародних стан-

Section 2

дартів з прав і свобод засуджених осіб є одним з актуальних питань сьогодення, які стоять перед державою з огляду на необхідність реалізації конституційних положень щодо прав людини. Для набуття результативності й ефективності діяльності органів та установ виконання покарань, слід детально регламентувати її за допомогою теоретико-правового аналізу міжнародних нормативно-правових актів, у яких закріплені основні міжнародні стандарти захисту прав людини, а також шляхом імплементації міжнародних норм у національне законодавство» [1, с. 113].

Одними із таких кодифікованих збірників міжнародних стандартів є Мінімальні стандартні правила поведіння з в'язнями, прийняті в 1955-му році. Вказані стандартні правила, на думку С. Ф. Денісова й Д. Є. Заїки покликані забезпечувати захист засуджених осіб від зловживання повноваженнями посадовими особами, особливо в тому, що стосується підтримання дисципліни і застосування заходів наведення порядку в пенітенціарних установах [2, с. 52]. Однак, при цьому можна звернути увагу, що кримінально-виконавче законодавство України далеко не завжди відповідає цим правилам, а в деяких положеннях – не відповідає і досі. До прикладу, у п. 1 Правила 9 зазначено: «Там, де в'язні ночують у камерах або кімнатах, кожен з них повинен мати окрему камеру або кімнату. Якщо ж з особливих причин, таких, як тимчасове перевантаження тюрми, центральному в'язничному управлінню доводиться відмовитися від цього правила, все одно розміщувати двох в'язнів в одній і тій же камері або кімнаті є небажаним» [3]. Очевидним є той факт, що виконати дану рекомендацію (правило не має імперативного характеру) пенітенціарні заклади України не в змозі. Нагадаємо, що, відповідно положенням ч. 1 ст. 115 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК), мінімальна норма жилої площі на одного засудженого до позбавлення волі визначається, як чотири квадратні метри, а загалом засуджені, як правило, тримаються в приміщеннях блочного типу [4]. Непроста економічна ситуація в державі протягом всього

часу її існування лише ускладнилась з початком російської агресії в 2014-му і повномасштабної війни з 2022-го, тому сподіватись, що найближчим часом з'явиться можливість організувати установи виконання покарання закритого типу за зразком в'язниць Нідерландів, Швеції чи Норвегії не варто. Разом з тим, можна зробити впевнений висновок, що положення чинного КВК в своїй переважній більшості цілком відповідають рекомендаціям Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями. На підтвердження цього висновку можна наводити конкретні статті КВК, що стосуються умов тримання засуджених до позбавлення волі (а також осіб, що тримаються під вартою до судового розгляду справи) за порядком їх нумерації, і наводити їх відповідник у Мінімальних стандартних правилах поводження з в'язнями. Переважна більшість норм українського законодавства у цій сфері побудована із врахуванням положень Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями, більше того – часто формулювання українських норм дослівно цитують європейські правила.

Все це дозволяє зробити висновок: в більшій своїй частині кримінально-виконавче законодавство України, втілене в КВК, законах України й інших нормативно-правових актах відповідає положенням Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями. У випадках, коли такої відповідності немає, це викликано не принциповою політичною, ідеологічною чи іншою позицією законодавця, а відсутністю реальної можливості (здебільш – економічної) привести реальний стан речей у даній сфері у відповідність із положеннями Правил.

Список використаних джерел:

1. Мішук М.С., Белікова С.О. Теоретико-правовий аналіз міжнародних стандартів поводження й тримання засуджених. *Legal Bulletin*. 2020. 106-114.
2. Денісов С.Ф., Заїка Д.Є. Міжнародно-правові стандарти щодо виправлення та ресоціалізації засуджених. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. Вип. 1. 2021. С. 49-66.

Section 2

3. Мінімальні стандартні правила поводження з в'яз-нями від 30.08.1955 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (дата звернення 08.06. 2024).

4. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення 08.06. 2024).

5. Кирилюк В.А., Стеблинська О.С. Імплементація міжнародних стандартів щодо забезпечення прав засуджених у діяльності органів та установ виконання покарань. *Альманах права*. 2017. Вип. 8. С. 323-327.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ ПРАВА ЄС ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ НА ВИКОНАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ

Висоцький Сергій,

*начальник відділу законодавчого та нормативного
забезпечення бюджетних розрахунків
НАК «Нафтогаз України», магістр права*

З прийняттям Програми інтеграції України до Європейського Союзу (далі також – ЄС) Україна стала на шлях наближення до ЄС за всім спектром співробітництва, в тому числі, в сфері адаптації правових та нормативних стандартів. Отже, адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу євроінтеграції України в усіх сферах правового регулювання, у тому числі в енергетиці [1].

Аналізуючи міжнародні зобов'язання України з реформування ринку природного газу та стан імплементації відповідних положень права ЄС, пропонується звернутись до відповідних міжнародних договорів, насамперед, розглянувши положення «енергетичного» розділу Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію), якими підтверджено намір сторін продовжувати та активізувати існуюче співробітництво у енергетиці з метою досягнення прогресу у напрямку ринкової інтеграції.

За Угодою про асоціацію, співробітництво України та ЄС у енергетиці здійснюється з метою розвитку конкурентоспроможних, прозорих і недискримінаційних енергетичних ринків на основі правил та стандартів ЄС шляхом проведення регуляторних реформ, у тому числі в рамках реалізації Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (далі – ДЕС) [2].

Приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, кінцевою метою створення якого є

Section 2

реформування енергетичних ринків та їх інтеграція у внутрішній енергетичний ринок ЄС, мало на меті встановлення довгострокової фінансової стабільності сектора, поліпшення інвестиційного клімату, стимулювання регіональної інтеграції та торгівлі, сприяння вирішенню кліматичних проблем та запровадженню енергозберігаючих технологій [3][4].

У рамках членства в Енергетичному Співтоваристві Україна, серед іншого, зобов'язалася дотримуватися нормативно-правової бази ЄС, підвищуючи ефективність функціонування внутрішніх енергетичних ринків шляхом імплементації відповідного законодавства ЄС, зокрема в газовому секторі, а саме:

- Директиви Європейського парламенту й Ради (ЄС) № 2009/73/ЄС від 13 липня 2009 р. щодо спільних правил для внутрішнього ринку природного газу та про скасування Директиви № 2003/55/ЄС [5];

- Регламенту Європейського парламенту й Ради (ЄС) № 715/2009 від 13 липня 2009 р. про умови доступу до мереж передачі природного газу та про скасування Регламенту № 1775/2005 [6];

- Директиви Європейського парламенту й Ради (ЄС) № 2004/67/ЄС від 26 квітня 2004 р. стосовно заходів щодо забезпечення безперервного постачання природного газу [7].

До основоположних інституційно – правових принципів регулювання внутрішнього ринку природного газу, що потребують імплементації в рамках виконання Україною її міжнародних зобов'язань, слід віднести:

- забезпеченням відкриття ринку та скасуванням державного регулювання цін на природний газ;

- забезпечення прав споживачів;

- захист вразливих категорій споживачів;

- забезпечення безпеки постачання газу;

- відокремлення діяльності з транспортування природного газу;

- забезпечення прозорого та недискримінаційного доступу третіх сторін;

- створення та забезпечення незалежності діяльності національного енергетичного регулятора [5; 6; 7].

З метою адаптації національного законодавства до законодавства ЄС в сфері функціонування ринку природного газу Україною за підтримки Секретаріату Енергетичного Співтовариства (далі – СЕС) розроблено та прийнято низку законодавчих та підзаконних нормативно – правових актів, ключовими з яких є:

- Закон України «Про ринок природного газу» (далі – Закон), що визначає правові засади функціонування ринку, заснованого на принципах вільної конкуренції, належного захисту прав споживачів та безпеки постачання природного газу, здатного до інтеграції з ринками природного газу держав – сторін ЄС [8];
- Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», визначає правовий статус Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП або Регулятор), її завдання, функції, повноваження та порядок їх здійснення [9];
- Кодекс газотранспортної системи, що регламентує функціонування ГТС України, визначаючи правові, технічні, організаційні та економічні засади її функціонування [10];
- Кодекс газорозподільних систем, що визначає взаємовідносини операторів газорозподільних систем (далі – ГРС) із суб'єктами ринку природного газу, а також правові, технічні, організаційні та економічні засади функціонування ГРС [11];
- Кодекс газосховищ, що визначає правові, технічні, організаційні і економічні засади функціонування газосховищ природного газу [12];
- Правила постачання природного газу, що регулюють відносини між постачальниками та споживачами природного газу з урахуванням їх взаємовідносин з операторами ГТС та ГРС [13];
- інші акти первинного і вторинного законодавства, що супроводжують та регламентують відповідні трансформа-

ційні процеси.

Актуальний стан імплементації положень права ЄС в його «газовій складовій» пропонується проаналізувати, базуючись на ключових критеріях оцінки внутрішнього газового ринку та принципах його регулювання:

- на виконання зобов'язання щодо відкриття ринку та скасування державного регулювання цін Законом встановлено, що ринок функціонує на засадах вільної конкуренції, крім діяльності суб'єктів природних монополій, та за принципами вільної торгівлі природним газом, рівності суб'єктів ринку незалежно від держави, недопущення та усунення обмежень конкуренції, а також запроваджено перехідний період для скасування державного регулювання цін [8];

- з метою забезпечення загальноекономічного інтересу під час функціонування ринку Законом дозволено в окремих випадках та на визначений період часу покласти на суб'єктів ринку спеціальні обов'язки з постачання природного газу визначеним категоріям споживачів на встановлених Кабінетом Міністрів України умовах [8];

- на виконання зобов'язання щодо забезпечення прав споживачів Законом закріплено право споживача на вільний вибір/зміну постачальника, а Правилами постачання природного газу та прийнятими НКРЕКП нормативними актами його деталізовано на підзаконному рівні: кожен споживач має гарантоване право вільного вибору постачальника, процедура зміни постачальника є безоплатною, зміна має відбутися протягом трьох тижнів з дня повідомлення споживачем про намір, а постачальник повинен забезпечити постачання газу до припинення відповідного договору [8][13];

- на виконання зобов'язання щодо захисту вразливих категорій споживачів Законом визначено відповідну категорію – це побутові споживачі, які набувають право на державну допомогу в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України: право таких споживачів на отримання додаткового захисту реалізується в рамках фінансування видатків місце-

вих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту населення за рахунок субвенцій з державного бюджету, який визначає механізм державної підтримки вразливих верств населення в частині оплати житлово-комунальних послуг [8];

- на виконання зобов'язання щодо забезпечення безпеки постачання газу Законом унормовано відповідні правила, які мають встановлювати мінімальні стандарти безпеки постачання, визначаючи коло захищених споживачів, заходи забезпечення безпеки постачання під час надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, оцінку ризиків та заходи їхнього зменшення, обов'язки суб'єктів владних повноважень, відповідальних за безпеку постачання газу та ін. [8].

- на виконання зобов'язання з відокремлення діяльності з транспортування природного газу Законом закріплено правову основу такого відокремлення, статус, завдання та функції оператора газотранспортної системи (далі також – ГТС), а також встановлено: загальні вимоги щодо незалежності оператора ГТС, згідно з якими він не є складовою вертикально інтегрованої організації, здійснює свою діяльність незалежно від інших видів діяльності на ринку;

- заходи забезпечення незалежності оператора ГТС, які забороняють одночасне здійснення контролю над суб'єктом, який провадить діяльність з видобутку та/або постачання природного газу, та над оператором ГТС, і навпаки; ключові засади та процедуру сертифікації оператора ГТС, тощо [8];

- на виконання зобов'язання із забезпечення прозорого та недискримінаційного доступу третіх сторін Законом передбачено встановлення механізму розподілу потужності і правил регулювання перевантажень, запроваджено ринкові механізми балансування, введено прозорі та недискримінаційні правила тарифікації, передбачено рівні та недискримінаційні умови приєднання та доступу до мереж для усіх користувачів системи [8];

- з метою практичної реалізації права на доступ та при-

Section 2

еднання кодексами ГТС, ГРС та газосховищ визначено умови надання доступу до мереж та сховищ природного газу у відповідності до вимог «Третього енергетичного пакету», а НКРЕКП адаптовано ЕІС-коди для розподілу, зберігання та транспортування природного газу, запроваджено процедуру алокації актуальних обсягів природного газу на точках входу/виходу, а також затверджено методику тарифікації послуг доступу до ГТС, ГРС та газосховищ [10][11][12];

- зобов'язання щодо створення та забезпечення незалежності діяльності національного енергетичного регулятора реалізовано в рамках Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», яким, серед іншого, встановлено гарантії самостійності і незалежності НКРЕКП під час виконання власних функцій та повноважень від будь-яких інших органів державної влади або місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, суб'єктів господарювання, а також політичних партій, громадських об'єднань, професійних спілок чи їх органів [9].

Підбиваючи підсумки проведеного аналізу імплементації законодавства ЄС в його газовій складовій, пропоную звернутися до аналітики СЕС, яка свідчить про неабиякий прогрес України в процесі реформування ринку природного газу з метою його інтеграції у внутрішній ринок ЄС.

За підсумками 2021 року прогрес України в реформуванні ринку природного газу оцінювався СЕС на рівні 83%. За цим показником Україна значно (на 30 в.п.) випереджала свого найближчого «переслідувача» Албанію, а прогрес інших країн – учасниць ЄС з аналогічним статусом, зокрема Боснії і Герцеговини, Молдови, Грузії, Чорногорії, Північної Македонії та Сербії, не перевищував 43%. Припинення механізму покладення на суб'єктів ринку спеціальних обов'язків щодо постачання газу для забезпечення потреб побутових споживачів та виробників теплової енергії призвело до вивільнення усього ринкового обсягу природного газу для його постачання за нерегульованими цінами на кон-

курентних умовах, а єдиним чинником, що погіршив загальну оцінку прогресу, була затримка імплементації Регламенту № 1227/2011 про добросовісність та прозорість на оптових енергетичних ринках [14].

Однак, у 2022 та 2023 роках прогрес України в цьому напрямку значно уповільнився, а узагальнений показник прогресу за підсумками 2023 року знизився до 65%: протягом означеного періоду падіння показників спостерігалось за усіма напрямками, але найбільш відчутний відкат реформ спостерігався в оптовому та роздрібному сегментах ринку, показник оцінки реформування яких склав лише 33% та 45% відповідно, що спричинило і різке зниження узагальненого показника [14].

Основною причиною уповільнення прогресу імплементації, вочевидь, є збройна агресія РФ щодо України, що призвела не лише до руйнування енергетичної інфраструктури, а й до цілої низки негативних соціальних наслідків, з одного боку, зумовивши значне посилення державного регулювання енергетики, а з іншого – спричинивши відтермінування низки запланованих реформ та трансформацій у часі. Як наслідок, Кабінет Міністрів України був змушений відновити дію механізму покладення на суб'єктів ринку природного газу спеціальних обов'язків, що передбачав забезпечення потреб побутових споживачів, виробників теплової енергії, енергогенеруючих та газорозподільних підприємств за регульованими цінами на встановлених Кабінетом Міністрів України умовах, а також запровадити заборону на експорт природного газу з України з метою забезпечення енергетичної безпеки держави.

Відтак, доводиться констатувати, що обов'язковою умовою відновлення досягнутого Україною прогресу у імплементації положень права ЄС щодо функціонування ринку природного газу є припинення військової агресії РФ проти України, що дозволить поступово зменшити рівень державного втручання та відмовитися від застосування механізму покладення на суб'єктів ринку природного газу спеціальних обов'язків.

Section 2

Список використаних джерел:

1. Програма інтеграції України до Європейського Союзу, схвалена Указом Президента України від 14.09.2000 № 1072/2000 (Офіційний вісник України, 2000, № 39, стор. 2, ст. 1648)

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII (Офіційний вісник України, 2014, № 75, том 1, стор. 83, ст. 2125)

3. Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, ратифікований Законом України від 15.12.2010 № 2787-VI (Офіційний вісник України, 2011 р., № 32, стор. 153, ст. 1369)

4. Договір про заснування Енергетичного Співтовариства (Офіційний вісник України, 2011, № 32, стор. 136, ст. 1368)

5. Директива Європейського парламенту й Ради (ЄС) № 2009/73/ЄС від 13.07.2009 щодо спільних правил для внутрішнього ринку природного газу та про скасування Директиви № 2003/55/ЄС (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0073>)

6. Регламент Європейського парламенту й Ради (ЄС) № 715/2009 від 13.07.2009 про умови доступу до мереж передачі природного газу та про скасування Регламенту № 1775/2005 (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32009R0715>)

7. Директива Європейського парламенту й Ради (ЄС) № 2004/67/ЄС від 26.04.2004 стосовно заходів щодо забезпечення безперервного постачання природного газу (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32004L0067>)

8. Закон України «Про ринок природного газу» від 09.04.2015 № 329-VIII (Офіційний вісник України, 2015, № 37, стор. 67, ст. 1117)

9. Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» від 22.09.2016 № 1540-VIII (Офіційний вісник України, 2015, № 79, стор. 29, ст. 2651)

10. Кодекс газотранспортної системи, затверджений постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2493 (Офіційний вісник України, 2015, № 92, стор. 378, ст. 3159)

11. Кодекс газорозподільних систем, затверджений постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2494 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 92, стор. 461, ст. 3160)

12. Кодекс газосховищ, затверджений постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2495 (Офіційний вісник України, 2015, № 93, стор. 230, ст. 3183)

13. Правила постачання природного газу, затверджені постановою НКРЕКП від 30.09.2015 № 2496 (Офіційний вісник України, 2015, № 92, стор. 618, ст. 3161)

14. Веб – сторінка Секретаріату Енергетичного Співтовариства (<https://www.energy-community.org/legal/treaty.html>)

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ І ЄС У СФЕРІ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Єсімов Сергій,

*к. ю. н, професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ,
м. Львів, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9327-0071>*

Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року (у редакції від 19 січня 2024 року) передбачає приведення чинного міграційного законодавства України до вимог Європейського Союзу [1].

Орієнтовний план перекладу актів Європейського Союзу *acquis communautaire* та актів законодавства України на 2024 рік передбачає переклад:

– Directive (EU) 2021/1883 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2021 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purpose of highly qualified employment, and repealing Council Directive 2009/50/EC (пункт 91 Орієнтовного плану на 2024 рік);

– Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country 3 nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted (recast) (пункт 92 Орієнтовного плану на 2024 рік);

– Council Directive 2003/86/EC of 22 September 2003 on the right to family reunification (пункт 93 Орієнтовного плану на 2024 рік) [2].

Причини міграційних процесів в Європі пов'язані з економічними чинниками. Реалізація Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, сприяла збільшенню мобільності громадян України [3].

На європейському просторі особливо зросла кількість мігрантів після 24 лютого 2022 року у зв'язку з війною росії щодо України. Однак національна економіка потребує більшої кількості робочої сили, що ставить питання про залучення трудових мігрантів на ринок праці України.

2006 року Європейська Комісія (далі – ЄК) випустила Зелену книгу про підхід Європейського Союзу до регулювання трудової міграції. У концепції правового регулювання легальної міграції є два підходи: горизонтальний та секторальний. Горизонтальний підхід передбачає запровадження загальних норм щодо всіх категорій трудящих-мігрантів, секторальний – передбачає прийняття окремих актів вторинного права для залучення іноземних працівників в окремих секторах економіки. Секторальний підхід отримав реалізацію шляхом прийняття директив щодо транснаціональних компаній, сезонних робітників тощо.

У грудні 2011 р. було прийнято Директиву 2011/98/ЄС про «Єдиний дозвіл на роботу в ЄС для громадян третіх держав», а в 2014 р. ЄК розпочала розробку директиви, що регулює права сезонних працівників та директиви про внутрішньо-корпоративні трансфери [4, с. 3].

Мета директив полягає у спрощенні та уніфікації процедур, що регламентують порядок взаємодії державних органів і громадян у питаннях міграції, створенні для мігрантів додаткових правових гарантій. Директива 2011/98/ЄС спрямована на стимулювання правових умов для отримання дозволу на проживання та роботу в ЄС [5]. Директива поширюється на громадян держав, які не входять до ЄС, але мають дозвіл на роботу, мають право на проживання незалежно від початкової причини в'їзду на територію ЄС.

Директива 2011/98/ЄС надає повну свободу дій державам-членам при розробці процесуальних норм у цій галузі: як повинна відбуватися імплементація норм у національне законодавство, в яких актах мають знайти відображення положення директиви, ким має бути подана заявка – особою або роботодавцем, чи слід подавати заявки у країні походження

Section 2

чи державі-члені; чи мають такі особи право на соціальне забезпечення; чи можуть компетентні органи держави-члена обмежити право особи на соціальне забезпечення, якщо вона працює не за наймом, або працювала менше шести місяців або має статус безробітного.

Регулювання трудової міграції на рівні ЄС получило розвиток у положеннях Директиви 2014/36/ЄС, яка регулює умови в'їзду та проживання для громадян третіх країн, які приїжджають до країн ЄС для працевлаштування як сезонні працівники. Сезонними робітниками визнаються особи, які в'їжджають на територію держави-члена ЄС на строк від п'яти до дев'яти місяців [6].

У 2017 р. права сезонних працівників були розширені. Вони отримали право на колективний страйк, свободу об'єднань і соціальний захист. Сектори економіки, які характеризуються присутністю сезонних робітників (сільське господарство, садівництво та туризм), ідентифікуються як галузі, в яких особи, які не є громадянами ЄС, перебувають і працюють на нерегулярній основі в ЄС.

Прийнята у розвиток Директиви 2014/36/ЄС наступна Директива 2014/66/ЄС від 15.05.2014 р. здійснює регулювання умов в'їзду та перебування на території ЄС громадян третіх країн щодо професійного трансферу [7]. Цей акт орієнтований на громадян третіх держав, які перебувають на території ЄС, у тому числі осіб, які претендують на статус біженців.

У 2017 р. ЄК виступила з ініціативою «Роботодавці за інтеграцію», яка містить ідею консолідації заходів підтримки інтеграції біженців та мігрантів у суспільство та національні ринки праці на наднаціональному рівні. Включення мігрантів у ринок праці має значення для забезпечення ефективної інтеграції в суспільство, що приймає, участі в процесі виробництва та розвитку економіки.

У трудовій міграції варто виділити правове регулювання залучення висококваліфікованих фахівців до ЄС через наявність окремого механізму правового регулювання.

З прийняттям Директиви Ради ЄС «Блакитна карта» 2009/50/ЄС «Про умови в'їзду та проживання громадян третіх країн з метою висококваліфікованої зайнятості», що посіла особливе місце у залученні висококваліфікованих фахівців на ринки праці ЄС та стала одним з основних інструментів політичних дій на рівні ЄС [8]. Вона була оновлена у 2021 р. Директивою (ЄС) 2021/1883 Європейського парламенту та Ради «Про умови в'їзду та проживання громадян третіх країн з метою висококваліфікованого працевлаштування» (підлягає перекладу у 2024 році [2]) [9]. Ця процедура регламентує надання особливого правового режиму для висококваліфікованих фахівців.

Директива «Блакитна карта» реалізується 25 державами-членами. У порядку реалізації положень зазначеної директиви держави ЄС встановлюють механізм прискореної процедури прийому працівника, умови трудового договору, вимоги до кваліфікації та мінімального рівня заробітної плати.

Держави-члени мають самостійність у визначенні критеріїв для видачі «Блакитної карти». Існує різниця між підходом ЄС до висококваліфікованих трудових мігрантів та інших категорій. Положення акта спрямовані на створення сприятливого правового режиму трудової діяльності висококваліфікованими громадянами третіх країн, стимулювати їх до виконання трудових функцій на території ЄС з метою підвищення конкурентоспроможності економіки ЄС.

Нормативно-правова база держав ЄС перебуває на стадії вдосконалення нормативно-правових актів, прийнятих щодо імплементації Директиви «Блакитна карта». Основна ідея Директиви «Блакитна карта» полягає у сприянні всебічному співробітництву суб'єктів міждержавної взаємодії у режимі глобального партнерства.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів

Section 2

України від 12.07.2017 р. № 482-р. (редакції від 19 січня 2024 року). URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 09.06.2024).

2. Орієнтовний план перекладу активів Європейського Союзу *acquis communautaire* та активів законодавства України на 2024 рік. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55GOEEI/%D0%9E%D1%80%D1%96%D1%94%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%20%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf> (дата звернення 09.06.2024).

3. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 09.06.2024).

4. Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо працевлаштування іноземних громадян в європейських державах. Дослідницька служба Верховної Ради України. 22 січня 2024. URL. https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/industry_policy/analytical_notes-indst/74303.html (дата звернення 09.06.2024).

5. Directive 2011/98/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on a single application procedure for a single permit for third-country nationals to reside and work in the territory of a Member State and on a common set of rights for third-country workers legally residing in a Member State. URL. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32011L0098> (дата звернення 09.06.2024).

6. Directive 2014/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on the conditions of entry and stay of third-country nationals for the purpose of employment as seasonal workers. URL. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/36/oj> (дата звернення 09.06.2024).

7. Directive 2014/66/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on the conditions of entry and residence of third-country nationals in the framework of an intra-corporate transfer. URL. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/66/oj> (дата звернення 09.06.2024).

8. Council Directive 2009/50/EC of 25 May 2009 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of highly qualified employment. URL. <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=celex%3A32009L0050> (дата звернення 09.06.2024).

Сергій Єсімов

9. Review of European Union Law and EU legal approximation developments and analyses. Огляд розробок у законодавстві ЄС, правовому аналізі та адаптації законодавства ЄС в Україні. 2021. URL. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/eu-law-and-legal-approximation-review-for-ukraine-a4u-ii-newsletter-no-53.pdf> (дата звернення 09.06.2024).

СТАНДАРТИ ЄСПЛ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ НА МИРНІ ЗІБРАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Іщук Сергій,

*д.ю.н., доцент, професор кафедри теорії та історії держави і
права Національного університету «Острозька академія».*

Проблема правового регулювання свободи мирних зібрань є перешкодою для належної реалізації передбаченого статтею 39 Конституції України права, більше того, щодо цієї проблеми Україна отримала офіційну реакцію Європейського суду з прав людини у Рішенні суду по справі «Веренцов проти України» [1] та у Рішенні по справі «Шмушкович проти України» [2].

У вказаних справах Європейський суд з прав людини підкреслив необхідність термінових конкретних реформ у законодавстві України та адміністративній практиці з метою приведення цього законодавства та практики у відповідність з висновками Суду у цих постановках і забезпечення їх відповідності вимогам статей 7 та 11 Конвенції.

Саме тому, перед українською правовою системою постає потреба при врегулюванні права на свободу мирних зібрань врахувати міжнародні стандарти у сфері захисту та реалізації цього права.

Першим концептуальним питанням, яке слід враховувати при прийнятті спеціального закону про свободу мирних зібрань, є питання щодо якості та необхідної спрямованості такого нормативного акта. У параграфах 46, 47 Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Корецький проти України» міститься системне розуміння якості закону стосовно прав людини, гарантованих Конвенцією. Закон має бути доступний для конкретної особи і сформульований з достатньою чіткістю для того, щоб вона могла, якщо це необхідно, за допомогою кваліфікованих радників передбачити в

розумних межах, виходячи з обставин справи, ті наслідки, які може спричинити означена дія. Щоб положення національного закону відповідали цим вимогам, він має гарантувати засіб юридичного захисту від свавільного втручання органів державної влади у права, гарантовані Конвенцією. У питаннях, які стосуються основоположних прав, надання правової дискреції органам виконавчої влади у вигляді необмежених повноважень було б несумісним з принципом верховенства права, одним з основних принципів демократичного суспільства, гарантованих Конвенцією. Відповідно закон має достатньо чітко визначити межі такої дискреції та порядок її реалізації. Ступінь необхідної чіткості національного законодавства – яке безумовно не може передбачити всі можливі випадки – значною мірою залежить від того, яке саме питання розглядається, від сфери, яку це законодавство регулює, та від числа та статусу осіб, яких воно стосується [3].

Право зібрань, передбачене статтею 11 Конвенції охоплює як приватні зібрання, так і зібрання в громадських місцях, а також мітинги і походи, таке право може бути використано окремими особами і організаторами зібрань. В контексті вимог Конвенції право на свободу мирних зібрань містить у собі позитивні та негативні зобов'язання держави. З однієї сторони, держава повинна утримуватись від будь-якого втручання в право на свободу мирних зібрань, що поширюється також і на маніфестації, які можуть дратувати або ображати тих, хто заперечує проти ідей або вимог, які заплановано продемонструвати в ході такої маніфестації. Якщо б кожна можливість виникнення напруження або гострих суперечок між опозиційними групами під час демонстрацій могла слугувати виправданням їхньої заборони, суспільство наразилося б на проблему неможливості ознайомитись з іншими точками зору. З іншої сторони, відповідно до статті 11 Конвенції, від держави має вимагатись вжити позитивних заходів з тим, щоб контрманіфестація не заважала проведенню законної демонстрації [4].

Саме тому у сфері свободи мирних зібрань положення

Section 2

чинного законодавства держави повинні бути достатньо чітко сформульованими, щоб дозволити кожному визначити, чи суперечить його поведінка нормам закону, і якими можуть бути найбільш ймовірні наслідки такої поведінки. Національне законодавство повинно передбачати чіткі визначення для того, щоб його положення були нескладними для розуміння і застосування, а також для запобігання спроб регулювати діяльність, яка регулюванню не підлягає.

Також серед загальних вимог стосовно якості національного законодавства про свободу мирних зборів є положення про пропорційність та недискримінацію у правовому регулюванні [5, с. 16-17]. Будь-які обмеження стосовно свободи зібрань повинні бути пропорційними, в процесі досягнення органами влади законних цілей перевагу слід надавати таким заходам, які передбачають найменший рівень втручання у свободу мирних зібрань. Таким чином, пропорційність як загальна вимога стосовно якості закону повинна передбачати можливість суб'єкта владних повноважень при обмеженні свободи зібрань можливість враховувати конкретні обставини у певної ситуації.

Іншим важливим аспектом міжнародних стандартів у сфері свободи зібрань є питання підходу національного законодавства щодо повідомлення відповідних органів влади про проведення мирного зібрання, або так зване «процесуальне питання». Стосовно попереднього повідомлення у параграфі 41 Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Веренцов проти України» було здійснено стислий виклад міжнародних стандартів із вказаного питання, суть яких можливо сформулювати у кількох тезах.

По-перше, Суд вказав на загальноприйнятність вимоги про попереднє повідомлення у національному законодавстві держав-учасниць Конвенції. Така вимога є виправданою виходячи з позитивного обов'язку держави щодо створення необхідних умов для сприяння реалізації свободи зібрань та охорони громадського порядку, громадської безпеки та захисту прав і свобод інших людей.

По-друге, правило про попереднє повідомлення не суперечить нормам Конвенції та Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Так, Комітет ООН з прав людини встановив, що, хоча вимога про попереднє повідомлення де-факто і є обмеженням свободи зібрань, вона відповідає положенням про допустимі обмеження, передбаченим у статті 21 Пакту. Європейська комісія з прав людини у справі також дійшла висновку про те, що «така процедура відповідає вимогам статті 11(1) Конвенції лише в тому випадку, якщо вона сприяє тому, щоб влада могла забезпечити мирний характер зібрання, і, як така, не призводить до втручання в реалізацію цього права.

Відповідно до позиції Європейської комісії за демократію через право, викладеної у Висновку щодо настанов з підготовки законодавства про свободу зібрань вимога про попереднє повідомлення про мирні зібрання не обов'язково означає порушення цього права. Необхідність попереднього повідомлення зазвичай виникає у відношенні певних мітингів або зібрань – наприклад, коли планується проведення процесії на автотрасі або статичного зібрання на громадській площі, –що вимагає від поліції та інших органів влади забезпечити можливість їх проведення і не використовувати повноваження, які вони можуть мати на законних підставах (наприклад, регулювання дорожнього руху), для перешкоджання заходу.

По-третє, процес повідомлення не повинен бути обтяжливим або бюрократизованим, оскільки це відлякує тих, хто бажав би провести те чи інше зібрання і, отже, означає порушення права на свободу зібрань. Крім того, не слід вимагати, щоб демонстранти, які здійснюють акцію протесту в індивідуальному порядку, направляли владі попереднє повідомлення про намір провести демонстрацію. У разі якщо до особи, яка проводить індивідуальну акцію, приєднується інша особа або особи, то такий захід слід розцінювати як стихійне зібрання.

По-четверте, термін попередньої подачі повідомлення не повинен бути занадто великим (зазвичай не більше декіль-

Section 2

кох днів), але при цьому слід передбачити достатньо часу до заявленої дати проведення зібрання з тим, щоб відповідні державні органи мали можливість провести планування і підготовку до заходу (виділити працівників поліції, обладнання тощо), орган регулювання міг дати термінову офіційну відповідь на повідомлення, а також подати строкову апеляцію в який-небудь орган правосуддя або суду у разі оспорування в суді законності будь-якого з накладених обмежень.

Таким чином, особливістю регулювання сфери свободи зібрань є пошук балансу між забезпеченням свободи і порядку, відсутність спеціального законодавчого акту суттєво обмежує права та свободи громадян України і провокує порушення цих прав та свобод з боку державних органів, і, на жаль, в тому числі судових. Визначені загальні засади регулювання права на свободу мирних зібрань у Конституції України обумовлюють дійсну потребу у прийнятті спеціального закону про порядок організації та проведення мирних масових заходів та акцій. Необхідність такого закону безпосередньо пов'язана з демократичними трансформаціями, які відбуваються в Україні і є умовою її інтеграції до загальноєвропейського правового простору. Тому перед правовою системою України постає потреба при врегулюванні права на свободу мирних зібрань врахувати міжнародні стандарти у сфері захисту та реалізації цього права.

Список використаних джерел:

1. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Веренцов проти України» від 11 квітня 2013 року (Скарга № 20372/11) / Європейський суд з прав людини. – URL : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-118393>.

2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шмушкович проти України» від 14 листопада 2013 року (Заява № 3276/10). Офіційний вісник України. 2014. № 54. Ст. 1494.

3. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Корецький проти України» від 3 квітня 2008 року (Скарга № 40269/02) / Європейський суд з прав людини. – URL : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-126013>

4. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Олінгер проти Австрії» від 29 червня 2006 року (Скарга № 76900/01) [Електронний ресурс] / Європейський суд з прав людини. –Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-76098>

5. Руководящие принципы по свободе мирных собраний ОБСЕ и Венецианской комиссии Совета Европы. Издание 2-е. – Варшава-Страсбург: Бюро ОБСЕ по демократическим институтам и правам человека, 2010. 194 с.

ЄС – УКРАЇНА: РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Козарезенко Людмила,

д. е. н, професор кафедри фінансів

Державний торговельно-економічний університет,

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1349-6805>

У преамбулі Договору про функціонування Європейського Союзу [1] задекларовано, що ЄС прагне покращувати умови життя та праці всіх, хто проживає на території Європейського Союзу. Згідно зі статтею 3 Договору про Європейський Союз [2], ЄС прагне розвивати соціальну політику, яка спрямована на повну зайнятість і досягати соціального прогресу. Для досягнення даної мети ЄС розробляє політики, що покращують умови праці, підвищують мобільність зайнятих, протидіють соціальній ексклюзії та дискримінації, сприяють соціальній справедливості, рівності між жінками та чоловіками, солідарності між поколіннями та захисту прав дитини.

Загальні принципи регулювання [3] у сфері соціальної політики і зайнятості викладені у статті 3 Договору про Європейський Союз та у Договорі про функціонування Європейського Союзу у статтях 9, 10, 19, 45–48 та у розділах IX – про зайнятість (ст. 145–150), X – про соціальну політику (ст. 151–161), а також у положенні про Європейський соціальний фонд+ (ст. 162–164).

Статтею 151 [4] ДФЄС задекларовано, що ЄС враховує фундаментальні соціальні права з Європейської соціальної хартії та Хартії Співтовариства про основні соціальні права найманих працівників. Відповідно, ЄС має на меті сприяння зайнятості, поліпшення умов життя та праці, забезпечення належного соціального захисту, діалог між адміністрацією та найманими працівниками, розвиток людських ресурсів з метою тривалої високої зайнятості та боротьби з соціальною

Section 2

ексклюзивію. Європейська Комісія щороку має робити звіт про прогрес у досягненні цілей статті 151 ДФЄС (стаття 159 [5] ДФЄС).

Відповідно до статті 153 [6] ДФЄС, ЄС підтримує та доповнює діяльність країн ЄС у сфері зайнятості та соціальної політики у питаннях:

- захист здоров'я та безпеки найманих працівників;
- умови праці;
- соціальне забезпечення та соціальний захист найманих працівників;
- захист найманих працівників у разі припинення трудового договору;
- інформування та консультування найманих працівників;
- представництво та колективний захист інтересів найманих працівників і роботодавців;
- умови працевлаштування для громадян третіх країн;
- інтеграція осіб, виключених з ринку праці;
- рівність між чоловіками та жінками на ринку праці рівне ставлення на роботі;
- боротьба із соціальною ексклюзивією;
- модернізація систем соціального захисту без шкоди для соціального забезпечення і соціального захисту найманих працівників.

Для досягнення даних цілей Європейський Парламент і Європейська Рада можуть заохочувати співпрацю між країнами ЄС (обмін інформацією, найкращими практиками тощо), а також приймати директиви, що визначають мінімальні вимоги у даній сфері (директиви обов'язкові щодо результату, але залишають за країнами вибір засобів для його досягнення). Країни ЄС при цьому мають право самостійно визначати принципи своїх систем соціального захисту, а також можуть запроваджувати більш серйозні механізми захисту прав найманих працівників (стаття 153. п 4 [6] ДФЄС).

Європейська політика сусідства та переговори про розширення (DG NEAR) Chapters of the acquis. Chapter 19. Social Policy and Employment [7] охоплюють мінімальні стандарти

у сферах трудового права, забезпечення рівності, здоров'я та безпеки на робочому місці, боротьби з дискримінацією. Також країни ЄС беруть участь у соціальному діалозі за участі держави на європейському рівні у сферах політики зайнятості, соціальної інклюзії та соціального захисту. Загалом, закони щодо зайнятості і соціальної політики розглядаються завжди разом і комплексно у контексті забезпечення добробуту населення.

Основним фінансовим інструментом для реалізації стратегії зайнятості ЄС та посилення соціальної інклюзії є Європейський соціальний фонд+. Фінансування здійснюється шляхом спільного управління (Shared management) та через напрям зайнятості та соціальних інновацій (ESF+ direct (EaSI)).

Спільне управління (Shared management) означає, що відповідальність за управління ESF+ лежить як на Європейській Комісії, так і на країнах ЄС [8]. На початку кожного семирічного програмного періоду Європейська Комісія та країни ЄС узгоджують ключові пріоритети інвестицій ESF+, які викладені в національних або регіональних програмах. Наприклад, країна ЄС і Європейська Комісія можуть погодитися, що необхідно забезпечити подальшу увагу проблемі безробіття серед молоді або удосконаленню державної системи освіти. Після узгодження програм, країни ЄС не-суть відповідальність за реалізацію запланованих заходів, включаючи вибір конкретних проектів для фінансування та оплату організаторам проектів. Країни ЄС виділяють фінансування широкому колу організацій – державним органам, приватним компаніям і громадянському суспільству. Європейська Комісія контролює виконання, відшкодовує витрати і несе відповідальність за бюджет. Важливо, що спільне управління працює за принципом партнерства, де партнери та зацікавлені сторони мають бути пов'язані на всіх етапах від програмування до реалізації, моніторингу та оцінки. Цей принцип є ключовим для того, щоб витрати були максимально ефективними. Ключовим принципом спільного управлін-

Section 2

ня ESF+ є співфінансування, яке дозволяє як ЄС, так і бюджету країни ЄС робити внесок у загальний бюджет програми ESF+. Залежно від сфери інвестування та рівня розвитку регіону, в якому здійснюється діяльність, рівень співфінансування ЄС може коливатися від 50% до 95%.

Напрямок зайнятості та соціальних інновацій (EaSI) (ESF+ direct (EaSI)) базується на попередній програмі EaSI на 2014–2020 рр., зберігаючи акцент на розробці політики на основі фактичних даних і соціальних експериментах, підтримці робочої мобільності та діяльності нефінансових інструментів та соціального підприємництва [9]. Будучи частиною ESF+, він дотримується тих самих цілей політики, що й ESF+, з Європейським стовпом соціальних прав [10] як основною структурою. EaSI зосереджено на таких основних пріоритетах політики:

- працевлаштування та навички;
- ринки праці та мобільність робочої сили,;
- соціальний захист та умови праці.

EaSI має на меті підтримку аналітичної діяльності (опитування, дослідження, статистичні дані, методології, класифікації, мікромоделювання, індикатори, підтримка європейських обсерваторій і контрольних показників) для сприяння формуванню політики на основі фактичних даних у сферах зайнятості та соціальної політики. Щоб протистояти викликам ринку праці та розвивати інтегрований ринок праці ЄС, в межах даного напряму фінансуються транскордонні партнерства та послуги в транскордонних регіонах, а також загальноєвропейські цільові схеми трудової мобільності з метою заповнення вакансій там, де є дисбаланс ринку праці. Діяльність з комунікації та розповсюдження інформації також є важливою частиною програми EaSI, зокрема взаємне навчання через обмін практиками, інноваційні підходи, експертні оцінки та порівняльний аналіз, а також посібники, звіти, інформаційні матеріали та висвітлення в ЗМІ.

16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент ратифікували Угоду про асоціацію між

Україною та ЄС, а 1 вересня 2017 року Угода набула чинності у повному обсязі. 28 лютого 2022 року Україна подала заяву на членство в ЄС відповідно до статті 49 Договору про Європейський Союз. Після заповнення Україною опитувальників ЄС уже 17 червня 2022 року Європейська Комісія рекомендувала надати Україні статус кандидата в ЄС, а 23 червня 2022 року Україна офіційно отримала цей статус. 14 грудня 2023 року Європейська рада вирішила розпочати переговори щодо вступу України до Європейського Союзу.

Країни, які бажають вступити в ЄС, повинні забезпечити виконання «копенгагенських критеріїв»:

- стабільні інституції, що гарантують демократію, верховенство права, права людини та повагу й захист меншин;
- функціонуюча ринкова економіка, конкурентоздатна на ринку ЄС;
- здатність брати на себе й ефективно виконувати зобов'язання щодо членства, включно з дотриманням цілей політичного, економічного та монетарного союзу.

Угода про асоціацію з Європейським Союзом [11] визначає цілі та завдання України у різних сферах. При цьому законодавчі акти ЄС у багатьох випадках містять лише загальні положення – відповідно, Україні необхідно розробити внутрішні положення у національному законодавстві, які заповнять ці прогалини.

Глава 21 Угоди містить цілі у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей. Україна має зобов'язання наблизити своє законодавство до Директив ЄС у сфері зайнятості, соціальної політики та забезпечення рівних можливостей. Зокрема, Україна та ЄС погодилися посилювати діалог та співробітництво щодо забезпечення гідної праці, політики зайнятості, безпечних і здорових умов праці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального залучення, гендерної рівності та недискримінації (ст. 419 Угоди).

Крім того, в Угоді зафіксовано, що у контексті впровадження реформ і співробітництва між Україною та ЄС сторони мають сприяти залученню зокрема організацій гро-

Section 2

мадянського суспільства у контексті впровадження реформ і співробітництва між Україною та ЄС (Стаття 421).

Важливо, що *acquis* ЄС є динамічним, постійно змінюється й підлаштовується під нові виклики. На національному рівні гармонізація з законодавством ЄС має ширше значення, ніж просто прийняття актів права – важливо забезпечити їх належне застосування, а також підкріплювати законотворчий процес аналітичною роботою.

Для вступу в ЄС країнам-кандидаткам необхідно привести своє законодавство у відповідність із правом ЄС, сукупність якого називають *acquis communautaire*. Обов'язковий мінімум законодавства ЄС для всіх країн ЄС, який необхідно імплементувати у процесі вступу, складається з шести кластерів, поділених на 35 розділів. Один із них, розділ 19, регулює соціальну політику та зайнятість. В Угоді про асоціацію між Україною та ЄС Україна зобов'язалася наблизити своє законодавство до значної кількості директив ЄС у сфері зайнятості, соціальної політики та забезпечення рівних можливостей.

У Основних висновках Доповіді 2023 року щодо України, а саме щодо системи соціального захисту, зазначено, що вона недостатньо розвинена. Зокрема, йдеться про те, що в Україні низькі вимоги щодо віку та страхового стажу для отримання пенсій. Самі пенсійні виплати теж є низькими, через що багато пенсіонерів ризикують не досягнути рівня прожиткового мінімуму. Також відсутній механізм виплат пенсій мобільним найманим працівникам. У контексті соціального захисту також згадано про необхідність реформування системи інституційного догляду та виховання дітей, зокрема, йдеться про стратегію деінституціалізації, яка спрямована на дітей в інтернатах. Насамкінець, Європейська Комісія зазначає, що Україна не розпочала підготовку до адміністрування та використання ресурсів Європейського соціального фонду+ [12].

Список використаних джерел:

1. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European

Union. PREAMBLE. An official website of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016E000>

2. Consolidated version of the Treaty on European Union. Title I. Common provisions. Article 3 (ex Article 2 TEU). An official website of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016M003>

3. Social and employment policy: general principles. An official website of the European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/52/social-and-employment-policy-general-principles>

4. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Part three – union policies and internal actions. Title X – social policy. Article 151 (ex Article 136 TEC). An official website of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016E151>

5. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Part three – union policies and internal actions. Title X – social policy. Article 159 (ex Article 143 TEC). An official website of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016E159>

6. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Part three – union policies and internal actions. Title X – social policy. Article 153 (ex Article 137 TEC). An official website of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016E153>

7. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR). An official website of the European Union. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/index_en

8. European Social Fund Plus. Shared management. An official website of the European Union. <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/en/shared-management>

9. European Social Fund Plus. ESF+ direct (EaSI). An official website of the European Union. <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/en/esf-direct-easi>

10. European Pillar of Social Rights – Building a fairer and more inclusive European Union. An official website of the European Union. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1226&langId=en>

11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної

Section 2

енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Офіційний сайт Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

12. Key findings of the 2023. Report on Ukraine. An official website of the European Union. <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/>

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ ЯК ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ РОЗБУДОВИ СТІЙКИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ НА МІСЦЯХ

Михальчук Богдан,

аспірант кафедри теорії та історії держави і права Національного університету «Острозька академія», м. Острог, Україна

Науковий керівник: Іщук Сергій Іванович,

*д. ю. н., професор Національного університету
«Острозька академія»*

Підвищення громадської участі як одне із важливих стратегічних завдань для посилення демократичних інститутів є пріоритетом багатьох європейських країн, в тому числі й України.

Комітетом Міністрів Ради Європи ще у 2008 році було прийнято Європейську Стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні (далі – Стратегія), у якій визначено принципи доброго врядування як основоположні для принципів громадської участі на місцях. До цього Стратегія була підтримана на 15 конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне управління у місті Валенсії (2007 рік). Структурне окреслення цих принципів наявне в численних аналітичних матеріалах, наприклад, у звіті міжнародної організації Програми розвитку ООН «Партисипація у стратегуванні розвитку громади» (2021).

Принципи налічують дванадцять пунктів, кожен із яких окреслює певний аспект – ефективність, прозорість, підзвітність, етична поведінка, компетентність і спроможність, верховенство права, інноваційність тощо. Важливо зазначити, що окреслені принципи максимально різнобічно охоплюють процес партисипації – від права людини до побудови чіткого підзвітного компетентного процесу участі, щоб робить громадянина невід’ємним учасником демократичних процесів, та формує поле для вдосконалення органів місцевого самоврядування в контексті системи управління та надання послуг [3, с. 13].

Вартими уваги також є керівні принципи щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень, прийняті 2017 року Радою Європи з метою посилення та сприяння участі окремих громадян, неурядових організацій та громадянського суспільства у прийнятті рішень загалом та на місцевому рівні зокрема. У документі визначено вісім основоположних принципів громадської участі, що стосуються взаємин між усіма суб'єктами, поваги до незалежності неурядових організацій та позиції органів публічної влади, відкритості, прозорості, гендерної рівності тощо. Важливим у межах окреслених принципів є пункт про інклюзивність, яких передбачає, щоб усі менш привілейовані та найбільш уразливі могли бути почутими, а їхня думка врахована [2].

На теренах України вартим уваги є п'ять принципів до врахування під час застосування форм громадської участі, запропонованих громадською мережею «ОПОРА»:

1) підзвітність: результати мають дорівнювати обіцянкам і очікуванням;

2) включеність: необхідно обов'язково долучати людей чи групи населення, яких рішення стосуватиметься безпосередньо;

3) відповідність: для ефективної участі потрібне забезпечення необхідними ресурсами;

4) прозорість: процеси прийняття рішень, включені процедури та можливі обмеження мають бути зрозумілими, їх повинні дотримуватися всі учасники процесу;

5) чуйність: слід відкрито реагувати на запитання та побажання спільноти, комунікувати за потреби [1].

Наведені принципи досить чітко структуровані та враховують різні аспекти під час застосування форм громадської участі. Водночас вважаємо, що доречно доповнити наявну пропозицію ще одним принципом, що враховуватиме питання інклюзивності:

6) інклюзивність: врахування соціально-економічних та демографічних та показників політичної кон'юнктури у громаді [5].

Section 2

У наукових розвідках серед закордонних теоретиків до зазначених вище принципів застосування зазначають – інклюзивність. При цьому спостерігалися тривалі теоретичні дискусії щодо підходів до розуміння та окресленні інклюзивності у контексті громадської участі. Наприклад, під інклюзивністю пропонувалося розуміти саме гарантії адекватного представництва для організацій громадянського суспільства [4]. Інші дослідники акцентували на важливості залучати маргіналізовані групи до політичного процесу або ж забезпечувати випадковий відбір під час застосування форм громадської участі (мається на увазі більше про різноманітні дорадчі форма, наприклад «mini publics») [5].

Найбільш комплексним підходом до питання інклюзивності у застосуванні форм громадської участі можемо знайти у дослідниці Віри Шаттан. У науковій розвідці з провокативною назвою «Чи демократизує громадська участь політику?», авторка пропонує комплексний та адаптивний підхід до інклюзивності під час громадської участі, включаючи три елементи до врахування під час проведення процедур громадської участі: 1) різниця в соціально-економічному та демографічному профілі учасників (жителів громади); 2) різність у політичних поглядах; 3) асоціальність окремих груп населення [5]. При цьому дослідниця пропонує окремі інструменти для забезпечення принципу інклюзивності під час громадської участі, серед яких: опитування; статистична інформація щодо загальної популяції населення та зрізу політичних поглядів.

Таким чином, європейські принципи громадської участі відіграють важливу роль у сприянні розвитку сталих демократичних інститутів на місцевому рівні. Ефективне демократичне врядування ґрунтується на активному залученні громадян, сприянні прозорості, підзвітності та легітимності процесів прийняття рішень. Діалог та співпраця органів місцевого самоврядування з громадянами забезпечить їхню ефективну взаємодію та повноцінну участь у процесах прийняття рішень. Беручи за основу європейські принципи гро-

мадської участі, місцеві інституції можуть створити середовище, в якому громадяни почуватимуться спроможними зробити свій внесок у розвиток та формування майбутнього громади. Це сприятиме стійкості демократичних інститутів та розвитку більш інклюзивного врядування, що враховуватиме голос кожного громадянина.

Список використаних джерел:

1. Інструменти громадської участі, їх види та принципи. *Опора* : вебсайт. URL: <https://www.opora.ua.org/samovriaduvannia/instrumenti-gromads-koyi-uchasti-yih-vidi-i-principi-25098> (дата звернення: 17 червня 2024).
2. Керівні принципи щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень. 2017. URL: <https://rm.coe.int/native/16807667b6> (дата звернення: 17 червня 2024).
3. Партисипація у стратегуванні розвитку громади : посібник. 2021. С. 13–16. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UA-UNDP-participation-in-strategic-planning-web.pdf> (дата звернення: 17 червня 2024).
4. Cornwall, A., Shankland, A. Engaging Citizens: Lessons from Building Brazil's National Health System. *Social Science & Medicine*. 2008. С. 73–84.
5. Odugbemi, S., Lee, T. Accountability Through Public Opinion. 2011. С. 399. URL: <https://www.mediaterrre.org/docactu,bWF4aW0vZG9jcy9hY2NvdW50YWJpbGl0eWJvb2t3ZWl=,1.pdf> (дата звернення: 17 червня 2024).

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС: СТАН В УКРАЇНІ

Політова Анна,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри права

Маріупольський державний університет м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7351-7110>

Сьогодні питання дотримання гендерної рівності обговорюються не тільки в аспекті рівних прав чоловіків і жінок, участі жінок у суспільних та приватних процесах прийняття рішень, однакового представництва жінок і чоловіків у органах державної влади, насильства щодо жінок і домашнього насильства взагалі. Питання гендерної рівності також стосується і сфери освіти, адже розпорядженням Кабінету Міністрів України 20 грудня 2023 р. затверджено Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року, де визначено базові принципи, цільові групи, стратегічні цілі та завдання щодо реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти.

Відзначимо, що у червні 2022 року лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС. Не дивлячись на те, що серед Рекомендацій Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС згадок про гендерну політику немає, проте наша держава повинна виконувати Стратегію гендерної рівності 2020-2025 роки. Це пов'язано з тим, що серед шести базових цінностей Європейського Союзу є такий як право мати гідні умови праці незалежно від статі.

Щорічно на Всесвітньому економічному форумі представляється звіт Global Gender Gap Report. За цим звітом дослідження проводиться у 4-х важливих сферах нерівності: економічна участь, рівень освіти, політичне представництво та сфера здоров'я. У 2023 році Україна посіла 66 місце в рейтингу зі 146 країн (чим вище місце, тим менший гендерний розрив). Цей показник гірший у порівнянні з 2020 роком –

59 місце в рейтингу, але кращий за 2021 рік (74 місце рейтингу). Найгірша ситуація в Україні з політичним представництвом (тобто, участю жінок в ухваленні рішень), відтак подолання розриву саме в цій сфері має бути серед пріоритетів подолання гендерної нерівності [1].

Яка ситуація щодо забезпечення гендерної рівності в Україні взагалі? В Україні за роки незалежності для забезпечення гендерної рівності та захисту прав людини прийнято цілу низку нормативно-правових актів у цій сфері, серед яких відзначимо: Закони України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» та «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції комунікації у сфері гендерної рівності», наказ Міністерства соціальної політики «Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів» та ін. Окрім того, ратифікація та імплементація деяких міжнародних актів з питань гендерної рівності вплинули на внесення змін до Сімейного кодексу України, Кодексу законів про працю України, Кримінального кодексу України. І це лише деякі здобутки України в цьому питанні.

Одним із аспектів, які впливають, зокрема, на рейтинг України є політичне представництво. Станом на 3 червня 2024 року у Верховній Раді України дев'ятого скликання працює 401 народний депутат України, з яких 215 було обрано в загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі та 186 – в одномандатних виборчих округах. Серед народних депутатів України Верховної Ради України дев'ятого скликання чоловіків – 316, жінок – 85 [2]. Разом з тим, у повоєнних виборах (Україні Переможе і ми в це віримо!) можуть виникнути проблеми, адже жінки, які понад 90 днів перебувають за кордоном у вимушеній еміграції через збройну агресію російської федерації, не зможуть балотуватися.

Що ж стосується Стратегії гендерної рівності 2020-2025 роки ЄС, основними її завданнями є: припинення гендерного насильства; боротьба з гендерними стереотипами; усунення

Section 2

гендерних розривів на ринку праці; досягнення рівної участі в різних секторах економіки; усунення гендерного розриву в оплаті праці та пенсії; усунення гендерного розриву в досягненні гендерного балансу в процесі прийняття рішень і в політиці.

Одним із видів (форм) гендерного насильства (гендерно зумовленого насильства) є домашнє насильство. Відзначимо, що це діяння викликає занепокоєння, оскільки є не тільки порушенням прав людини, а й наслідки такого насильства непередбачувані. Законом України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» Кримінальний кодекс (далі – КК) України було доповнено статтею 126-1, яка встановлює відповідальність за домашнє насильство. Ця норма набула чинності через рік з дня опублікування Закону – 11 січня 2019 р.

Досліджуючи динаміку облікованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством (Рис. 1), варто відзначити, що законодавство не містить його тлумачення. Д. Тичина вважає, що кримінальні правопорушення, пов'язані із домашнім насильством (за змістом ширше домашнього насильства, позаяк включає супутні кримінальні (за Кримінальним кодексом України) протиправні вияви фізичного (ст. 115-118, 120-127, 129, 135-137, 146), психічного (ст. 129, 134, 142, 143, 151-2, 154, 301, 303), економічного (ст. 150, 150-1, 164-167, 304), сексуального (ст. 152-156-1) насильства, стосовно яких ознаки домашнього насильства (ст. 126-1) вважаються предикатними [3, с. 2]. Враховуючи це, можна вважати, що наведена динаміка не є точною та не відображає реальної кількості облікованих кримінальних правопорушень, передбачених ст. 126-1 КК України.

Чи можливо припинити гендерне насильство (гендерно зумовлене насильство)? Напевне це питання складне, адже щорічно в Європі від рук своїх партнерів або колишніх

партнерів гине 2300 жінок. 45 жінок на тиждень вбивають ті, хто їх нібито любив. 1 з 3 жінок зазнавала фізичного та/ або сексуального насильства, а 1 з 2 жінок зазнавала сексуальних домагань, починаючи з 15 років. 10% жінок у звіті ЄС були жертвами сексуального насильства, 5% були зґвалтовані з використанням сили [4]. Саме на протидії гендерному насильству й планується ЄС спрямувати подальші дії через Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству й боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція); Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (Конвенція про заходи щодо протидії торгівлі людьми); Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція).

Отже, Україна вже зробила певні кроки для того, щоб бути однією із країн Європейського Союзу. Проте, головним у питаннях гендерної рівності є не лише законодавство, а й реальні дані, що відображають ситуацію щодо оплати праці жінкам у порівнянні з чоловіками, кількості жінок у Верховній Раді України, протидії гендерному насильству. Так, сьогодні наша держава виборює Суверенітет, Незалежність, Територіальну цілісність і ціна цьому дуже велика – життя громадян України. Але, на превеликий жаль, злочинність не дивиться на це і кримінальні правопорушення, пов'язані з гендерним насильством продовжують вчинятися та обліковуватися правоохоронними органами. Саме тому, лише комплексні заходи протидії гендерному насильству дозволять покращити позицію України у Global Gender Gap Report та виконати Стратегію гендерної рівності 2020-2025 роки.

Список використаних джерел:

1. Однакові, але не рівноправні: час покласти край гендерній нерівності! URL: <https://la-strada.org.ua/articles/odnakovi-ale-nerivnopravni-chas-poklasty-kraj-gendernij-nerivnosti.html> (дата звернення 15.06.2024)

2. Статистичні дані. Управління Кадрів Апарату Верховної Ради

Section 2

України. URL: https://vrkadry.rada.gov.ua/news/dijalnist/kadr_zab_der/72929.html (дата звернення 15.06.2024)

3. Тичина Д. М. Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі засади запобігання домашньому насильству в Україні. дис. д-ра. юрид. наук: 12.00.07. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2024. 644 с.

4. Violence against women in Europe. URL: <https://www.womenlobby.org/Violence-against-women-in-Europe?lang=en> (дата звернення 15.06.2024)

HARMONIZATION OF UKRAINIAN LAW WITH EU LAW DURING A WAR

Piotr Sadowski,

Ph.D. (dr, juris doctor), Human Rights Department, Faculty of Law and Administration, Nicolaus Copernicus University, Toruń, Poland
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7013-3410>

An accession process of a third state to the European Union is regulated in the Treaty on European Union [29](hereinafter: the TEU). Article 49 of the TEU outlines the most fundamental criteria for successful accession. It explicitly refers to an obligation to respect the values referred to in Article 2 and commitment to promoting them. These values are “human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of law and respect for human rights, including the rights of persons belonging to minorities”. These values are further specified by underlining that they “are common to the Member States in a society in which pluralism, non-discrimination, tolerance, justice, solidarity and equality between women and men prevail.”.

The system of EU values expands the Council of Europe’s system (hereinafter: the COE). Ukraine is a member state of the later regional organization. By ratification of the COE’s statute on 9 November 1995 (it has entered in force that day) it has agreed to conform with the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms [12] interpreted by the European Court of Human Rights, but also with other Council of Europe Treaties (208 as of 10.06.2024 as noted by the COE’s Treaty Office). Thus, it has to be stressed that Article 52(3) of the EU Charter of Fundamental Rights (which has a status equal to the EU Treaties) explicitly declares that the EU can provide more extensive protection to human rights than the COE’s standard, but it cannot adopt legislation which contradicts with the Convention. Similar conclusion can be deduced from the EU’s secondary law. Thus, by ensuring conformity of Ukrainian legislation with the COE’s standard, Ukraine has been and is making progress towards meeting the EU standard. Still, these steps may be insufficient.

Section 2

Ukraine has repeatedly underlined its respects to the EU values. This explains why “the appendix to the application [for the accession to the EU] includes a joint statement of (...) President, Chairman of the Verkhovna Rada, Prime Minister (...) [which have provided] numerous arguments confirming its European aspirations: 1) belonging to the European tradition; 2) unequivocal support of the Ukrainian society for the European future of the country (...)[;] 11) democratic system and pluralism, as well as commitment to European values demonstrated by Ukrainian society” [32, pp. 111–112]. Dedication of Ukraine to the European values was also voiced before.

Evaluation of progress in ensuring conformity of national laws with EU law covers analysis of national legislation, but practice of their implementation is also regularly monitored by the European Commission (hereinafter: the EC). In conducting research the EC has to take into account also “the criteria set by the European Council in Copenhagen in 1993 and subsequent European Council conclusions” [10, p. 3].

Article 2 of the TEU underlines that the Council “shall act unanimously after consulting the Commission and after receiving the consent of the European Parliament, which shall act by a majority of its component members”. An involvement of the European Parliament is envisaged also before the final decision is made. The Parliament and national Parliaments “shall be notified” on the application submitted by third state to join to the EU. This procedure applies, although the application is submitted to the Council. In the end, the accession “agreement shall be submitted for ratification by all the contracting States in accordance with their respective constitutional requirements”. Therefore, although the accession procedure is regulated by the EU Treaty “the process of enlargement on the one hand is based on the political will of EU Member States determining the pace integration process and achieving subsequent stages (...) On the other hand, the speed of the process depends on the degree of preparation on the part of the country concerned.” [32, p. 112].

The first of the above-mentioned factors has already been confirmed by the Council’s prompt recognition of Ukrainian

aspirations of 28 February 2022. After the Council's decision, the EC has prepared a list of questions on 33 EU policy areas. That questionnaire has been sent to Ukraine. Based on responses delivered by the President Zelensky in April 2022, the EC has formally evaluated Ukrainian progress in adhering to the EU standards. The Commission has presented its report in June 2022 [11]. This, together with Von der Leyen declaration on readiness to support Ukraine in fulfilling the required criteria, can be seen as a political approach to Ukrainian's aspirations.

EU law is changing, so some issues have already been clarified also in the EU's secondary legislation [4; repealed by 8; or 7, which will be repealed by 22]. Three out of four of these laws have been adopted after Ukraine has expressed its interest in integration with the EU. Therefore, although the EC reported in 2023 that "Legislation on asylum is broadly in line with the EU *acquis*" [10, p. 6] these laws would need to be changed, because of the adoption of the New Pact on Migration and Asylum. Ukraine has already some experiences in introducing similar changes. A need to substitute an application of bilateral readmission agreements concluded by Ukraine with the EUMSs with implementing protocols concluded with the EUMs but based on the Agreement between the European Community and Ukraine on the readmission of persons [1] has already been analyzed [20]. Suffice to say that the process of concluding new implementation protocols has continued after Naumenko's article was published.

The reference to norms regulating common procedures for granting and withdrawing international protection (from 2013 and 2024) is particularly important also because it perfectly exemplifies a method of harmonization of European norms: from Directives, which leave the EU Member State's with a wider margin of deciding on how to meet goals specified in Directive, to Regulation, which can be applied directly in the EU Member States. This is, however, a consequence of the fact that the EUMSs voluntarily decided to transfer some of their sovereignty powers to the EU.

Guidelines explaining how to interpret the criteria from the

Section 2

Copenhagen summit can also be construed from their doctrinal analysis. Researchers are focusing not only on legal aspects, but also on the economy of a candidate country [cf. 27]. In the context of Ukraine Balatska has already appreciated e.g. that “The DCFTA [(the EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area, which has provisionally applied since 1 January 2016)] has contributed to the steady growth of bilateral trade between Ukraine and the EU. The EU has strengthened its position as Ukraine’s number one trading partner, accounting for about 40% of Ukraine’s total international trade.” [2, pp. 9–10]. This is a double-sided relationship. The EC reported in May 2024 that “In 2022, Ukraine overtook the US as the third-biggest source of EU agrifood imports.” [9]. This partially explains why accession has to be ready on both Ukrainian and the EU side.

Finally, a progress in accession talks is important also from solidarity perspective. Belatska has correctly stressed that “The EU remains steadfast in its commitment to Ukraine’s sovereignty and territorial integrity, and continues to strongly support Ukraine’s economy, society, armed forces and future reconstruction” [2, p. 10; similarly 15, p. 4]. The adoption of the Council’s Decision [5], which has activated temporary protection also expresses solidarity with people forced to leave their country because of Russian invasion and with Ukraine (protection of persons who cannot be effectively protected owing to general violence of Russian army). Saracino analysed at Decision also from solidarity between the EUMSs point of view [26]. Both forms of solidarity meet aims of the UN Global Compact on Refugees [13]. The fact that some of the EUMSs criticized this UN instrument is not changing this view. Polish law and practice confirm the correctness of that view.

Before the Council adopted its Decision, Poland (being the EUMS directly neighbouring Ukraine) has decided to open its border to persons from Ukraine fleeing from Russian aggression [cf. 23]. This EUMS has also been extensively financially supporting Ukraine. Among others, Polish Development Aid supports “Ukrainian institutions in maintaining and implementing their functions in

war conditions, including the development of crisis management systems and operational capabilities of services crisis response”, rebuilding destroyed medical and schooling infrastructure, and “building professional, transparent, working for good and safety public and in accordance with the law of national and local institutions, including: key reforms resulting from preparation for EU membership” [19, pp. 4–5].

The reference to solidarity also explains why Ukraine could already take advantage from e.g. the EU’s Cohesion Fund [21, pp. 37–38]. However, it can also benefit from “€50 billion [granted in 2024 by the Council from] the profits generated by confiscated Russian assets to finance Ukraine’s reconstruction” [18]. This decision “will make it possible to allocate [even] a total of €2.5–3 billion annually to support Ukraine, depending on the interest rates. Payments will be made in two tranches, and the first one is expected to be disbursed in June this year.” [31, p. 1].

Additional financial resources can be granted by individual states. This has been done e.g. in Poland in a form of Polish Development Aid (cf. [19] and [17]). These resources have been used, *inter alia*, to finance study visits of Ukrainian experts from Antimonopoly Committee of Ukraine (*Антимонопольний комітет України*) in their study visits in Łódź and Warsaw, as well as job shadowing in Bydgoszcz and Poznań to increase Ukrainian competences in competition law enforcement and state aid [30]. These are extremely practical forms of support, because learning from colleagues’ experiences helps to follow the best practices. Also the EC has explicitly declared a loophole between Ukrainian law and practice regarding: “modern public administration”, “Accountability and efficiency of the judiciary (...)[] the functioning of law enforcement institutions (...), in particular in fighting corruption, which remains a serious challenge across the country” [11, pp. 20–21]. Thus, this was noted in areas covered by Copenhagen criteria, because although Ukrainian “legal and institutional framework ensuring the respect for fundamental rights is in place and overall complied with but implementation should be further improved” [11, pp. 20–21].

Section 2

Other national financial instruments have included supporting persons from Ukraine staying in Poland [3; 14, p. 240]. However, some states decided also to hand over military resources to Ukraine. Among others, “the United States provided Ukraine with \$650 million worth of military equipment in 2021, while Britain supplied it with almost 15 percent of its own NLAW grenade launchers between 17 and 19 January 2022. In late 2021 and early 2022 (...) the UK, Poland, the Czech Republic, Lithuania, Estonia and Latvia decided to send the defenders arms and ammunition at no cost.” [28, p. 2]. This help is not explicitly connected with the accession process. Still, it can foster the moment when post-war recovery process will be initiated.

Also non-EU organisation can help Ukraine in adhering to the EU’s norms. This is exemplified by the COE’s actions. It “aims at accompanying the reconstruction process and economic recovery in Ukraine with support to strengthen the resilience of Ukrainian public institutions, to enhance democratic governance and the rule of law and to protect citizens’ fundamental rights” [6, p. 1]. Actions are based on the COE’s Action Plan for Ukraine “Resilience, Recovery and Reconstruction” 2023-2026. This plan should help Ukraine to meet, among others, the Copenhagen criteria and create perspectives for recovery after war. This is because “The Action Plan is also aimed to support Ukraine’s European perspective reform agenda, following the decision by the European Council (...) to grant EU candidate status to Ukraine, and the commitment made at the Ukraine Recovery Conference in Lugano (...) to link Ukraine’s European perspective and the recovery process.” [6, p. 1]. It also explains why researchers focused so much attention to Ukrainian recovery after the war [cf. 24; 25].

Interesting concept was developed during the COE’s summit in Reykjavík. They have “established the Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation Against Ukraine. (...) [This] Register is intended to constitute the first component of a future international comprehensive compensation mechanism (...), which may [be developed to] include a claims commission and compensation fund (...) emphasising the obligation for the Russian Federation to

pay for the damages caused by this war of aggression.” [15, p. 4]. The mechanism would be in line with international law. Its results go beyond economy, because they express political support to Ukrainian European ambitions.

The EC has seen the recover from a bit different perspective. It noted that “The capacity of the country to cope with the competitive pressure in the EU will depend crucially on how post-war investments in Ukraine are designed and sequenced in order to upgrade its physical capital, improve educational outcomes and spur innovation” [11, p. 21]. This is unsurprising having in mind the competences of the Commission, and the context in which these views have been presented (evaluation of Ukrainian perspective to accede to the EU). Therefore, although the reference in the above is primarily focused on the economy it is, obviously, relating also to dignified standard of living, so to issues partially covered by the EU. In that way some of the negative consequences of Ukrainian accession to the EU [21] like possibly increased emigration (especially having in mind wartime movement of people and pre-war Ukrainian substantial emigration [14, p. 241; 16]) can be at least partially mitigated.

It should be hoped that the dialogue between Ukraine and the EU would continue.

Bibliography:

1. Agreement between the European Community and Ukraine on the readmission of persons of 18 June 2007. OJ L 332, 18.12.2007, pp. 48–65) URL: http://data.europa.eu/eli/agree_international/2007/839/oj (accessed 10/06/2024).
2. Balatska O. EU-Ukraine relations and status of the refugees. EU-NATO and the Ukrainian Status-QVO: Panel discussion (Ostroh, March 5, 2024). Ostroh: Publishing House of the National University of Ostroh Academy. 2024. DOI:10.25264/5.03.2024. pp. 9–14.
3. Cilak M., Sadowski P. Polish National Financing of Support to Mass Arrivals of Persons Fleeing Ukraine After 24 February 2022. *Krytyka Prawa*. Vol. 15, No. 3. pp. 71–85. DOI:10.7206/kp.2080-1084.621.
4. Council Directive 2005/85/EC of 1 December 2005 on minimum standards on procedures in Member States for granting and withdrawing refugee status. OJ EU L 326, 13.12.2005. pp. 13-34.

Section 2

5. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. OJ EU L 71 of 4.3.2022. pp. 1–6.

6. Council of Europe Action Plan for Ukraine “Resilience, Recovery and Reconstruction” 2023-2026. CM(2022)187 final. URL: <https://search.coe.int/cm/?i=0900001680a96440> (accessed 10.06.2024).

7. Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on common standards and procedures in Member States for returning illegally staying third-country nationals. OJ EU L 348 of 24.12.2008 pp. 98–107.

8. Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on common procedures for granting and withdrawing international protection. OJ EU L 180 of 29.6.2013. pp. 60–95.

9. European Commission EU trade relations with Ukraine. Facts, figures and latest developments. Press release. 13.05.2024. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en?prefLang=pl (accessed 10.06.2024).

10. European Commission, Commission Staff Working Document: Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council – Commission Opinion on Ukraine’s application for membership of the European Union, SWD(2023) 30 final, 1.2.2023, Brussels. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf (accessed 10.06.2024).

11. European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council, Commission Opinion on Ukraine’s application for membership of the European Union, Brussels, 17.6.2022, COM(2022) 407 final. URL: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Ukraine%20Opinion%20and%20Annex.pdf> (accessed 29/02/2024).

12. European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms of 4 November 1950. ETS No. 005.

13. Global compact on refugees of 17 December 2018, General Assembly Official Records, Seventy-third Session, Supplement No. 12 (A/73/12 (Part II)).

14. Gruszczak A. Kryzysy migracyjne w Europie po 2015 r.: zaściankowość w trzech odsłonach [in:] Deinstytucjonalizacja polityk publicznych a wojna w Ukrainie i wyzwania migracyjne w Polsce. (eds.)

Krzysztof Jasiołkowski, Małgorzata Pacek. Warszawa : Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, 2023. pp. 229–249. URL: https://www.ce.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2023/12/dez_16_calosc.pdf (accessed 12.06.2024).

15. Heads of State and Government of the Council of Europe, Reykjavík Declaration of 17 May 2023 – United around our values. URL: <https://rm.coe.int/4th-summit-of-heads-of-state-and-government-of-the-council-of-europe/1680ab40c1> (accessed 12.06.2024).

16. Jaroszewicz M. Kryzysowa migracja Ukraińców. Komentarze OSW. No. 187. URL: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-10-19/kryzysowa-migracja-ukraincow> (accessed 13.06.2022).

17. Krzysztozek A. Niemcy unijnym liderem pomocy dla Ukrainy. A jak wypada Polska? EURACTIV.pl. 16.02.2024. URL: <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/europa-zrekompensuje-ukrainie-brak-amerykanskej-pomocy-bedzie-trudno/> (accessed 10.06.2024).

18. Moens B. Von der Leyen, other leaders pledge Ukraine support in anniversary visit to Kyiv. Politico. 24.02.2024. URL: <https://www.politico.eu/article/von-der-leyen-in-kyiv-to-mark-ukraine-war-anniversary/> (accessed 10.06.2024).

19. MSZ, Plan współpracy rozwojowej w 2024 roku realizowany za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP ze środków rezerwy celowej przeznaczonej na współpracę rozwojową, ze środków MSZ oraz ze środków innych organów administracji publicznej działających w obszarze współpracy rozwojowej. Warszawa. 2024. URL: <https://www.gov.pl/attachment/155f9c20-4619-47f9-9304-c6b38e969db5> (accessed 10/06/2024).

20. Naumenko N. A general characteristic of international readmission agreements between Ukraine and EU Member States. European Political and Law Discourse. Vol. 7, Issue 6. pp. 71–81. DOI:10.46340/eppd.2020.7.6.8.

21. Niesiołowski J. Przystąpienie Ukrainy do Unii Europejskiej – szanse i zagrożenia na przykładzie Polski. Al'manah prava. No. 14. pp. 34–40. DOI:10.33663/2524-017X-2023-14-34-40.

22. Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a common procedure for

Section 2

international protection in the Union and repealing Directive 2013/32/EU. OJ L 22.5.2024. pp. 1–76.

23. Sadowski P. Czy zakres podmiotowy prawa polskiego jest zgodny z Decyzją wykonawczą Rady (UE) 2022/382 w sprawie masowego napływu wysiedleńców z Ukrainy? *Studia Iuridica*. Vol. 94, 2022. pp. 338–477. <https://doi.org/10.31338/2544-3135.si.2022-94.20>.

24. Sadowski P. Education and qualifications of returning displaced persons facilitating Ukraine's integration with the EU. EU-NATO and the Ukrainian Status-QVO: Panel discussion (Ostroh, March 5, 2024). Ostroh Publishing House of the National University of Ostroh Academy. 2024. DOI:10.25264/5.03.2024. pp. 25–31.

25. Sadowski P. Remote Work for the Public Administration of a Country of Origin under the EU Temporary Protection Directive. *Studia Iuridica Toruniensia*. Vol. 34, 2024. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2024.008>.

26. Saracino D. The European Union's Response to the Refugee Movements from Ukraine: The End of the Solidarity Crisis? *Central and Eastern European Migration Review*. 2024. DOI:10.54667/ceemr.2024.06.

27. Szynol M. Ekonomiczne aspekty integracji Bośni i Hercegowiny z Unią Europejską w drugiej dekadzie XXI wieku. *Przegląd Europejski*. Vol. 1. pp. 179–198. DOI:10.31971/1641-2478pe.1.20.11.

28. Tarociński J., Wilk A. Arms deliveries to Ukraine: crossing the red lines. *OSW Commentary*. Vol. 513, 09.06.2023. pp. 1–17.

29. Treaty of Lisbon of 13 December 2007 amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, OJ C 306 of 17.12.2007. pp. 1–271.

30. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Współpraca dwustronna. URL: <https://uokik.gov.pl/wspolpraca-dwustronna> (accessed 12.06.2024).

31. Wiśniewska I., Maślanka Ł., Nieczypor K. The EU's decision to use the profits generated by frozen Russian assets. *OSW Analysis*. 24.05.2024. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2024-05-24/eus-decision-to-use-profits-generated-frozen-russian-assets> (accessed 10.06.2024).

32. Żołądek Ł., Krawczyk K., Wołowicz K. et al. Przekazanie parlamentom narodowym wniosku Ukrainy o członkostwo w Unii Europejskiej. *Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych*. Vol. 75, Issue 3. DOI:10.31268/ZPBAS.2022.48.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОКТРИНИ «НЕМИНУЧОГО ВИЯВЛЕННЯ» У ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Циганюк Юлія,

д. ю. н, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8495-3583>

Як виняток з доктрини «плодів отруйного дерева» застосовується доктрина «неминучого виявлення» (далі – Доктрина) і, на жаль, безконтрольне та неправильне її застосування призведе до легалізації усіх доказів, які отриманні незаконним шляхом у кримінальному провадженні, а це, в свою чергу, призведе до порушення права на справедливий суд.

Започаткована у практиці судами Сполучених Штатів Америки Доктрина знайшла своє застосування і у рішеннях Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), а також у рішеннях вітчизняних судів. Однак вона має бути застосована з максимальною обережністю та лише у тих випадках, коли вона може бути застосована. Саме на цьому необхідно акцентувати увагу у тезах.

До цієї проблеми зверталось чимало науковців, але необхідно звернути увагу на першоджерела – Рішення ЄСПЛ. Так, у справі «Ґефґен проти Німеччини» зазначено: «у розглядуваній справі – після того як п. Ґефґену було повідомлено, що усі його попередні заяви не можуть бути використані як докази проти нього – під час судового розгляду він зробив нове зізнання. Це зізнання було покладене в основу визнання його винним та засудження. Однак оскаржуваний доказ не був вирішальним фактором для доведення вини заявника чи обрання покарання для нього» [1], «проте він знову зізнався у скоєнні злочину, підкреслюючи, що робить це з власної волі через докори сумління і для того, щоб понести відповідальність за скоєні діяння. Тому Суд не має жодних підстав припускати, що заявник не зізнався б, якби внутрішні суди під час відкриття судового розгляду вирішили відхилити ос-

Section 2

порювані докази. Беручи до уваги ці міркування, Суд робить висновок, що, за обставин справи заявника, невиключення внутрішніми судами із доказової бази тих зізнань, до яких його примусили внаслідок нелюдського поводження, немало наслідку ні для обвинувального вироку щодо заявника, ні для справедливості судового розгляду в цілому» [2], «проте виключення доказів, отриманих проти волі обвинуваченого, не завжди постає як вимога статті 6 у випадках, де примус лише віддалено стосувався обвинувальних доказів, покладених в основу обвинувального вироку. Таким чином, використання речових доказів, виявлених поліцією за допомогою інформації, отриманої внаслідок погроз щодо жорстокого поводження, не вважали таким, що суперечить пункту 1 статті 6, коли обвинувачений на підставі всіх доказів проти нього визнав свою вину під час судового розгляду в національному суді та ще раз на більш пізньому етапі провадження, а також у випадках, коли примус було застосовано не для того, щоб довести вину, а щоб урятувати жертву злочину («Гефген»))» [3, с. 99]. Отже, приходимо до висновку, що зізнання особи, яке вона здійснила перед незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, без будь-якого тиску може бути розглянуто як можливість для застосування Доктрини. Але цього не достатньо. Розглядаються також критерії вагомості та достатності доказів.

У Рішенні по справі «Светіна проти Словенії» ЄСПЛ визначив, що «...необхідно враховувати якість доказів, у тому числі, чи не викликають сумніви у їх достовірності або точності ті обставини, за яких вони були отримані. Хоча проблема справедливості не обов'язково виникає там, де отримані докази не підкріплені іншими матеріалами, треба зазначити, що у випадках, коли докази є досить вагомими і немає ризику щодо їх недостовірності, потреба в підтверджуючих доказах, відповідно, є меншою», «50. Суд також зазначає, що, хоча і можливо, що дані, отримані незаконним чином із мобільного телефону заявника, відіграли певну роль на початковому етапі розгляду, що призвів до арешту заявника, вони
Юлія Циганюк

не використовувалися як докази під час судового розгляду. Він зазначає, що засудження заявника ґрунтувалося на ряді інших інкримінуючих доказів, не пов'язаних із незаконно отриманими даними...» [4]. Однак у окремій думці по цій справі суддя Пінто де Альбукерке зазначив, що вважає, що Європейський суд з прав людини («Суд») повинен скористатися цією можливістю, і заявити, що доктрина «неминучого виявлення» несумісна з Конвенцією і прецедентною практикою Суду. В принципі, обвинувальний вирок не повинен ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним засобами, зокрема в спосіб, який порушує права за Конвенцією, як це сталося в цій справі. Ні незаконні первинні докази, ні сумнівні вторинні докази не можуть бути просто збережені, із припущенням, що вони неминуче були б виявлені [4].

А аналізуючи його дослідження першоджерела цієї теорії – рішення Верховного суду Сполучених Штатів у справі Нікс проти Вільямса, то можна дійти висновків, що Доктрина засновується на 2-х аспектах: фізичній природі доказу та темпоральному. Щодо фізичної, то мова ведеться про те, що доказ, як предмет об'єктивно існуючого світу однознач-но буде виявлений і у доктрині мова йде про речові докази. А темпоральний вказує, що цей доказ за своїми фізичними властивостями так чи інакше буде виявлений. Тому постає питання: чи можна застосовувати Доктрину до доказів, які створюються під час досудового розслідування (наприклад, у висновку експерта)? Ні. Цього у доктрині немає. А особливо у таких випадках, коли висновок експерта істотно впливає на предмет доказування стосовно доказування саме складу кримінального правопорушення. Адже сам по собі висновок експерта як процесуальне джерело доказів їх створює під час досудового розслідування, а не такі докази існували до нього.

Отже, підсумовуючи викладене вище необхідно визначити, що є велика небезпека застосування Доктрини для нівелювання істотних порушень кримінального процесуального законодавства стороною обвинувачення під час досудового розслідування кримінального провадження. А при її викорис-

Section 2

танні необхідно враховувати фізичну природу доказу який аналізується, чи може він бути виявлений взагалі у законний спосіб, наскільки такий доказ є вагомим, а інші достатніми.

Список використаних джерел:

1. Справа «Гєфген проти Німеччини». (“Gäfgen v. Germany” 22978/05). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-179168&filename=CASE%20OF%20G%C3%84FGEN%20v.%20GERMANY%20-%20%5BUkrainian%20Translation%5D%20legal%20summary%20by%20the%20CoE%20Project%20%22Continued%20support%20to%20the%20criminal%20justice%20reform%20in%20Ukraine%22.pdf&logEvent=False> (дата звернення: 09.06.2024).

2. Gäfgen проти Німеччини [ВП] – 22978/05. Рішення від 1.6.2010 [ВП]. Інформаційний бюлетень практики Суду 131. Червень 2010. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?library=ECHR&id=001-126166&filename=CASE%20OF%20G%C3%84FGEN%20v.%20GERMANY%20-%20%5BUkrainian%20Translation%5D%20summary%20by%20the%20Lviv%20Laboratory%20of%20Human%20Rights.pdf&logEvent=False> (дата звернення: 09.06.2024).

3. Віткаускас Д., Диков Г. Захист права на справедливий суд відповідно до Європейської конвенції з прав людини : посібник для юристів. 2-ге вид. Рада Європи. 2018. 190 с.

4. «Светіна проти Словенії» від 22.05.2018 р. (Заява № 38059/13). URL: <https://www.echr.com.ua/translation/sprava-svyetina-proti-sloveni%D1%97-povnij-tekst-rishennya/> (дата звернення: 09.06.2024).

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ РОЗГЛЯДУ ТА НАДАННЯ ВИСНОВКІВ КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ КРАЇН ЄС

Хмарук Тарас,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктор філософії, Інститут права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія»,

м. Острог, Україна, Секретар Острозької міської ради.

Науковий керівник: Дробуш Ірина Вікторівна,

д.ю.н., проф., завідувач кафедри державно-правових дисциплін

OCRID: <https://orcid.org/0009-0006-1023-6692>

У європейських державах конституційні суди виступають ключовим учасником правових і політичних відносин. Визначення чинного правового і політичного порядку перестало бути прерогативою виключно політичної влади, тобто глави держави, уряду і парламенту, а стало залежати також від конституційних судів. Досягнення належної ролі Конституційного Суду України в системі органів державної влади неможливе без упорядкування та вдосконалення процедурних питань здійснення конституційної юстиції, у тому числі шляхом імплементації в національне законодавство міжнародних принципів і вимог у цій сфері.

Повноваження Конституційного Суду України щодо розгляду та вирішення справ в Україні регламентуються Законом України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII [2]. До основних ознак висновків КСУ належать наступні: 1) їх приналежність до числа актів органів судової влади; 2) особлива нормативна процедура прийняття; 3) мають зовнішні формальні ознаки; 4) офіційно публікуються; 5) є обов'язковими для всіх адресатів, до яких звернута воля КС України; 6) діють безпосередньо та мають остаточний характер [3, 56-57].

Прецедентність правової природи висновків КСУ та їхня здатність впливати на правове регулювання суспільних відносин потребує вирішення проблеми компетенції суддів КСУ.

Section 2

На сьогодні слушною є науково обґрунтований аналітичний висновок Національного інституту стратегічних досліджень стосовно необхідності «підвищити вимоги до фахового складу КСУ, зокрема запровадження відповідної квоти суддів з науковим ступенем з юридичних наук, у тому числі в галузі конституційного права, певного числа (до четверті його складу) суддів-процесуалістів, які мали практику у верховних судах, із числа авторитетних правозахисників, адвокатів, науковців. Як правило, конституційні судді мають спеціалізуватися на конституційному праві, публічному праві, а також цивільному праві. Виходячи з Висновку «Європейської комісії за демократію через право» (Венеціанська комісія) CDL-AD(2006) 016, доцільними є також зміни до механізму призначення (звільнення) суддів Конституційного Суду України: 1) щодо створення запобіжної гарантії на випадок, коли конституційно уповноважений орган (Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України) не здійснив призначення (або обрання) нових суддів КСУ шляхом передання повноважень з призначення від цього органу, який був первинно уповноважений, – до решти органів рівною мірою; 2) щодо запровадження інституту вакансій суддів КСУ, коли суддя, який має йти у відставку за віком або після завершення дев'ятирічного строку перебування на посаді, йде у відставку, але продовжує виконувати свої обов'язки до призначення на цю посаду його наступника» [4].

Для вдосконалення процедури надання висновків Конституційним Судом України в контексті практики країн ЄС, важливо вивчити аналіз провідних європейських стандартів в сфері конституційного судочинства. Для порівняльного аналізу розглянемо, як процедури надання висновків виконуються в конституційних судах Німеччини, Італії та Франції, порівняно з Україною.

Так, у Німеччині процедури, що застосовуються Федеральним конституційним судом, відрізняються своєю деталізованістю та прозорістю, що становить основу їхньої ефективності. Ключовим аспектом є проведення ретельних публічних

слухань, під час яких усі сторони мають можливість взяти участь у процесі. Це не тільки сприяє глибокому розумінню правових питань, які розглядаються, але й забезпечує справедливість та об'єктивність прийнятих рішень. Такий підхід допомагає забезпечити, що кожен випадок розглядається з урахуванням його унікальних обставин, водночас зберігаючи відкритість та доступність судового процесу для громадськості.

В контексті вдосконалення процедури розгляду та надання висновків органами конституційної юстиції в Україні, з огляду на практику Німеччини, можна розглянути впровадження системи раннього взаємодії між судом і законодавчою владою. Це дозволить ефективніше виявляти потенційні конституційні проблеми в законопроектах до їх прийняття.

У Франції процедура, яку використовує Конституційна рада, має на меті забезпечення конституційності законів перед їх офіційним проголошенням. Цей процес включає можливість для уряду, парламенту або навіть вищих судових інстанцій подавати запити на перевірку нових або змінених законів. Такий підхід дозволяє виявляти та вирішувати потенційні конституційні проблеми на ранніх стадіях законодавчого процесу, що сприяє створенню більш стабільного та прозорого правового поля у країні.

Для вдосконалення процедури розгляду та надання висновків органами конституційної юстиції України, з огляду на практику Франції, можливим є розширення механізму запитів на конституційний контроль не лише від уряду та парламенту, а й від громадянського суспільства та професійних асоціацій. Таке нововведення може забезпечити більш активну участь громадян у конституційному процесі, сприяти прозорості рішень і підвищити довіру до судової системи.

У доповнення до основної ролі у перевірці законів на відповідність Конституції та анулюванні неконституційних законів, Конституційний суд Італії також відіграє інші важливі функції. Зокрема, він може виступати консультативним органом для законодавців та виконавчої влади щодо консти-

Section 2

туційних питань. Крім того, він має право вирішувати конституційні суперечності, які виникають між різними гілками влади чи між різними рівнями влади. Ці додаткові функції допомагають забезпечити стабільність та правову консистентність в італійській правовій системі.

З огляду на досвід Італії, для вдосконалення процедури розгляду та надання висновків органами конституційної юстиції України можна розглянути кілька можливих напрямків. По-перше, важливо розглянути можливість розширення повноважень конституційного суду в Україні щодо надання консультативних висновків для законодавців та виконавчої влади з питань конституційності законопроектів та нормативних актів перед їх ухваленням. Другим важливим аспектом може бути посилення ролі конституційного суду в вирішенні конституційних суперечностей між різними гілками влади та на різних рівнях влади. Це допоможе уникнути конфліктів між органами влади та забезпечити дотримання конституційних норм.

Використання прецедентного права національними судами в країнах ЄС є ключовим елементом для забезпечення консистентності та передбачуваності правової системи. Ця практика дозволяє судам використовувати як свої попередні рішення, так і рішення ЄСПЛ як правові орієнтири для вирішення нових справ. Такий підхід сприяє гармонізації правозастосування, зміцненню правової визначеності та забезпеченню вищого рівня захисту прав і свобод осіб. Врахування цієї практики має важливе значення для подальшого розвитку конституційного судочинства України.

Підсумовуючи, слід зауважити на тому, що процедура підготовки та надання висновків Конституційним Судом України є важливим засобом забезпечення неухильності дотримання Конституції України. Надаючи висновки, Конституційний суд України вирішує одразу декілька проблем конституційно-правового регулювання суспільних відносин: встановлює спосіб практичної реалізації положень Конституції України в сферах, в яких є недостатнім

нормативно-правове забезпечення суспільних відносин; надає оцінку ступеню відповідності та зауважує на необхідних змінах окремих нормативно-правових чи інших актах для відповідності їх Конституції України; визначає межі допустимості ратифікації окремих міжнародних договорів чи їх частин.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку судової системи в Україні на 2015-2020 роки. URL: <http://nsj.gov.ua> (дата звернення: 02.06.2024).
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. Офіційний вісник України. 2017. № 63.Ст. 1912.
3. Селіванов А. О. Верховенство права в Конституційному правосудді: аналіз конституційної юрисдикції: моногр. Харків: Акад. прав. наук України, 2006. 400 с.
4. Висновок Венеціанської комісії щодо можливих конституційних та законодавчих змін для забезпечення безперервного функціонування Конституційного Суду України № 377/2006 CDL-AD (2006) 016 URL: <http://www.minjust.gov.ua/7731> (дата звернення: 02.06.2024).

**ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КУРС
У КОНТЕКСТІ ФАКТОРА ПЕРСПЕКТИВИ КРАЇНИ**

Бондар Володимир,

*доктор філософії, доцент кафедри економіки, підприємництва,
менеджменту економічного факультету Київського міжнародного
університету, м. Київ, Україна.*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9833-9867>

Сучасна трансформація світового гібридного устрою передусім за рахунок посилення деструктивного інформаційно-психологічного впливу зовнішніми факторами на публічний простір разом з його складовими елементами розширенням основи залучення інших, на додаток до традиційних, суб'єктів міжнародних відносин [1, с. 49], актуалізують потребу протидії. Поруч з цим феноменом, набуття суб'єктності такими нетрадиційними формуваннями, за їх різноманітної організаційної форми чи легальної структури, й впливу на кожну суспільну сферу, це відображається відповідною мірою і на стані глобальної безпекової архітектури.

Отже, зміна парадигми міжнародних відносин, еволюція світоглядно-філософських аспектів на тлі нівелювання загальнолюдських цінностей, поглиблення розламу на осі «правда-дезінформація» з одночасним прискоренням розвитку технології диктують нові підходи розкриття об'єкта вивчення під час дослідження, формулювання, реалізації публічної політики. З точки зору базових характеристик методології державного управління, досягнення поставленої мети передбачається орієнтуванням на типовий різновид – суб'єкт-об'єкту взаємодію. За Ю. Сурміним і П. Надолішнім, сутність цієї методології полягає у трьох аспектах – практика, наукові дослідження, освіта, а її роль – в забезпеченні

Section 3

пізнавальної, практичної, навчальної діяльності [2, с. 7]. Як розмірковує Ю. Ковбасюк, це зумовлено «міждисциплінарним характером науки державного управління й наявністю в останньої специфічних властивостей об'єкта та предмета [3, с. 5]». Трактують поняття «об'єкт» пропонують В. Бакуменко і С. Кравченко, як: «будь-яке явище, процес або предмет, на який спрямована практична або пізнавальна діяльність людей [4, с. 7]». При означених змінах, це зумовлює пошук державою ефективних рішень та відображається на методології дослідження. Тому вкрай важлива *комплексна* оцінка розгортання суспільного середовища і системи державного управління в напрямі реалізації множини інтересів.

У цьому аспекті важливим чинником виступає фактор перспективи країни в залежності від того, якою мірою її публічна влада пізнає, оцінює та інтерпретує вплив зовні, позиціонує суб'єктність держави у парадигмі «країна-об'єкт (спостерігач / суб'єкт)» гібридного протистояння.

Коллективний програмний документ Європейського Союзу «Стратегічний компас» (2022 р.) на глобальному рівні з-поміж загроз класифікує чинники гальмування темпів сталого розвитку, а саме: уповільнення економічного розвитку; зростання економічного суперництва; конкуренція за ресурси разом із вичерпанням змісту міжнародної багатосторонньої системи; зміна клімату. Переконавання наднаціонального Європейського інституту у тому, що для зміцнення регіонального механізму взаємодії керівними для урядів країн-членів повинні стати принципи: *діяти, убезпечувати, інвестувати, співпрацювати з партнерами* [5, с. 92]. Документ визначає інструментарій по їх реалізації: оцінювання середовища, комунікація у безпековій і оборонній сфері, модернізація механізмів захисту населення, зворотний зв'язок. Окреслює ключові напрями в реалізації інвестиційного компонента: збільшення витрат на розвиток оборонного сектора та застосування пільгового режиму для коопераційних зв'язків; розробка і впровадження у виробництво технологій наступного покоління; прискорення технологічних інновацій для

скорочення залежності від іноземних ноу-хау [там само]. За експертною оцінкою, прийняття «Стратегічного компасу» є значним прогресом ЄС – в програмі, крім військових загроз, акцентується на оборонних інвестиціях для досягнення стратегічної автономії Євросоюзу [6].

Окремими країнами, слідуючи регіональній стратегії, до прикладу, Німеччиною, було прийнято кардинально нову доктрину «Міцність. Стійкість. Сталість. Інтегрована безпека для Німеччини» (2023 р.). В якій виокремлено три рівнозначні вектори модернізації: безпековий й оборонний комплекс; економічний потенціал; громадський сектор. В останньому – увага на забезпечення стійкості населення, вдосконалення мобілізаційної складової, розвиток національної стратегічної культури [7].

В зовнішньополітичному дискурсі ФРН сформувався підхід, за авторства Центра безпеки та оборони афілійованого з Німецькою радою з міжнародних відносин, який представлений у Звіті «Запобігання наступній війні. Німеччина і НАТО змагаються в часом» (2023 р.), про те, що країні необхідно спільно з Північноатлантичним альянсом забезпечити збройним силам відповідні умови для стримування й, у разі потреби, протистояння військовій агресії рф. Чотири головні тези Звіту актуалізують: 1) спроможність стримувати і захищати; 2) термін шість років на підготовку до протидії потенційній загрози; 3) реалізацію невідкладних геостратегічних сценаріїв з нейтралізації політичних та економічних ризиків; 4) потребу промисловості в кількісному й якісному стрибку. У цілому Звіт, підсилюючи нову державну доктрину, націлює публічну владу на імплементацію так званої формули «Тотальна оборона, це воєнний потенціал без агресивної мотивації» беручи за основу три компонента: військова спроможність, економічний потенціал, стійкість. За інтерпретацією німецьких фахівців, термін «стійкість» означає психологічну та фізичну здатність суспільства: підтримувати високий моральний дух, соціальну згуртованість; забезпечувати охорону інфраструктурних об'єктів на транспорті,

Section 3

енергетичних і цифрових мережах, закладів громадського здоров'я; формулювати й артикулювати публічно громадську думку; поширювати позицію з вірою в успіх, подолання будь-яких випробувань; робити внесок не дивлячись на втрати чи наслідки від збройного конфлікту [8]. Очевидно, що підходячи системно до оцінювання ризиків, в експертному середовищі Німеччини доходять чіткого усвідомлення потенційної загрози військового нападу РФ, у зв'язку з чим до уваги федерального уряду й НАТО пропонуються стратегії безпеки та стратегії ризиків, в основі яких інвестування в інноваційний розвиток оборонного і економічного сектору, визначення ступеня актуальності й часових періодів реалізації геостратегічних сценарних підходів.

Можна говорити, що фактор перспективи Сполучених Штатів Америки свідчить про перетворення цієї країни зі спостерігача гібридного конфлікту на повноцінний об'єкт інформаційного впливу [1, с. 49]. Новими викликами було продиктовано владі цієї країни невідкладно відшукати симетричні заходи протидії на адресу їх джерела походження, за оцінкою У. Кларка – «об'єднаній групі авторитарних режимів глибоко опозиційних світовому лідерству США, міжнародному порядку за верховенства права: РФ, КНР, КНДР [9]». Чітка суб'єктна поляризація складових міжнародної безпекової системи від військового експерта посилює практичний вимір прийнятих раніше американським законодавцем концептуальних підходів відображених в «Національній стратегії безпеки» (2022 р.) та «Національній оборонній промислової стратегії» (2023 р.). В обох програмах за доктринальний напрям розвитку Сполучених Штатів прийнято *прискорення зміни поколінь від існуючої оборонно-промислової бази до більш надійної, стійкої та динамічної модернізованої промислово-оборонної екосистеми* [10; 11].

Аналізуючи положення «Національної стратегії безпеки» західні дослідники роблять акцент на ролі і місці побудови промислової бази з орієнтирами на: *забезпечення персоналом, ресурсами для залучення в оборонний сектор компаній*

стартап, нетрадиційних постачальників і стейкхолдерів ринку капіталів; *застосування* пільг, *відміну* тарифних бар'єрів для провідних технологічних компаній контрактерів при замовленнях від оборонних відомств; *розгортання* приватного сектору й відкритого ринку як життєво важливих джерел національного потенціалу і ключових носіїв інновацій; *інвестування* в публічний сектор для надання якомога широкого доступу працездатному населенню до медичних послуг, охорони здоров'я дитини; розвиток *системи професійного навчання* працездатного населення упродовж кар'єри передусім технологічним, технічним дисциплінам, математиці [12; 10].

З-поміж ключових векторів «Національної оборонної промислової стратегії» заслуговують на нашу увагу такі, як передбачення: 1) *стійких* ланцюгів постачання для виробництва продукції, послуг і технологій необхідних нині й у майбутньому за критеріями – оперативність, масштабність, конкурентоспроможна вартість; 2) *доступу* до трудових ресурсів кваліфікованої та укомплектованої робочої сили, різнопрофільної і наявної на місцевому ринку праці; 3) *гнучких придбань* державою в реальному й корпоративному фінансовому секторі задля сприяння стратегіям на динамічний розвиток, збалансування одночасно ефективності з ремонтпридатністю, стандартизацію, скорочення часу на розробку та впровадження, зниження витрат, масштабність виробництва; 4) *економічного стримування* – як об'єкт, визначено потенційного агресора з обмеженням його доступу до американського ринку, технологій й інновацій – з метою імплементації таких ефективних ринкових механізмів, які б підтримували одночасно стійку оборонно-промислову екосистему США спільно з їх відданими зарубіжними союзниками і партнерами, а також економічну безпеку та комплексне стримування [11; 13].

Очевидно, якщо суб'єктність України у контексті фактора перспективи, це – «країна-об'єкт» гібридного протисто-яння, тоді компоненти, до прикладу, системи міжнародних гарантій для нашої держави доцільно утворювати при об'єкт-

Section 3

об'єктної взаємодії за принципом першості. А саме, рейтингування отримання безпекових гарантій від: 1) іншої країни-об'єкта; 2) країни потенційного об'єкта, публічний простір якої вже знаходиться у полі зору зовнішнього актора або країни-суб'єкта гібридної загрози, але ще не стала його повноцінною ціллю; 3) країни-спостерігача. За ієрархією, це може бути механізм гарантій *високого* (об'єкт-об'єкт), *середнього* (об'єкт-потенційний об'єкт), *низького* (об'єкт-спостерігач) рівня.

В зовнішньополітичному діалозі з партнерами чи союзниками України у питаннях повоєнної відбудови до уваги слід брати фактор перспективи країни, з якою такі переговори є, по-перше, доцільні, а по-друге, перспективні. Більш ефективно моделювати спільні партнерські чи союзні механізми співпраці з тими країнами, які перебувають одночасно з нашою державою в тому самому статусі або за умови існування високої імовірності трансформації суб'єктності зарубіжної країни у контексті фактора.

Список використаних джерел:

1. Бондар В.Т. Трансформація зовнішніх акторів за сучасного гібридного світоустрою. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія : «Екологія. Публічне управління та адміністрування»*, 2023. Вип. 4. С. 46-51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2023-4.07>.
2. Сурмін Ю.П., Надолішній П.І. *Методологія як інструмент ефективної реалізації можливостей державного управління*. Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 2 : *Методологія державного управління / наук.-ред. колегія: Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній (співголова) та ін.* 2011. К. : НАДУ. С. 7-16.
3. Ковбасюк Ю.В. *Наука державного управління в умовах системних державно-управлінських реформ і суспільних трансформацій*. *Вісник НАДУ*, 2012. № 1. С. 5-20.
4. Бакуменко В.Д., Кравченко С.О. *Методологія системних досліджень в державному управлінні / навч. посіб. К. : ВПЦ АМУ, 2011. 116*

5. A Strategic Compass for Security and Defence – For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security (2022). *Council of the European Union*, 64 p. URL : https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf (дата звернення 06.06.2024).

6. Paul, A., Shea, J., Chihaiia, M., Ciolan, I., Riekeles, G. & Rodriguez, A. (2022). Will the Strategic Compass be a game-changer for EU security and defence? *European Policy Centre*. Retrieved from <https://www.epc.eu/en/Publications/Will-the-Strategic-Compass-be-a-game-changer-for-EU-security-and-defen~479820> (дата звернення 06.06.2024).

7. Robust. Resilient. Sustainable. Integrated Security for Germany. *Federal Foreign Office*. Berlin, Germany. June, 2023. URL: <https://www.nationalesicherheitsstrategie.de/National-Security-Strategy-EN.pdf> (дата звернення 06.06.2024).

8. Mölling, Christian. & Schütz, Torben (2023). Preventing the Next War. Germany and NATO Are in a Race Against Time. *German Council on Foreign Affairs*. No. 34. URL: https://dgap.org/system/files/article_pdfs/34-DGAP-Policy-Brief-2023.pdf (дата звернення 06.06.2024).

9. Clark, W. (2024). The United States needs a new strategic approach for a new geopolitical era. Memo to the President. *Scowcroft Center for Strategy and Security. Atlantic Council*. Retrieved from <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/memo-to-the-president/memo-to-the-president-the-united-states-needs-a-new-strategic-approach-fit-for-a-new-geopolitical-era/> (дата звернення 06.06.2024).

10. National Security Strategy. *The White House*. Washington, October 12, 2022. Retrieved from <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf> (дата звернення 06.06.2024).

11. National Defense Industrial Strategy. *Department of Defense*. Washington, November 18, 2023. Retrieved from <https://www.businessdefense.gov/docs/ndis/2023-NDIS.pdf> (дата звернення 06.06.2024).

12. McNamara, W.V., Modigliani, P., MacGregor, M., & Lofgren, E. (2022). Commission on Defense Innovation Adoption. Final Report. *Scowcroft Center for Strategy and Security. Atlantic Council*. URL : <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2024/01/Commission-on-Defense-Innovation-Adoption-Final-Report.pdf> (дата звернення 06.06.2024).

Section 3

13. Fact Sheet: National Defense Industrial Strategy. *U.S. Department of Defense*. January 2024. URL: https://www.businessdefense.gov/docs/ndis/NDIS-Fact-Sheet_JAN24.pdf (дата звернення 06.06.2024).

**ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ОРДЕРУ НА АРЕШТ
В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ,
ВИДАНОГО СПОЛУЧЕНИМ КОРОЛІВСТВОМ**

Дроздов Олександр,

д.ю.н., професор, магістр державної служби, адвокат, заслужений юрист України, запрошений професор кафедри кримінального права та кримінології, міжнародного публічного права та міжнародних відносин Юридичного факультету Університету Барселони (м. Барселона, Королівство Іспанія)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1364-1272>

Дроздова Олена,

к.ю.н., доцентка, адвокатка, запрошена професорка кафедри кримінального права та кримінології, міжнародного публічного права та міжнародних відносин Юридичного факультету Університету Барселони (м. Барселона, Королівство Іспанія)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8018-8116>

Автори цих рядків вже аргументовано стверджували, що практика Суду справедливості Європейського Союзу (далі – Суд ЄС), яка є невід’ємною складовою права Європейського Союзу, слід визнавати джерелом кримінального процесуального права України. Наприклад, ми обґрунтували, що прецедентні рішення Суду ЄС забезпечують високий рівень захисту прав людини, що безумовно є корисним для вдосконалення національного кримінального процесу. Тому, слідуючи своїм європейським прагненням і європейському вибору, Україна має забезпечити поступову адаптацію внутрішнього законодавства до права Європейського Союзу. Така адаптація полягає в приведенні законів України й інших нормативно-правових актів у відповідність до «*acquis communautaire*» [1, с. 114-118].

Отже, ми продовжуємо аналізувати поточну практику Суду ЄС, цього разу зосереджуючись на міжнародному співробітництві під час кримінального провадження. Ми проаналізуємо рішення Суду ЄС (Великої палати) від 29 липня 2024 року

Section 3

у справі C-202/24 [2] та спробуємо з'ясувати його значення для України як кандидата на членство в ЄС. Це рішення є особливо актуальним у контексті сучасного стану міжнародного співробітництва в кримінальних справах між Україною (як поки що «третьою країною») та країнами ЄС, оскільки воно може вплинути на законодавчі та практичні аспекти видачі осіб між цими країнами.

Цей аналіз допоможе визначити, як рішення Суду ЄС може сприяти підвищенню стандартів здійснення право-суддя в Україні та які зміни можуть бути необхідними для забезпечення відповідності кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування законодавству ЄС.

Коротко нагадаємо контекст, у якому ухвалювалося наведене вище рішення Суду ЄС. З моменту виходу Сполученого Королівства з Європейського Союзу виконання ордерів на арешт, виданих Великобританією, регулюється Угодою про торгівлю та співробітництво (ТСУ) між ЄС та Сполученим Королівством. Суд ЄС у своєму рішенні визначив умови, за яких ці ордери можуть бути виконані в країнах-членах ЄС, наголошуючи на необхідності незалежної перевірки ризику порушення Хартії основних прав ЄС.

Характеризуючи вплив ТСУ на процедури видачі, зауважимо, що ТСА встановлює механізм судового співробітництва в кримінальних справах, який передбачає видачу осіб на підставі ордеру на арешт. Це нововведення відрізняється від процедури, передбаченої Рамковим рішенням про Європейський ордер на арешт (EAW), що базується на високому рівні взаємної довіри між державами-членами ЄС. Оскільки Велика Британія більше не є частиною цього простору, ТСУ не передбачає такого ж ступеня взаємної довіри, що вимагає додаткових перевірок.

Далі коротко окреслимо суть спору в основному провадженні та питання у зверненні за попереднім рішенням до Суду ЄС. Суддя окружного суду магістратів Північної Ірландії (Сполучене Королівство) видав чотири ордери на

арешт МА за терористичні злочини, нібито вчинені між 18 та 20 липня 2020 року, деякі з яких можуть призвести до довічного ув'язнення. Високий суд Ірландії 24 жовтня 2022 року ухвалив рішення про передачу МА до Сполученого Королівства та не дозволив МА оскаржити це рішення у Апеляційному суді Ірландії. Втім рішенням від 17 січня 2023 року Верховний суд (Ірландія), який посилається на справу, надав дозвіл МА подати апеляцію на це та інші рішення Високого суду.

МА стверджував, що його передача до Сполученого Королівства буде несумісною з принципом юридичної визначеності. Верховний суд Ірландії зазначав, що згідно з ТСУ, передбачено механізм передачі між Сполученим Королівством та державами-членами. Суд Ірландії розглядає Сполучене Королівство як державу-член у контексті застосування ТСУ та відповідного ірландського законодавства.

У разі передачі МА до Сполученого Королівства та його засудження, його можливе умовно-дострокове звільнення від відбування покарання буде регулюватися законодавством Сполученого Королівства, прийнятим після вчинення злочинів, в яких його обвинувачують. Режим умовно-дострокового звільнення від відбування покарання в Північній Ірландії був змінений з 30 квітня 2021 року, що вимагає від спеціалізованого органу затвердження звільнення після відбуття двох третин строку ув'язнення, на відміну від попереднього автоматичного звільнення після відбуття половини строку.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) свого часу відхилив аргумент, що ретроактивні зміни до системи звільнення від відбування покарання порушують статтю 7 (Ніякого покарання без закону) Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ). Проте в справі «Дель Ріо Прада проти Іспанії» ЄСПЛ постановив, що заходи, вжиті під час виконання вироку, можуть вплинути на його обсяг. Тому важливо визначити, чи змінює це рішення попередню практику ЄСПЛ.

19 квітня 2023 року Верховний суд Сполученого Королівства постановив, що застосування нового режиму умовно-дострокового звільнення до злочинів, вчинених до його вступу

Section 3

в силу, сумісне зі статтею 7 ЄКПЛ, оскільки цей режим лише змінює порядок виконання вироків без збільшення тривалості відбування покарання.

За цих обставин Верховний суд вирішив зупинити провадження та звернутися за попереднім рішенням до Суду ЄС з таким питанням: «Якщо відповідно до [ТСА] видача особи здійснюється з метою кримінального переслідування за терористичні злочини, і ця особа намагається оскаржити таку видачу на підставі того, що вона вважає, що це буде порушенням [статті] 7 [ЄКПЛ] і [статті] 49(1) [Хартії основних прав ЄС] (Хартії) на підставі того, що було введено законодавчий захід, який змінює частину покарання, яку необхідно відбутися в ув'язненні, та порядок умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, і цей захід був прийнятий після дати передбачуваного злочину, у зв'язку з яким вимагається його видача, і де застосовуються такі міркування:

(i) держава, що звертається із запитом (у цьому випадку [Сполучене Королівство]) є стороною ЄКПЛ і забезпечує дотримання [ЄКПЛ] у своєму національному законодавстві...;

(ii) застосування відповідних заходів до ув'язнених, які вже відбувають вирок, винесений судом, визнано судами Сполученого Королівства... сумісним з [ЄКПЛ];

(iii) будь-яка особа, включаючи видану особу, має можливість подати скаргу до ЄСПЛ;

(iv) немає підстав вважати, що будь-яке рішення ЄСПЛ не буде виконане державою, що звертається із запитом;

(v) відповідно, Верховний Суд задоволений тим, що не було встановлено, що видача передбачає реальний ризик порушення [статті] 7 [ЄКПЛ] або [національної] Конституції;

(vi) не стверджується, що видача заборонена [статтею] 19 Хартії;

(vii) стаття 49 Хартії не застосовується до процесу судового розгляду або винесення вироку;

(viii) не було подано, що є якась причина вважати, що є будь-яка помітна різниця в застосуванні [статті] 7 [ЄКПЛ] і [статті] 49 Хартії; чи є суд, рішення якого не підлягає

оскарженню відповідно до статті 267(3) Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), з урахуванням [статті] 52(3) Хартії та зобов'язання довіри та впевненості між державами-членами і тими, хто зобов'язаний виконувати положення про видачу [Європейського ордера на арешт] відповідно до [ТСУ], вправі дійти висновку, що запитувана особа не довела наявності будь-якого реального ризику, що її видача буде порушенням [статті] 49([1]) Хартії, чи такий суд зобов'язаний провести додаткове розслідування, і якщо так, то який характер і обсяг цього розслідування?».

Варто нагадати читачеві, що статтею 49 (Принципи законності та пропорційності кримінальних правопорушень та покарань) Хартії встановлено, що жодна людина не може бути визнаною винною у скоєнні будь-якого кримінального правопорушення внаслідок будь-якої дії чи бездіяльності, які не становили кримінального правопорушення відповідно до національного законодавства чи міжнародного права на момент його вчинення. Також, не може бути накладено більш суворе покарання, ніж те, що застосовувалося на момент вчинення кримінального правопорушення. У разі, якщо після вчинення кримінального правопорушення законодавство передбачає більш м'яке покарання, воно застосовується (частина перша).

За результатами розгляду звернення Суд ЄС (Велика палата) дійшов наступного висновку: Статтю 524(2) та статтю 604(с) ТСУ, у поєднанні зі статтею 49(1) Хартії слід тлумачити таким чином, що коли особа, щодо якої видано ордер на арешт на підставі цієї угоди, посилається на ризик порушення статті 49(1) у разі видачі до Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії через зміну, яка є несприятливою для цієї особи, умов умовно-дострокового звільнення, що відбулася після ймовірного вчинення злочину, за який ця особа переслідується, судовий орган, що виконує ордер, повинен провести незалежну перевірку наявності цього ризику перед прийняттям рішення про виконан-

Section 3

ня цього ордеру на арешт, у ситуації, коли цей судовий орган вже виключив ризик порушення статті 7 ЄКПЛ, спираючись на гарантії, які загалом надає Сполучене Королівство щодо дотримання ЄКПЛ, та на можливість для цієї особи подати позов до ЄСПЛ. За результатами цієї перевірки, цей судовий орган, що виконує ордер, повинен відмовити у виконанні цього ордеру на арешт лише якщо, після запиту додаткової інформації та гарантій від судового органу, що видав ордер, він має об'єктивну, надійну, конкретну та належним чином оновлену інформацію, яка встановлює, що існує реальний ризик зміни фактичного обсягу покарання, передбачено-го на день вчинення відповідного злочину, що передбачає накладення більш суворого покарання, ніж те, що було спочатку передбачено.

Таким чином, враховуючи зазначене рішення Суду ЄС, на нашу думку, можна зробити наступні висновки.

1. Незалежне розслідування ризику порушення основних прав.

Суд ЄС підкреслив, що судові органи держав-членів ЄС, які розглядають питання видачі осіб до Великобританії, зобов'язані провести незалежне розслідування ризику порушення основних прав, визначених Хартією. Це стосується випадків, навіть якщо ризик порушення ЄКПЛ вже було виключено.

Відтак Суд ЄС визнає особливу роль Хартії у процесі екстрадиції до третіх країн, навіть якщо ці країни є сторонами ЄКПЛ та визнають юрисдикцію ЄСПЛ.

Розслідування повинно включати перевірку умов у запитуєчій країні, а також індивідуальних обставин особи.

Також рішення Суду ЄС вказує на необхідність оцінки змін у правилах умовно-дострокового звільнення від відбування покарання з точки зору їх впливу на фактичний обсяг покарання, а не лише на формальні аспекти виконання вироку.

2. Відмова у виконанні ордеру на арешт.

Суд ЄС встановив, що відмова у виконанні ордеру можлива лише в тому випадку, якщо після запиту додаткової інформації та гарантій від органу, що видав ордер, суд, який виконує

ордер, отримує об'єктивну, надійну, конкретну та актуальну інформацію про реальний ризик накладення суворішого покарання, ніж те, яке було передбачено на момент вчинення правопорушення. Отже рішення Суду ЄС встановлює чіткий стандарт для відмови у виконанні ордеру на арешт: лише за наявності об'єктивної, надійної, конкретної та актуальної інформації про реальний ризик зміни фактичного обсягу покарання.

Суд ЄС підкреслює важливість запиту додаткової інформації та гарантій від органу, що видав ордер, перед прийняттям рішення про відмову у виконанні.

Однак потребує подальшого наукового аналізу, що саме слід розуміти під наведеними у рішенні Суду ЄС критеріями інформації: об'єктивна, надійна, конкретна та актуальна.

3. Юридичні та практичні наслідки.

Це рішення має важливе значення для забезпечення прав осіб, які підлягають видачі, у нових умовах після Brexit. Воно встановлює чіткі критерії для судових органів ЄС, підкреслюючи важливість захисту основних прав при виконанні міжнародних ордерів на арешт. Також рішення демонструє прагнення ЄС забезпечити високі стандарти правосуддя та прав людини в умовах змінених міжнародних відносин.

Отже рішення Суду ЄС у справі C-202/24 є важливим кроком у розвитку правозастосовчої практики після Brexit. Воно підкреслює необхідність незалежної перевірки ризиків порушення основних прав та встановлює стандарти для взаємодії судових органів ЄС і Великобританії. Це рішення має слугувати основою для подальших досліджень та аналізу в сфері міжнародного правосуддя та захисту прав людини.

4. Уроки для України.

Наведене рішення Суду справедливості ЄС дійсно має важливе значення для України як кандидата в члени ЄС з наступних причин.

Воно демонструє високі стандарти захисту прав людини, яких дотримується ЄС навіть у відносинах з третіми країнами. Україна як кандидат має орієнтуватися на ці стандарти.

Section 3

Рішення підкреслює особливу роль Хартії, яку Україні необхідно буде імплементувати в своє законодавство в процесі євроінтеграції.

Суд ЄС встановлює чіткі критерії оцінки ризиків порушення фундаментальних прав при екстрадиції. Це важливо для України в контексті гармонізації її правової системи з європейською.

Рішення демонструє, як ЄС забезпечує дотримання балансу між ефективним міжнародним співробітництвом під час кримінального провадження та захистом людських прав. Україні важливо перейняти цей підхід.

Воно демонструє, що навіть після виходу з ЄС, Великобританія має дотримуватися високих стандартів людських прав у відносинах з ЄС. Це важливий урок для України щодо незворотності європейських цінностей.

Рішення підкреслює важливість незалежної судової оцінки ризиків порушення людських прав, що є одним з ключових аспектів реформи судової системи України.

Таким чином, це рішення встановлює важливі орієнтири для України на шляху до членства в ЄС, особливо в сфері захисту людських прав в умовах міжнародного співробітництва під час кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Дроздов О., Дроздова О. Практика Суду Справедливості ЄС як джерело кримінального процесуального права України: проблеми та перспективи. Кримінальний процес: сучасний вимір та перспективні тенденції : V Харків. кримінал. процесуал. полілог, присвяч. пам'яті д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. Нац. акад. прав. наук України, засл. діяча науки і техніки України, лауреата Держ. премії України в галузі науки і техніки Ольги Георгіївни Шило, «Людина, Науковець, Друг: випробування долі, наукові акценти, інтонації душі» (м. Харків, 15 листоп. 2023 р.) : [зб. ст.] / редкол.: О. В. Капліна, О. В. Верховгляд-Герасименко, О. І. Марочкін. – Харків : Право, 2024. – 260 с. URL: (PDF) Дроздов О., Дроздова О. Практика Суду Справедли-

Олександр Дроздов, Олена Дроздова

вості ЄС як джерело кримінального процесуального права України: проблеми та перспективи | Oleksandr Drozdov – Academia.edu (дата звернення 06.08.2024).

2. Court of Justice of the European Union (Grand Chamber). Judgment of 29 July 2024 in case C-202/24. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=288848&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1259077> (дата звернення 06.08.2024).

ФОРМАТИ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Карчевська Олена,

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політологічних та культурологічних студій,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-8046-5208*

Сучасний світ переживає трансформацію системи глобальної безпеки. Занепад біполярної системи, неспроможність світової спільноти впровадити новий тип колективної взаємодії та партнерства загострили проблеми, які неможна вирішити в межах традиційних форматів «полюсів», «балансу сил», «конфігурації співвідношення сил» тощо. Міжнародні актори вступили в смугу невпевненості та ризиків на шляху реалізації національних інтересів, тому глобальна міжнародна система переживає глибокі потрясіння, пов'язані зі зміною своєї структури, оновленням суб'єктних позицій та взаємодій із середовищем [1]. Це відповідно позначається на глобальному, регіональному й периферійному вимірах, доказом чого слугують тривалі міжнародні конфлікти між Вірменією та Азербайджаном, Росією та Україною, Ізраїлем і Палестиною, Сербією й Косово, Туреччиною та Грецією, Китаєм і Тайванем та ін.

Як слушно зауважує Дж. Розенау наразі світ стрімко рухається до нової форми, форми постміжнародної політики. Вона характеризується швидкістю і глибиною змін та такими головними ознаками: 1) переходом від біполярного світу до комплексного; 2) цей перехідний світ стає непередбачуваним і в ньому перестають спрацьовувати старі військово-силові методи розв'язання питань міжнародної безпеки; 3) надзвичайно важливого значення набувають новітні інформаційні технології, які надають динаміки викликам безпеки на всіх

Section 3

рівнях. Таким чином, відбувається переструктурування всього міжнародного простору, в якому закономірності міжнародних відносин, хоча й зберігаються, але набувають нових рис, тому обумовлюють пошук більш досконалих форм реалізації міжнародної політики. Дж. Розенау зауважив, що майбутній міжнародний порядок повинен мати неінституціоналізований, неієрархізований стан і повинен спиратися не на примушення, а виключно на консенсус [2].

Перегрупування та трансформація наразі відбувається доволі боляче, через силовий тиск держав з імперськими амбіціями, які до тепер використовують модель «зовнішнього ворога», з метою відволікання від власної управлінської неефективності економічними та соціально-політичними процесами.

Дедалі рішуче про себе заявляють актори, які націлені на підривання інститутів міжнародного партнерства й правових гарантій безпеки, які не поділяють цінності гуманізму, демократії, вільного ринку та конкуренції, а продовжують вимірювати власну могутність військово-знищувальним потенціалом. Білорусь, Росія, Північна Корея, Сирія, Афганістан, Іран та Китай є лідерами серед них. Такі суб'єкти систематично створюють імпульси негативних впливів у багатьох сферах безпеки – енергетичної, інформаційної, екологічної, продовольчої, демографічної тощо. Їхня зовнішньополітична позиція складена з ультиматумів та агресивного формату реалізації національних інтересів. Отже, цивілізований механізм, що заснований на колективній узгодженості, повазі до міжнародного права, миру й пріоритетах сталого розвитку, цими державами не розглядається як ефективний, тому вони поглиблюють кризу в системі міжнародних відносин, з метою самопросування на найвищий рівень системного впливу.

Їхня тимчасова успішність обумовлена використанням формату антизахідної колаборації, суть якої можна пояснити концептом «зацікавлених груп» А. Бенглі. В нашому випадку такими «зацікавленими групами» є держави, які чинять тиск на міжнародну спільноту з метою змусити її підкоритися їх

волі, щоб бути визнаними в більш впливовому міжнародному статусі. Але подібна взаємодія не призводить до формування сталого партнерства між ними, оскільки кожна з цих країн розглядає співучасть як проміжний етап, який допомагає скоротити власні витрати на шляху до реалізації ідеї виключно своєї гегемонії.

Достатньо прослідкувати відносини між, наприклад, Росією та Китаєм чи Китаєм й Північною Кореєю, Іраном та Росією, які скоріше є взаємовигідними військовими контактами (контрактами) ніж справжнім паритетним партнерством. Очевидно, що Росію й Іран об'єднує суперництво із Заходом та можливість аналізувати технології сучасної зброї передових армій світу. А Північна Корея допомагає РФ зброєю, оскільки хоче посилити тиск на Південну Корею, суверенітет якої дотепер не визнає. Але разом з тим, ані Пхеньян, ані Тегеран не квапляться офіційно заявляти про свою підтримку Росії в агресії проти України, бо не готові до міжнародно-правових наслідків і комплексу ризиків, які можуть бути з цим пов'язані. Подібний формат співучасті тримається виключно на принципі індивідуальної раціональності, коли максимізація вигоди досягається мінімумом витрачених ресурсів та енергії. Зазначимо, що на відміну від Росії названі країни накопичують потенціал, тоді як сама РФ занурюється в дефіцит ресурсів, тому для посилення власних позицій впливу переходить до ядерного шантажу та міжнародно-правового нігілізму.

Отже, конфлікт між кількома центрами сили зі значними цивілізаційними суперечностями, є основним чинником, який порушує рівновагу. До цього ще й додаються нагальні проблеми – міграція, безпека кордонів, контроль фінансових й інформаційних потоків, епідеміологічні виклики, загострення локальних конфліктів, тероризм. Потреба їх скорішого вирішення актуалізує необхідність реструктуризації сучасної системи, оскільки конфігурація наявних міжнародних зв'язків, відносин і взаємодій характеризується критичними оцінками та не забезпечує рівень належної без-

Section 3

пеки. Стабілізація безпекової системи потребує оновлення форматів сталого партнерства, що мають ґрунтуватися на ідеях рівності, відповідальності, пріоритетності міжнародного права, дипломатії та колективному потенціалі оборонної сили. Тільки в такий спосіб є вірогідність зміцнення взаєморозуміння і довіри між державами; своєчасне та ефективне врегулювання міжнародних конфліктів.

Найвні міжнародні союзи та організації розробляють починають застосовувати комплекси заходів, що спрямовані на стримування агресивної політики певних країн, шукають ефективні методи відновлення цілковитої довіри до міжнародного співробітництва та партнерства. Реагування на кризи та коливання дозволяють міжнародній системі позбавлятися застарілих, безперспективних елементів та механізмів, які вже вичерпали свій потенціал, і замінити їх новими, котрі відповідають реаліям.

Серед форматів стратегічного партнерства, які довели свою ефективність та активно поширюються є:

- білатеральні угоди – цей формат включає двосторонні угоди між двома країнами, спрямовані на співпрацю у військовій сфері, обмін розвідувальною інформацією, спільні військові навчання та інші заходи;

- мультилатеральні альянси, які включають кілька країн і можуть бути формальними або неформальними.

Мультилатеральні альянси забезпечують координацію зусиль між багатьма країнами для вирішення спільних загроз;

- регіональні організації, що працюють над забезпеченням регіональної безпеки через політичну та економічну інтеграцію, а також через створення спільних механізмів безпеки (наприклад, АСЕАН – держави-засновниці її започаткували, в тому числі, щоб захиститися від комуністичної загрози радянського союзу);

- міжнародні коаліції, що формуються для вирішення конкретних конфліктів чи кризових ситуацій. Наприклад, міжнародна коаліція проти ІДІЛ включає країни з усього світу, що об'єдналися для боротьби з терористичною загрозою;

– економічне партнерство з елементами посилення міжнародної безпеки. Такі економічні союзи можуть застосовувати економічні санкції для стримування агресії;

– глобальні форуми та конференції, якими є форуми G7, G20 або Мюнхенська конференція з безпеки. Вони є платформами для обговорення глобальних викликів та координації стратегій між країнами.

Ці формати актуалізуються ще й тим, що новітні загрози мають транскордонний асиметричний характер, а це виключає можливість самостійного протистояння їм з боку окремих держав. Тому особливо значення набуває партнерська взаємодія між країнами, які розуміють справжні небезпеки та готові разом брати повноцінну участь у формуванні архітектури регіональної або глобальної безпеки.

У межах окремих субрегіонів вже відбуваються процеси безпекової інтеграції, вони сприяють узгодженню позицій щодо актуальних викликів. Таким прикладом можна вважати створений у 2017 році «чотиристоронній діалог з безпеки» (QUAD) – регіональна індо-тихоокеанська група до якої входять США, Індія, Японія та Австралія. Учасники мають спільне бачення майбутнього та прагнуть партнерства в Індо-Тихоокеанському регіоні, який має бути вільним від примусу, де пануватимуть суверенні права всіх націй, а суперечки вирішуватимуться мирним шляхом і відповідно міжнародного права. QUAD відкинули конструкцію Східно-Азійсько-Тихоокеанського регіону, яка домінувала понад тридцять років. Партнери формуватимуть теми й напрями такої регіональної співпраці. Китаю важко протиставляти свої амбіції такому союзу потужних держав, тому він критикує це потужне гуртування в стратегічній зоні своїх інтересів. Ще один вдалий приклад – спільна радіотехнічна розвідувальна діяльність Британії, Канади, Австралії, Нової Зеландії та США в альянс «Five Eyes». У 2018 році, прогнозуючи кібервійну з боку РФ, країни підтвердили готовність співпрацювати у протидії кібератакам і створенні колективної системи захисту інформаційного простору. А вже у 2023 році це

Section 3

партнерство дозволило провести міжнародну операцію з нейтралізації шкідливого програмного забезпечення Snake, яке розробило ФСБ для шпигунства й розкрадання. Воно було застосовано для повалення роботи служб українського силового реагування під час російського вторгнення в Україну. Наразі цей альянс перетворюється на потужну мережу, якій державні спецслужби активно співпрацюють та обмінюються стратегічно важливою інформацією для підтримання безпеки країн (США, Великобританії, Канади, Нової Зеландії, Австралії, Данії, Франції, Нідерландів, Норвегії, Німеччини, Бельгії, Італії, Швеції та Іспанії).

З метою розширення безпекових можливостей та посилення вільної торгівлі, внутрішньої міграції та зовнішньополітичної діяльності у 2020 році було оформлено блок CANZUK за участю Канади, Австралії, Нової Зеландії, Британії. Це ще один ефективний формат протидії загрози порушення правил міжнародного торгового режиму, яка походить від Китаю [3, с. 125-126].

Ініціатива Тримор'я (The Three Seas Initiative), яка була започаткована у 2015 році, але значно активізувалася після 2018 року. Формат цієї ініціативи об'єднує 12 країн Центральної та Східної Європи, що розташовані між Балтійським, Чорним та Адріатичним морями. Метою цього партнерства є підвищення енергетичної, транспортної та цифрової інфраструктури в регіоні, що має важливе значення для регіональної безпеки.

У 2021 році створено партнерство AUKUS – тристоронній оборонний пакт між США, Великобританією та Австралією. Пакт з безпеки передбачає співпрацю у розробці оборонних технологій, у тому числі автономних систем озброєнь на основі штучного інтелекту, квантових технологій та обчислювальної техніки. Нині передбачено поширення співпраці за новими напрямками – «підводні можливості» та «гіперзвукова зброя». Відповідно до договору, Австралія вперше отримала можливість будівництва атомних підводних чов-

нів. Наразі розпочаті переговори щодо залучення нових членів до організації AUKUS [4].

Не можна оминати увагою ініціативу України, Великої Британії та Польщі щодо започаткування нового тристороннього формату політичної співпраці. Країни реагуватимуть на загрози європейській безпеці та посилюватимуть економічну співпрацю. Також Велика Британія та Польща систематично підтримують нашу державу у захисті суверенітету та територіальної цілісності в межах міжнародно визнаних кордонів.

Наведені приклади демонструють, що відбувається перехід від багатосторонньої форми співробітництва до співпраці в малих групах. Такий формат є функціональним і гнучким, а також більш ефективним. Його рушійною силою є підтримка міжнародних інституцій, які не в змозі впоратися з викликами політики безпеки в різних регіонах та субрегіонах.

Отже, посилення форматів регіонального співробітництва обумовлено, з одного боку, певною слабкістю інструментів колективної безпеки, а з іншого, культурною та соціально-економічною близькістю субрегіональних, прикордонних держав. Особлива регіональна історія, культурні традиції, економічні потреби й світогляд становлять передумови для успішної соціальної, економічної та безпекової інтеграційної перспективи.

Нові формати партнерства мають визнаватися широким колом однодумців, бути зорієнтовані на безпечне майбутнє, базуватися на довгостроковій перспективі з взаємними, дієвими гарантіями; сприяти розширенню сфер та механізмів стратегічної взаємодії заради протидії актуальним загрозам й підтримання миру [5].

Список використаних джерел:

1. Троян С.С. Сучасні міжнародні відносини: основні тенденції еволюції. URL: <https://vmv.kyvu.edu.ua/series/vmv/vipusk8/2.pdf> (дата звернення 08.06.2024).

Section 3

2. James N. Rosenau. Distant proximities: dynamics beyond globalization. Princeton University Press, 2003. 435 p. URL: http://books.google.com.ua/books?id=grYHrK5MSRYC&pg=PA397&lpg=PA397&dq=mobius+web+governance&source=bl&ots=_PstOn2br3&sig=quacen-2PXLsmgj0F100JJS7Lduo&hl=ru&sa=X&ei=svFkUo-sFsWC4ATZ3IGg-Bw&ved=0CEEQ6AEwAg#v=onepage&q=mobius%20web%20governance&f=false (дата звернення 10.06.2024).

3. Карчевська О., Безугла Б. Регіоналізація міжнародної безпеки в умовах актуальних викликів та загроз. *Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції, 20 травня 2022 р. Перспективи розвитку наукових досліджень у контексті глобалізаційних змін: освіта, політика, економіка, міжкультурна комунікація*. Вид-во СНУ ім. В. Даля, м. Северодонецьк. С. 123-129.

4. Савицький В. США, Велика Британія й Австралія хочуть залучити Японію для протидії впливу Китаю. РБК Україна. 08.04.2024. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/ssha-velika-britaniya-y-avstraliya-hochut-1712525452.html> (дата звернення 11.06.2024).

Meltem Muftuler-Bac, Senem Aydin-Duzgit, Ezgi Uzun, Benjamin Martill, Alexander Mesarovich & Gaspard Schnitzler. Conceptually Defining «Global Strategic Partner (ship)». *Envisioning a new governance architecture for a global Europe*. 2022. №13. URL: [https://research.sabanciuniv.edu/id/eprint/48346/1/ENGAGE+Working+Paper+13_Conceptually+Defining+Global+Strategic+Partner\(ship\).pdf](https://research.sabanciuniv.edu/id/eprint/48346/1/ENGAGE+Working+Paper+13_Conceptually+Defining+Global+Strategic+Partner(ship).pdf) (дата звернення 12.06.2024).

THE CONSTITUTIONAL MODEL OF THE DISTRIBUTION OF COMPETENCE IN THE SPHERE OF NATIONAL SECURITY AND DEFENSE OF UKRAINE BETWEEN THE PRESIDENT OF UKRAINE AND THE CABINET OF MINISTERS OF UKRAINE

Roman Martyniuk,

Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of National Security and Political Science of the National University "Ostroh Academy", Ostroh, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4469-7762>

Oleksii Datsiuk,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of State and Legal Disciplines of the National University "Ostroh Academy", Ostroh, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2293-6371>

The current version of the Constitution of Ukraine enshrines a mixed republican form of government, the distinctive legal feature of which is the dualistic organization of executive power. The dualism of the executive power presupposes the presence of its two governing centers – the government and the president, which are connected not structurally, but functionally. The relationship of these subjects with the executive power is not the same: if the government is its highest governing body, then the president is connected to the executive power by means of his executive powers [1, p. 139]. Such powers, although they belong to the president, are executive in nature (legal in nature) [4, p. 109].

A common mixed republic approach to the division of powers between the president and the prime minister in the executive branch is that although the respective powers of these subjects are "intertwined", the powers of the president are decisive. The head of state – the president – is primarily responsible for solving strategic issues, plays a leading and coordinating role in such areas of state-power activities as foreign policy, national security and defense, while the prime minister solves tactical tasks and carries out operational, day-to-day management. The mentioned approach to the distribution of powers between the president and the prime minister is reflected, in particular, in the provisions of

Part 3 of Art. 113 of the Constitution of Ukraine providing that “the Cabinet of Ministers of Ukraine in its activities is governed by... decrees of the President of Ukraine”, and the provisions of paragraph 1 of Art. 116 of the Basic Law determine that the Government “ensures... the implementation of... acts of the President of Ukraine”. The cited constitutional provisions directly indicate the supremacy of normative decisions of the President of Ukraine in the system of normative legal regulation [2, p. 71]. Therefore, the President of Ukraine directs the activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine by means of his respective decrees. In the Constitution of Ukraine, the joint competence of the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine, in particular in the field of national security and defense of Ukraine, is enshrined in chapters five and six. Although the “Cabinet of Ministers of Ukraine is the highest body in the system of executive authorities” (Art. 113 of the Constitution of Ukraine), which “directs and coordinates the work of ministries and other executive authorities” (Clause 9 of Art. 116 of the Constitution of Ukraine), the President of Ukraine manages the government activities in such areas as implementation of foreign policy, guarantee of state sovereignty and territorial integrity of Ukraine, provision of human and citizen rights, constitutional legality, national security and defense capability of Ukraine.

The coordination of the activities of the executive authorities in the field of national security and defense, carried out by the President of Ukraine, does not limit the relevant competence of the Cabinet of Ministers of Ukraine. According to Clause 7 of Art. 116 of the Constitution of Ukraine, implementation of measures to ensure national security and defense capability of the state is the sole authority of the Cabinet of Ministers of Ukraine. Paragraph 5 of Part 1 of Art. 20 of the Law of Ukraine “On the Cabinet of Ministers of Ukraine” defines the main powers of the Cabinet of Ministers of Ukraine in the field of national security and defense [5]. In fact, national security and defense is one of the spheres of joint competence of the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine. Therefore, ensuring the national security and defense capability of Ukraine by the President of

Section 3

Ukraine is directly related to the activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine in this area.

According to Art. 102 of the Constitution of Ukraine, “The President of Ukraine is the guarantor of state sovereignty, territorial integrity of Ukraine”, and according to paragraphs 1 and 3 of Part 1 of Art. 106 of the Constitution of Ukraine, the President “ensures state independence, national security and legal succession of the state”, “represents the state in international relations, directs the foreign policy activities of the state, conducts negotiations and concludes international treaties of Ukraine” [3]. The cited constitutional provisions indicate that in such areas as guaranteeing state sovereignty, foreign policy activities of the state, its national security and defense, the President of Ukraine has not only a leading and managerial role. In these spheres of state-authority activity, he is a real subject of executive power, authorized to make important decisions [7, p. 74]. On the other hand, paragraphs 1 and 7 of Art. 116 of the Constitution of Ukraine stipulate that “the Cabinet of Ministers of Ukraine ensures the state sovereignty and economic independence of Ukraine, the implementation of the internal and external policy of the state, the implementation of the Constitution and laws of Ukraine, acts of the President of Ukraine”, “takes measures to ensure the defense capability and national security of Ukraine” [3].

According to Art. 102 of the Constitution of Ukraine, the President of Ukraine is the guarantor of “observance of the Constitution of Ukraine, the rights and freedoms of man and citizen”, “implementation of the state’s strategic course towards full membership of Ukraine in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization” [3]. At the same time, according to paragraphs 1, 1⁻¹ and 2 of Art. 116 of the Constitution of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine ensures the implementation of the Constitution of Ukraine, “implementation of the strategic course of the state to acquire full membership of Ukraine in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization”, “takes measures to ensure the rights and freedoms of man and citizen” [3].

The specified powers of the Head of State and the Government outline the spheres of their joint competence. In these areas, they must coordinate their positions and interact with the goal of implementing a unified and systematic state policy.

Therefore, the Cabinet of Ministers of Ukraine and the system of executive authorities headed by it, given their competence, are the leading subjects of ensuring Ukraine's national security and defense capability. The Cabinet of Ministers of Ukraine is the leading link in the system of executive bodies, which manages the activities of these bodies in the sphere of national security and defense of Ukraine. At the same time, in accordance with the Constitution of Ukraine, the President of Ukraine coordinates and controls the activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine in the sphere of national security and defense of Ukraine and in the foreign policy sphere. The leadership role of the President of Ukraine in relation to the activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine in the mentioned areas is evidenced by the already quoted provisions of Part 3 of Art. 113 of the Constitution of Ukraine that "the Cabinet of Ministers of Ukraine in its activities is governed by... decrees of the President of Ukraine" and Clause 1 of Art. 116 of the Basic Law that the Government "ensures... the implementation of... acts of the President of Ukraine".

Elements of executive power dualism are also visible in the constitutional and legal status of the National Security and Defense Council of Ukraine, headed by the President of Ukraine, more precisely, in the functions of the Council regarding the activities of executive power bodies, in particular the Cabinet of Ministers of Ukraine, in the field of national security and defense. Although the President of Ukraine can purposefully influence the activities of various higher state authorities in the field of national security and defense of Ukraine through the National Security and Defense Council of Ukraine in general and through its individual members, it is obvious that the existence of the National Security and Defense Council of Ukraine and the chairmanship of the President of Ukraine in this bodies play a fundamental role in combining the functions of the Head of State, first of all, with the executive power. In fact, it is through the Council of National Security and Defense

Section 3

of Ukraine that the President of Ukraine manages government activities in the field of national security and defense of Ukraine. That is why Art. 107 of the Constitution of Ukraine states that “The National Security and Defense Council of Ukraine coordinates and controls the activities of executive authorities in the field of national security and defense” [3]. In essence, the National Security and Defense Council of Ukraine ensures, through the system of executive bodies, the implementation of the relevant functions and powers of the President of Ukraine. The official position of the President of Ukraine, expressed in the form of decisions of the National Security and Defense Council of Ukraine regarding specific issues of the Government’s activities, is imperative for the latter. According to Part 4 of Art. 10 of the Law of Ukraine “On the National Security and Defense Council of Ukraine” dated March 5, 1998, the decisions of the National Security and Defense Council of Ukraine, put into effect by the decrees of the President of Ukraine, are mandatory for implementation by the executive authorities [6].

An important feature of the constitutional and legal status of the National Security and Defense Council of Ukraine is the inclusion in its composition of the Prime Minister of Ukraine, the Minister of Defense of Ukraine, the Minister of Internal Affairs of Ukraine, and the Minister of Foreign Affairs of Ukraine. And although, according to the Constitution of Ukraine, the direct subordination of these members of the Cabinet of Ministers of Ukraine to the President of Ukraine without the participation of the Government is impossible, their inclusion in the National Security and Defense Council of Ukraine testifies to the direct influence of the President of Ukraine on them and is a manifestation of the dualistic organization of the executive power.

The normatively established division of joint competence of the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine in the sphere of national security and defense of Ukraine and in the foreign policy sphere requires the creation of an effective constitutional mechanism for the interaction of these subjects in the mentioned spheres. The constitutional requirement to adopt

acts at sittings of the Cabinet of Ministers of Ukraine chaired by the President of Ukraine that ensure the implementation of the status of the President of Ukraine as a guarantor of state sovereignty and territorial integrity of Ukraine, the implementation of Ukraine's strategic course for its full membership in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization and the head of the state's foreign policy can be a constructive means of coordinating the activities of the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine in the sphere of national security and defense of Ukraine and in the foreign policy one. Convening and determining the agenda of such sittings of the Government should be the prerogative of the President of Ukraine. Acts adopted at these sittings must be signed by the President of Ukraine, the Prime Minister of Ukraine, and the relevant minister. The countersignature of relevant government acts by the President of Ukraine will correspond to his status as the guarantor of state sovereignty, territorial integrity of Ukraine, the implementation of the state's strategic course to acquire full membership of Ukraine in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization, and the head of the state's foreign policy activities.

Another problematic aspect of the mechanism of interaction between the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine in the sphere of national security and defense of Ukraine and in the foreign policy sphere is the constitutionally established procedure for binding signatures (countersignatures) of relevant acts of the Head of State by members of the Government.

The countersignature of relevant acts of the President of Ukraine by members of the Government is intended to ensure the unity of the internal and foreign policy of the state, the subjects of which are the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine.

Under the conditions of a mixed republic, the countersignature of the president's acts is a means of monitoring the constitutionality and expediency of his policy on the part of the government. Sealing the act of the president with their signatures, the prime minister and relevant minister take it into execution. Thereby,

Section 3

they confirm the legal validity and constitutionality of the act, as well as their responsibility for its implementation. However, such an understanding of the countersignature is not compatible with the content of the Constitution of Ukraine. It is noteworthy that Part 3 of Art. 25 of the Law of Ukraine “On the Cabinet of Ministers of Ukraine” dated February 27, 2014 enshrines the obligation of the Prime Minister of Ukraine and the relevant minister to affix their signatures to the act of the President of Ukraine [5]. This distorts the meaning of countersignature.

The Constitution of Ukraine should enshrine the provision that the validity of those acts of the President of Ukraine, the implementation of which is ensured by the Government, is their binding by the signatures of the Prime Minister of Ukraine and the relevant minister. Such are the acts of the President of Ukraine, which accompany the implementation of his constitutional status as the guarantor of the state sovereignty and territorial integrity of Ukraine, the Supreme Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine, the head of the state’s foreign policy. The right, not the obligation, of the Prime Minister of Ukraine and the relevant minister to seal with their signatures the relevant acts of the President of Ukraine will give the countersignature the character of an element of the system of checks and balances, and will make it impossible to intentionally distort its content. On the other hand, by sealing the relevant acts of the President of Ukraine with their signatures, the Prime Minister of Ukraine and the ministers of the Cabinet of Ministers of Ukraine will assume the legal obligation to ensure their implementation. Under such conditions, the countersignature institute will also ensure the implementation of the status of the President of Ukraine as the guarantor of the state sovereignty and territorial integrity of Ukraine, the Supreme Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine, and the head of the state’s foreign policy.

According to Part 4 of Art. 106 of the Constitution of Ukraine, the acts of the President of Ukraine, issued within the scope of the powers provided for in paragraphs 5 (appointment and dismissal of the heads of diplomatic missions of Ukraine in other states and international organizations; acceptance of credentials and letters

of revocation of diplomatic representatives of foreign states), 18 (powers from the leadership of the National Security and Defense Council of Ukraine), 21 (decision on the introduction in Ukraine or in its individual localities of a state of emergency, declaration of individual localities of Ukraine as zones of an ecological emergency) of Art. 106, are signed by the Prime Minister of Ukraine and the minister responsible for the act and its implementation.

In a mixed republic, the object of countersignature should be those acts of the president, the implementation of which is ensured by the government. However, in accordance with Part 4 of Art. 106 of the Constitution of Ukraine, acts of the President of Ukraine, by means of which he directs the foreign policy activities of the state, do not require the signatures of the Prime Minister of Ukraine and the relevant minister. This is abnormal in view of the duality of competence of the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine in the sphere of implementation of the state's foreign policy. Since the Cabinet of Ministers of Ukraine mediates the foreign policy activities of the President of Ukraine, relevant acts of the Head of State require countersignature by the Government.

References:

1. Авер'янов В. Виконавча влада в Україні: організація та розвиток інститутів. *Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи* / За ред. Ю. Шемшученка : моногр. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. 2001. 656 с.
2. Горбунова Л. Принцип законності у нормотворчій діяльності органів виконавчої влади : моногр. К.: Юрінком Інтер, 2008. 237 с.
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254/96-вр. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Петришин О. Форма державного правління в Україні: до пошуку конституційної моделі. *Право України*. 2014. № 8. С. 105-116.
5. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.
6. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 5 березня 1998 р. № 183/98-ВР. Ст. 3. П. 2. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 35. Ст. 237.

Section 3

7. Шаповал В. Виконавча влада в Україні у контексті форми державного правління (досвід після прийняття Конституції України 1996 року). *Право України*. 2016. № 4. С. 200-212.

НАСТРОЇ ГРОМАДЯН КРАЇН ЄС ЩОДО ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОГО ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Сидорук Тетяна,

д.п. н., професор, завідувач кафедри міжнародних відносин,

Національний університет «Острозька академія»,

м. Острог, Україна

ORCID ID: 0000-0002-7231-9884

Павлюк Віктор,

к.і.н., професор кафедри міжнародних відносин,

Національний університет «Острозька академія»,

м. Острог, Україна

ORCID ID: 0000-0002-7231-9883

З моменту повномасштабного вторгнення Росії в Україну минуло більше 2-х років. Нинішня ситуація на полі бою три-можна для України та її партнерів. Ворожі війська, підкріплені допомогою з Китаю, Ірану та Північної Кореї, скористалися майже піврічним пробілом у військовій підтримці США для України і прискорили просування на деяких ділянках фронту, особливо на Донецькому напрямку. Можливість того, що вони зможуть прорвати українську оборону вздовж східного фронту та кинути виклик українському контролю над Харковом чи навіть Києвом, стала реальною загрозою. Росія посилила свої напади й на цивільне населення та невійськову інфраструктуру. На початку квітня 2024 року, знаючи що Україні не вистачає зенітних боєприпасів, Росія здійснила ракетний удар, який знищив найбільшу електростанцію Київської області – Трипільську. Раніше, у березні, російські війська атакували дамбу гідроелектростанції в Дніпрі та інші електрооб'єкти.

У 20-х числах квітня дебати у Конгресі США щодо відновлення військової допомоги Україні закінчилися, на щастя, ухваленням нового великого пакету на понад 60 млрд доларів та закону, який дозволить конфіскацію російських активів, але попередні місячні зволікання у Вашингтоні вже стали трагічними для України, налякали європейців і дали Москві

Section 3

надію, що рішучість Заходу дає тріщину. Україна і Європа опинилися у складному стратегічному становищі.

На цьому фоні стає дедалі важче підтримувати високий рівень підтримки України, солідарності з нею серед громадськості європейських країн. Все більше європейців, на жаль, починають сумніватися у доцільності подальшої допомоги Україні. Імпульс, забезпечений успіхами нашої держави в перший рік конфлікту, згодом (з осені 2023 року) поступився місцем наростанню скептицизму. Водночас піврічна затримка з новою допомогою від США налякала і трохи розворушила Європу та змусила багатьох європейських лідерів більш серйозно задуматися про те, що неприпустимо, аби американська політична дисфункція диктувала європейську безпеку. Та чи сприятиме це зростанню рівня громадської підтримки боротьби України покаже лише час.

Опитування, проведені Європейською радою з міжнародних відносин (ECFR), демонструють, що підтримка європейцями продовження боротьби України з осені 2023 року почала падати. Зміна поки що невелика, але її напрям не залишає місця для сумнівів. Згідно з давнішим опитуванням, проведеним у січні 2023 року в десяти європейських країнах (Данії, Естонії, Франції, Німеччині, Італії, Польщі, Португалії, Румунії, Іспанії, Швейцарії), у середньому 38% хотіли, щоб Україна повернула собі всю територію. Але згідно з наступним опитуванням, проведеним у вересні та жовтні в тих самих державах, це число впало до 34% [2]. Для порівняння: вересневі 2023 року дані по США показують, що 43% виступають за підтримку України доти, доки вона продовжуватиме воювати [2].

Результати опитування, проведеного ECFR у січні 2024 року в 12 європейських країнах (Австрія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Італія, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Іспанія та Швеція), показують, що європейці песимістично дивляться на результат війни. У середньому лише 10% європейців вірять, що Україна переможе. На перемогу Росії очікує вдвічі більше. Відповідь переважної більшості

опитаних (в середньому 37%) полягає в тому, що війна закінчиться врегулюванням, і вона з відривом переважає Перемогу України навіть у Польщі [3]. Очікувати врегулювання – не означає віддавати перевагу такому результату, але це свідчить про песимізм щодо можливості Перемоги України.

Це ж опитування демонструє зміну географії підтримки України. Раніше загальноприйнятою думкою було те, що найближчі сусіди України є одними з її найбільших прихильників і з точки зору урядової підтримки, і з погляду відкритості суспільств для українських біженців. Зараз Україна, здається, має найсильнішу громадську підтримку в далеких Португалії та Франції, тоді як солідарність з нею в деяких найближчих сусідах падає. Угорщина, де найбільша кількість громадян очікує перемоги Росії (31%), і де більшість респондентів бажали б підштовхнути Україну до врегулювання (64%), вже не є винятком. Показники Румунії: 18% вірять, що Росія переможе, а 50% хочуть підштовхнути Україну до врегулювання. Найпомітніше, однак, те, що в Польщі, яка традиційно позиціонувала себе як одного з найнадійніших прихильників України, лише 17% вважають, що Україна переможе [3].

На рівні громадської думки також починають накопичуватися неоднозначні почуття до українських біженців і доступу української сільськогосподарської продукції на польський та європейський ринки. Загалом у країнах, де проходило опитування, ставлення до українських мігрантів позитивне або нейтральне, як і до людей з інших держав ЄС. У середньому 28% респондентів бачать в них можливість, 23% – загрозу, тоді як 36% відсотків – ні перше, ні друге. Але у Польщі 40% опитаних вважають українців загрозою, в Угорщині – 37%, у Румунії – 35% [3]. Небезпека полягає в тому, що коли мова йде про інтеграцію України до Європейського Союзу, наші безпосередні сусіди можуть стати одними з її найзапекліших противників.

Громадська підтримка України в Європі ще не зменшилася кардинально, але європейські лідери повинні краще працювати над тим, аби надати своїм виборцям переконливу тео-

Section 3

рію про те, як Україна може виграти війну і чому це важливо для майбутнього Європи. Наприклад, підтримка військової допомоги Україні у німецькому суспільстві залишається загалом досить високою. Згідно з нещодавнім опитуванням Politbarometer, 47% німців підтримують збільшення військової допомоги Україні, тоді як ще 31% вважають її нинішній обсяг достатнім, і лише 22% виступають за її скорочення [1]. Тенденція до зміни сприйняття перебігу війни європейцями з кінця осені 2023 року найбільше є наслідком відсутності чіткого бачення стратегії Перемоги України, але також прикладом «тиранії очікувань», коли припущення про те, хто переможе у війні, можуть спотворювати уявлення про її перебіг. Спостерігачі, як експерти, так і непрофесіонали, звичайні громадяни часто не оцінюють військові результати, підраховуючи здобутки та втрати на полі бою. Натомість вони порівнюють ці результати зі своїми очікуваннями [4].

Надмірні очікування неминучого успіху Києва у 2023 році (російська армія зазнає краху, Україна звільнить усю територію і вступить в НАТО) призвели до широкого розчарування українським контрнаступом, а також до похмурих прогнозів для України щодо майбутнього війни. Пораженські настрої переросли у зростаючий скептицизм щодо надання допомоги Україні. Це приклад того, як люди можуть приймати рішення, порівнюючи результат на полі бою з майже довільною точкою відліку – своїми очікуваннями.

Але слід остерігатися поразки. І краще керувати очікуваннями європейської і глобальної аудиторії, поєднуючи впевненість у своєму довгостроковому успіху з реалістичною оцінкою наших короткострокових труднощів. Незважаючи на в разі більшу могутність, Росія досі все ще намагається захопити українську територію, а Київ, попри труднощі на суші, отримав вражаючі перемоги на інших аренах війни, наприклад, атакуючи російський флот у Чорному морі, ворожі нафтопереробні заводи. Сама боротьба з Росією на фоні похмурих прогнозів перших тижнів війни залишається величезним досягненням для України. Вона досі успішно

протистоїть переважаючому у рази в силі жорстокому диктатору.

Існує нагальна потреба консолідувати громадську думку в Європі на тлі виснажливого конфлікту, який у скорому часі не завершиться. Після того, як Конгрес обома палатами ухвалив допомогу Україні, настав час для західних лідерів змінити стратегію. Те, що Україна та трансатлантична спільнота потребують найбільше, це є спільне бачення Перемоги – кінцевого стану, якого вони хочуть у чітко визначених геостратегічних термінах, навколо якого Київ та його прихильники зможуть згуртуватися. Замість того, щоб безкінечно повторювати, що «ми будемо підтримувати Україну стільки, скільки буде потрібно» (що до цього часу незмінно робили Дж. Байден і О. Шольц), потрібно ухвалити стратегію «Україна має перемогти». Серед перших дій має бути задача Україні необхідної зброї, а також заарештованих російських активів. Такий підхід може й несе певний ризик ескалації, але лише він дає Києву шанс на перемогу. Фінансування оборонної війни ніколи не буде достатнім, щоб зупинити Путіна. Українська перемога, навпаки, може це зробити.

Для Європи успіх чи невдача в боротьбі України визначить безпеку всього континенту, для США – майбутнє світового порядку, який вони очолюють. Європейські політики мають це доносити до своїх виборців, аби громадська підтримка України і українців у їх боротьбі залишалася високою.

Список використаних джерел:

1. У країнах ЄС розділяються думки щодо можливих варіантів завершення війни в Україні, але більшість й надалі готові підтримувати нашу країну, – підсумки дискусії. URL: <https://national-platform.org/u-krayinah-yes-rozdilyayutsya-dumky-shhodo-mozhlyvyh-variantiv-zavershennya-vijny-v-ukrayini-ale-bilshist-j-nadali-gotovi-pidtrymuvaty-nashu-krayinu-pidsumky-dyskusiyi/>

2. Dennison, S. & Zerka, P. (2023). Europe's Emerging War Fatigue. How to Shore Up Falling Support for Ukraine. *Foreign Affairs*. December 18. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/europes-emerging-war-fatigue>

Section 3

3. Krastev, I. & Leonard, M. (2024). Wars and elections: How European leaders can maintain public support for Ukraine. *European Council on Foreign Relations*. 21 February. URL: <https://ecfr.eu/publication/wars-and-elections-how-european-leaders-can-maintain-public-support-for-ukraine/>

4. Tierney, D. (2024). The Tyranny of Expectations. Winning the Battle but Losing the War, From Ukraine to Israel. *Foreign Affairs*. March 25. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/tyranny-expectations>

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ БЕЗПЕЦІ ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ

Тимощук Юлія,

*викладач кафедри державно-правових дисциплін Національний університет "Острозька академія" м. Острозь, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1579-2284>*

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та повсюдне впровадження електронних систем у нашому повсякденному житті є незаперечним фактом сьогодення. Комп'ютери, смартфони та інші інтернет-пристрої глибоко проникли в усі сфери нашої діяльності, значно спростили та полегшили наше життя. Однак, разом із численними перевагами, що надають нам сучасні технології, постають і нові виклики, пов'язані з питаннями інформаційної безпеки.

Однією з найактуальніших загроз безпеці електронних систем є кіберзлочинність. Зловмисники постійно розробляють нові способи викрадення конфіденційної інформації, блокування роботи критично важливих систем, а також заволодіння коштами користувачів.

Поширеними методами кібератак є фішинг, вірусне програмне забезпечення, атаки типу «відмова в обслуговуванні», а також шифрування даних із вимогою викупу. Особливу небезпеку становлять також кібершпигунство та кібертероризм, які можуть завдати значної шкоди державним структурам, бізнесу та суспільству в цілому.

Стрімкий розвиток концепції «Інтернету речей» (Internet of Things, IoT) призвів до повсюдного впровадження різноманітних «розумних» пристроїв у наше повсякденне життя. Однак, більшість із цих пристроїв, таких як «розумні» будинки, автомобілі, медичне обладнання, мають недостатній рівень захисту від кібератак. Зловмисники можуть отримати доступ до цих пристроїв, а потім використовувати їх для спостереження, крадіжки даних або навіть фізичного впливу на людей [3].

Фішинг, як метод атаки, стає все більш популярним серед зловмисників. Зловмисники намагаються видати себе за

Section 3

довірче джерело, щоб отримати особисту інформацію від користувачів, таку як паролі, номери кредитних карток та інші конфіденційні дані. Для запобігання фішингу важливо бути обережним при відповіді на електронні листи з проханням про надання особистої інформації та завжди перевіряти URL-адреси веб-сайтів перед введенням конфіденційних даних.

DDOS-атаки можуть сильно нашкодити роботі веб-сайтів та сервісів, перевантажуючи сервери та перешкоджаючи нормальному функціонуванню. Ці атаки можуть призвести до втрати доступу до даних, відключення від мережі та збоїв у роботі онлайн-послуг. Для захисту від DDOS-атак важливо встановлювати захисні програми та мережеві засоби, які можуть виявляти та мінімізувати наслідки таких атак [1].

Поряд із загрозами кібербезпеки, гостро постає питання захисту особистих даних користувачів. Величезні обсяги інформації про людей, їхні звички, вподобання та фінансові дані збираються та зберігаються різними організаціями. Витоки таких даних можуть призвести до серйозних наслідків, таких як крадіжка особистих даних, фінансові втрати та навіть загрози для життя. Забезпечення конфіденційності та цілісності особистих даних є критично важливим завданням, особливо в епоху масового збору та обробки інформації.

Не менш небезпечною загрозою є кібершпигунство, спрямоване на отримання несанкціонованого доступу до державних, корпоративних або особистих даних з метою їх використання для політичних, економічних чи інших цілей. Такі дії не лише порушують конфіденційність, але й можуть становити загрозу національній безпеці, підриваючи конкурентоспроможність країни на світовій арені.

Ще одним серйозним викликом є кібертероризм – навмисне використання електронних систем і мереж для здійснення терористичних актів, спрямованих на дестабілізацію суспільства, створення паніки та залякування. Такі атаки можуть призвести до значних збоїв у роботі критичної інфраструктури, порушення надання життєво важливих послуг, а також

завдати непоправної шкоди людському життю [2].

Варто також зазначити, що поява нових технологій, таких як штучний інтелект і машинне навчання, хоча й відкриває нові можливості, також несе в собі потенційні ризики. Неправильне застосування чи недостатній контроль за цими системами може призвести до непередбачуваних наслідків, зокрема, до витоку персональних даних чи ухвалення хибних рішень.

Незважаючи на постійне вдосконалення систем кібербезпеки, їхні недоліки залишаються однією з ключових загроз. Помилки в програмному забезпеченні, недостатнє навчання персоналу, а також відсутність комплексного підходу до забезпечення безпеки можуть серйозно послабити захист електронних систем. Крім того, зростаюча кількість пристроїв та складність інфраструктури ускладнюють ефективне управління та моніторинг безпеки [4, 17].

Отже, сучасні загрози безпеці електронних систем є комплексною та багатогранною проблемою, що потребує постійної уваги та вдосконалення підходів до її вирішення. Кіберзлочинність, вразливість «Інтернету речей», проблеми захисту особистих даних та недоліки систем кібербезпеки становлять серйозні виклики, які вимагають скоординованих зусиль урядів, бізнесу та суспільства загалом. Лише комплексний підхід, що поєднує технологічні, організаційні та нормативно-правові заходи, зможе забезпечити належний рівень безпеки для сучасних електронних систем.

Для протидії цим загрозам необхідне комплексне та системне вирішення проблем кібербезпеки. Це передбачає удосконалення нормативно-правової бази, впровадження ефективних технічних засобів захисту, підвищення рівня обізнаності користувачів, а також міжнародну співпрацю та координацію зусиль у боротьбі з кіберзлочинністю.

Лише шляхом консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін – держави, бізнесу, наукового середовища та громадянського суспільства – можна створити дієву систему кібер-безпеки, здатну протистояти сучасним загрозам і забезпечити стабі-

Section 3

льний розвиток цифрового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Krebs, B. (2023). "Ransomware Attacks Surge in 2023." Krebs on Security. URL: <https://krebsonsecurity.com/2023/06/ransomware-attacks-surge-in-2023>.
2. Schneier, B. (2022). "The Current State of Cybersecurity." Schneier on Security. URL: <https://www.schneier.com/blog/archives/2022/08/the-current-state-of-cybersecurity.html>.
3. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 3/4 (31-32) 2016. URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/issue/archive/2>.
4. Потій, О., Семенченко, А., Бакалинський, О., & Мялковський, Д. (2021). *Публічне управління інституціональним розвитком у сфері кіберзахисту*. Науковий вісник: Державне управління, (3(9)).С. 16-18.

**MILITARY AID FOR UKRAINE:
FROM JAVELINS IN 2022 TO F-16 IN 2024**

Худолій Анатолій,

E-mail: anatoliy.khudoliy@oa.edu.ua

Orchid ID: <https://orcid.org/0000-0001-8144-126X>

*Кафедра англійської філології, Інститут лінгвістики,
Національний університет "Острозька академія",
вул. Семінарська, 2, м. Острозь, Рівненська обл., 35800*

Anatoliy Khudoliy,

E-mail: anatoliy.khudoliy@oa.edu.ua

Orchid ID: <https://orcid.org/0000-0001-8144-126X>

*Department of English Philology, Institute of Linguistics,
The National University of Ostroh Academy,
2, Seminarska str., Ostroh, Rivne region, 35800*

Since 1991 Ukraine has been strengthening relations with NATO. They developed with different intensity. At the same time there were several factors affected the intensity of the ties. The connections intensified after occupation of the Crimea and the eastern regions of Ukraine by Russian troops in 2014, but NATO members preferred to provide military men training and nonlethal military equipment to lethal weapons in order not to provoke aggressor and not to escalate the conflict. Winter of 2022 was a turning point in game changing, though it didn't change so fast. It was a long process. But the conflict evolved that pushed partners of Ukraine to reevaluate the attitude and the consequences of the full-fledged war that intensified with every passing month.

On April 11, 2021, during a live broadcast of "Sunday Night with Vladimir Solovyev" on the Rossiya-1TV network, M. Simonyan (Russian propagandist) said that, "in a hot war, we would defeat Ukraine in two days "[8]. Apart from Russian propagandists, American analysts also came to the conclusions that Kyiv won't be able to stand the invasion more than two days: "At the onset of Russia's invasion of Ukraine, US intelligence assessed that Russia could conquer Kyiv in just three days. In fact, CIA Director Bill

Section 3

Burns told lawmakers weeks after the start of the invasion that Putin’s strategy was centered on seizing Kyiv within the first two days of the campaign” [3].

Since the West initially believed that Ukraine would not be able to wage a full-scale war against Russia, the first military aid was limited to weapons for guerrilla warfare. Since the first days of the Russian unprovoked aggression, at that dreadful time of national tragedy, the United States provided Javelins (the FGM-148 Javelin).

This is an American-made man-portable anti-tank system that helped Ukrainian military men to hit Russian armored vehicles and tanks during first waves of Russian attacks. Within time, the UK supplied NLAW that helped to stop Russian on their way to Kyiv. As a matter of fact, the first supply goes back to 2017, when U.S. Congress approved a \$47 mln military assistance package for Ukraine, which included 210 Javelin anti-tank missiles and 37 Javelin launchers [9]. They were especially efficient during first weeks and months of Ukrainian resistance when even anti-tank weapon was a significant tool for slowing Russians’ attacks.

Poland provided and provides Ukraine with financial and military assistance. Canada, Germany, France, Sweden, Japan, Italy, Luxembourg, Latvia and Estonia were also the active supporters of Ukraine in 2022 when Kyiv needed so much resources, military, financial and humanitarian ones (see Diagram 1).

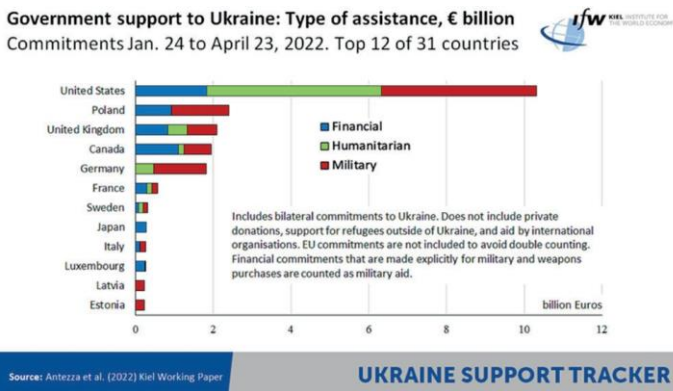

Diagram 1. Top countries support to Ukraine [5].

It should be mentioned that western politicians were pessimistic. In 2022 European and Atlantic partners in conversations with Ukrainian officials stated: "... there would be no howitzers, would be no anti-aircraft guns. And then howitzers appeared, and MLRS appeared, and then air defense appeared" [1].

Along with military aid, partners provided financial support. From January 24, 2022, to February 29, 2024, the EU Commission and the EU Council, provided around 30 billion euros in bilateral financial, humanitarian, and military aid to Ukraine. The highest value of allocations was recorded from the United States at approximately 67.1 billion euros. The U.S. donated the largest amount of bilateral military aid and the second-largest amount of financial and humanitarian aid to Ukraine. Generally, U.S. foreign aid to Ukraine has increased in comparison with 2022 [4]. \$50.2 billion of that funding had been provided since February 2022. The latest funding includes two new substantial packages of assistance announced by the US administration after Congress approved a \$60.8 billion funding package for Ukraine towards the end of April 2024, after several months of delay [2].

The UK, like the USA, has been providing military assistance to Kyiv. It is one of the leading donors to Ukraine, alongside the US and Germany. The UK has pledged £12.5 billion in support to Ukraine since February 2022, of which £7.6 billion is for military assistance. This includes £3 billion for military assistance in 2024/25. The UK, together with allies, initiated a training program – "Operation Interflex". As a result, over 30,000 Ukrainian personnel have been trained so far, with the aim of training a further 10,000 by mid-2024 [2].

What about NATO? NATO fully supports the provision of bilateral military assistance by individual allies. Alliance officials help coordinate requests from the Ukrainian government. Despite the fact that Ukraine is not a NATO member, in 2022 NATO allies agreed a new package of assistance for Ukraine that will provide long term support. The program was approved at the Vilnius Summit in July 2023. In April 2024 NATO Foreign Ministers

Section 3

agreed to explore proposals for giving NATO a greater role in the coordination of military assistance [2]. The European Union demonstrates its support of Kyiv. It is also providing non-lethal and lethal arms and training through its European Peace Facility (EPF). This is the first time the bloc has, in its history, approved the supply of lethal weapons to a third country. To date, the EU has committed €11.1 billion of EPF funding for military support to Ukraine, including €5 billion for a dedicated Ukraine Assistance Fund which was agreed in March 2024 [2].

As the intensity of the war increases, so the aid provided by different countries increases as well. The U.S., Germany, the UK, and Denmark were the largest suppliers of military aid to Ukraine. For instance, the U.S. bilateral military assistance to the country reached 43.1 billion euros as of February 29, 2024. As part of that aid, the U.S. transported over 5,700 air defense missiles and over 1,600 air defense systems to Ukraine as of February 2024. Furthermore, the U.S. delivered the most units of M777 howitzer artillery to the country [4]. If we compare the list of weapons in 2022 and in 2024, we can see that it was a substantial quantitative and qualitative change so useful for the country (Ukraine), non-NATO member state.

Scandinavian countries realize Ukrainian problems in waging war against Russia. So, Sweden has announced the 16th military aid package to Ukraine, which will be the largest for the country – it is worth SEK 13.3 billion (about EUR 1.16 billion). The new package includes ASC 890 radar reconnaissance and control aircrafts; the country's entire stock of Pbv 302 armored personnel carriers; the Rb 99 fighter robot, which can be used in ground-based air defense systems; 155 mm artillery ammunition; surplus tanks and resources for the maintenance of previously transferred equipment. Prime Minister of Denmark Mette Frederiksen has said that Ukraine can expect to receive 500,000 artillery shells by the end of 2024 as part of the Czech initiative to purchase them from third countries [6].

The Baltic countries are helpful, as usual. Latvia will allocate EUR 20 million in 2024 as part of the Drone Coalition to support

Section 3

Ukraine. Lithuania has allocated EUR 13.5 million to purchase air surveillance radars to be transferred to the Air Defense Coalition for Ukraine [6].

Within time even the attitude and perception of the war and needs of Ukraine have changed. Requests of Kyiv are met with understanding and F-16 fighting jets are not taboo nowadays. There is positive news about F-16 fighter jets that are supposed to be sent to Ukraine in summer of 2024. They would help counter Russia's air superiority. It is not clear enough what countries are willing to do it, but preliminary Denmark, the Netherlands, Norway and Belgium have committed to sending F-16s to Ukraine [7].

Conclusions. The Russian-Ukrainian war has different stages and the military supply of the USA and the European countries sustain changes. Escalation of the war made Ukrainian partners, NATO members, reevaluate the situation and make corrections in their military, economic and political spheres. We can see significant turn from easy to heavy weapons supplied to Ukraine. Mental changes from the phrases – no lethal weapons at the beginning of the war turned into we should support Ukraine with F-16 and Patriots. Despite the slow tempo of military supply, the West is more and more convinced that Putin will not stop in Ukraine and the feeling of danger and real threats push the USA and Europe support Kyiv.

References:

1. Bazar, Oleh. Kuleba, Dmytro: Yakshcho vsi znaly, shcho Kyiv budut bombyty raketamy, to mozna bulo prodaty nam kilka dodatkovykh system PPO? / Базар, Олег (July 4, 2022). Кулеба, Дмитро: Якщо всі знали, що Київ будуть бомбити ракетами, то можна було продати н July 4, 2022ам кілька додаткових систем ППО? LB.ua. URL: https://lb.ua/pravo/2022/07/04/522009_dmitro_kuleba_yakshcho_vsi_znali_shcho.html (accessed 05.06.2024)

2. Military assistance to Ukraine since the Russian invasion. UK Parliament. House of commons Library. 02 May 2024. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9477/> (accessed 05.06.2024)

3. Spirlet, Thibault. Russia wanted to conquer Ukraine in just 2 days — it now says the war will last at least 3 years. Business Insider. September 27, 2023. URL: <https://www.businessinsider.com/russia-says-war-will-last-until-2025-wanted-to-beat-ukraine-in-days-2023-9> (accessed 05.06.2024)

4. Total bilateral aid allocations to Ukraine between January 24, 2022 and February 29, 2024, by donor and type. Statista 2024. URL: <https://www.statista.com/statistics/1303432/total-bilateral-aid-to-ukraine/> (accessed 05.06.2024)

5. Trebesch, Christoph. Ukraine Support Tracker: EU countries catch up and reach US level. Kiel Institute for the World Economy. 02.05.2022 URL: <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/ukraine-support-tracker-eu-countries-catch-up-and-reach-us-level/> (accessed 05.06.2024)

6. Ukraine and the World – Against Russia's Aggression. Sanctions in Action. FOREIGN INTELLIGENCE SERVICE OF UKRAINE. 30.05.2024. URL: <https://szru.gov.ua/en/news-media/publications/may-30-2024-ukraine-and-the-world--against-russias-aggression-sanctions-in-action> (accessed 05.06.2024)

7. Ukraine to get its first F-16 jets, in June-July, says Kyiv military source. Reuters. May 10, 2024. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-get-its-first-f-16-jets-june-july-says-kyiv-military-source-2024-05-10/> (accessed 05.06.2024)

8. Wasiura, Michael. Even Russian Propaganda Was Hesitant to Claim Kyiv Would Fall in Three Days. Newsweek. October 6, 2023. URL: <https://www.newsweek.com/even-russian-propaganda-was-hesitant-claim-kyiv-would-fall-three-days-1832754> (accessed 05.06.2024)

9. What US Javelins Mean for Ukraine in War with Russia. Hromadske. 01 May 2018. URL: <https://hromadske.ua/en/posts/what-us-javelins-mean-for-ukraine-in-war-with-russia> (accessed 05.06.2024)

HUB OF THE EU SOLUTIONS

IIREU

INTERNATIONAL FORUM CO

EU-Ukraine relations in the face of global challenges

- Date: June 19-20
- Format: online
- Languages: Ukrainian & English

Co-funded by the European Union

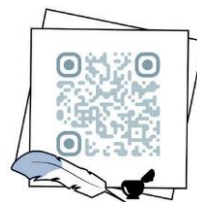
Social networks of the «Hub of the EU solutions» grant project:

Facebook HEUS

Instagram HEUS

Telegram HEUS

Scientific publication

Ukraine-EU Relations in the face of Global Challenges:
International Forum (June 19-20, 2024)

Editor: *Olha Balatska*

Desktop publishing: *Nataliia Krushynska*

Size 60x84/16/. Regarding printer's page/sheet 8,83.
Order № 30–24. Font «Cambria».

The original layout was designed
at the Publishing House of the National University of Ostroh Academy,
Ukraine, 35800, Rivne region, Ostroh town, Seminarska St., 2.
Certificate of the entity of the publishing business PB № 1 from August 8 2000